

પુન્ય પ્રવૃત્તિ : પાઠ શીલના ત્રમણર્થે

શ્રી મેઘદુમાર ચરિત્ર

લેખક અને પ્રકાશક
નગીનદાસ હઠીસંગ શાસ્ત્રી
પેન્સનર મહેતાજી
અ મે દો વા હ

પ્રથમાવૃત્તિ

વીર સંવત ૨૪૫૬

વિક્રમ સંવત ૧૯૪૯

પ્રત ૧૦૦૦

ઈ. સ. ૧૯૩૩

પ્રકાશક : મેઘદુમાર

શ્રી વીરશાસન પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં શા. રતિલાલ કેશવલાલે
કોચિંગ રત્નગીળા પ્રકાશક.

કીર્તિત પાંચ આના. પાણજી બુદ્ધ.

અનુક્રમણિકા

ચોપડી રખડતી મુકી જ્ઞાનની અશાતના કરવી નહિ.

પ્રકરણ ૧ હું રાજગ્રહી નગરીનું વર્ણન. ૧

પ્રકરણ બીજું કૌણીક રાજના વખતનું વર્ણન. ૧

પ્રકરણ ત્રીજું આર્ય સુધર્મા સ્વામી જંબુ અનગાર
પાસે મેઘકુમારનું ચરિત્ર શરૂ કરે છે. ૬

પ્રકરણ ચોથું ધારણીને ગર્ભ રથા પછીથી તે પ્રસવ
થતા સુધીની સ્થિતિ. ૨૧

પ્રકરણ પાંચમું મેઘકુમારનો જન્મ અને ગૃહવાસ. ૩૬

પ્રકરણ છઠું ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવનું રાજગ્રહીમાં
પધારવું અને મેઘકુમારનું બુઝવું. ૪૬

પ્રકરણ સાતમું મેઘકુમારનું ચારિત્ર ગ્રહણ કરવું અને
પહેલી રાત્રિમાં પડેલો પરિચય. ૬૬

પ્રકરણ આઠમું મેઘકુમારના પૂર્વતા બે ભવ. ૭૨

પ્રકરણ નવમું દ્વિતીય દીક્ષા, તપ, અનસન અને કાળધર્મ ૮૪

ૐ નમઃ

અર્પણ પત્રિકા

ભુતકાળમાં જ્યો આ સંસારસાગર તરી
સિદ્ધ ગતિ પામ્યા છે એવા સિદ્ધ ભગવંતોને,
વર્તમાન કાળમાં જ્યો મોક્ષગતી પામવાને
પ્રયાસ કરી રહ્યા છે એવા અરિહંત પ્રભુ,
આચાર્ય પ્રભુ, ઉપાધ્યાયજી અને મુનીરાજોને,
તેમજ ભવિષ્ય કાળમાં જ્યો સંસાર સાગર
તરવાને પ્રયાસ કરશે તેમને, એવા ત્રણે કાળના
પંચ પરમેષ્ઠી દેવોને આ મેઘકુમાર ચરિત્ર
અર્પણ કરી કૃતાર્થ થાઉં છું. હું છું તે પંચ
પરમેષ્ઠી દેવોનો ચર્ચરજ ઉપાસક

નગીનદાસ

સ્મર્ણજલ્લી.

૧૦૫

સદગત પુન્ય માતૃશ્રીની સેવામાં.

આપે નાનપણમાં લાક્ષ્મી પાલન કરવા સાથે, મોટાપણમાં સંસાર મુખથી ચલાવી મહાયુગે તે હેતુથી વ્યવહારીક ફેળવણી આપી, માતૃ આ ભવનું જીવન સુધારવાનો પ્રયાસ કરેલો. એટલુંજ નહિ પણ માતૃ પરભવમાં કદ્યાણ થાય તે સારૂ ધાર્મિક જ્ઞાન આપી ધર્મ તરફ રૂચીવાળો કરવા પ્રયત્ન કરેલો. તે પ્રતાપેજ આજે આરાધ્યાં જે ધર્મ લાલના રહેલો છે તે આપનોજ પ્રતાપ છે, સ્વપ્ના આપના અલેક દિગ્ગંઠોએ પ્રેરાઈને, તેની યાદખીરીમાં ફૂલ નહિ તો ફૂલની પાંખડી રૂપ આ મેઘકુમાર ચરિત્રમાં આપ માતૃશ્રીને સ્મર્ણજલ્લી સમર્પી કંઈક અંશે જલ્પમાંથી મુક્ત થવાની ઇચ્છાવાળો હું હું અપને અર્જુન પુત્ર.

નગીન

આજેજ મંગાવો. તૈયાર છે. આ પુસ્તક જરૂર વાંચો.
 ધર્મ અને દેશને માટે શિરપર સંકટોના ખડાડ
 ઉઠાવી અમર નામના કરી અખેલાની યશકથા

સાહિદોની સૃષ્ટિ

લેખક—સત્યેન્દ્રમસાદ મહેતા.
 દળદાર શ્લેષ કાગળો સચીત્ર પુઠું મુલ્ય માત્ર રૂપિયા બે.
 લખો—સત્યેન્દ્ર મહેતા.
 શાહપુર—અમદાવાદ.

નામ નાંધાવો. હંક મુદતમાં બહાર પડશે આજેજ લખો.

રાજપૂત પ્રતિજ્ઞા

યાને

વીરનાં વેર.

લેખક—સત્યેન્દ્રમસાદ મહેતા.

પાને પાને સ્વદેશ સેવાના અમૂલ્યા પાઠ પઠાવતી અને વીર
 નરો સ્ત્રી વીર કાવ્યાણીઓનાં અજબ મુજબ યશકથા સાથે ધર્મ
 નીતિ વગેરે બહુવિધ માટે આ પુસ્તક તો જરૂર વાંચો. પૃષ્ઠ ત્રણસો
 ઉપરાંત શ્લેષ કાગળ સાથે પાકું પુઠું દળદાર પુસ્તકની
 કીંમત રૂપિયા ત્રણ. અગાઉથી આહક ધવારને રૂકત રૂપિયા
 બે. ચોરદેજ બાદ.
 લખો—સત્યેન્દ્ર મહેતા.
 શાહપુર—અમદાવાદ.

પ્રકરણ પીળું.

તે કાળ તે સમયને વિષે એટલે ઐશ્વિક રાજાનો કૌણીક નામે પુત્ર રાજ્યાધિકાર પર હતો. તે સમયે ચંપા નામની નગરી હતી. તે નગરી રાજગ્રહ નગરી પેઠે નગરના સર્વ લક્ષણોએ કરી સંપુર્ણ મુર્ખ વાળી હતી, એટલે વાવ, કુવા, તળાવ, ખાગ, બગીચા, વાડીઓ ઉદ્યાન, વન વગેરેએ ફરી સંપુર્ણ શોભનીક હતી. તેની આંતર વ્યવસ્થા પણ રાજગ્રહની પેઠે સુશોભિત હતી. તે ચંપા નગરીની બહાર ઉત્તર અને પૂર્વદિશાની વચ્ચે એટલે ઇશાનકોણમાં પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. ને તેજ ચંપા નગરી કૌણીક રાજાની રાજ્યધાની હતી. તેણે પોતાના પિતા પાસેથી બળાત્કારે રાજ્ય લેતાં લીધું તો ખરું પણ તેથી લોકોમાં બદ્દખોઈ થવાથી પોતે રાજગ્રહ નગરને બદલે ચંપાપુરીને રાજ્યધાની કરી ત્યાં રહેવા લાગ્યો. તે કાળે ચંપાનગરીના પૂર્ણભદ્ર નામે ઉદ્યાનમાં એકદા સમયે શ્રમણ લગવંત શ્રી મહાવીર દેવના અંતેવાસી શિષ્ય પાંચમા ગણધર અને પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણ પછી પાટે આવેલા આર્ય શ્રી સુધર્માસ્વામી પાંચસો સાધુના પરિવારે પધાર્યા તે સુધર્માસ્વામી કેવા હતા ?

માતાપિતાના ઉત્તમ પક્ષવાળા, ઉત્તમ સંઘયણ હોવાથી ધણા બળવાળા, અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ કરતાં સુંદર રૂપવાળા, વિનયવાળા, ચાર જ્ઞાને કરી સહીત, ક્ષાયક સમક્ષિતવાળા, ચારિત્રવાળા, દ્રવ્યથી અદ્વ ઉપાધીવાળા અને ભાવથી ઋદ્ધિ, રસ, અને સાતા એ ત્રણના ગર્વ વિનાના, મનસંબંધી તેજવાળા એટલે મનના ચડતા પરિણામવાળા, શરીરની સુંદર કાંતીવાળા, પ્રભાવવાળા, યશસ્વી, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારેના જીતનારા, પાંચે ઇન્દ્રિયોને

લાયભિરીમાં છે, તેમાંથી ચાતાનું પહેલું અધ્યયન (મેધકુમારનું) ફરીથી વાંચી લખવાનું શરૂ કરતાં જાણવામાં આવ્યું કે, ભાવનગરમાં ચાતા છપાયું છે. તે વાંચવાની જગ્યાસા થતાં, છાંપાપોળની જૈન-શાળામાં તે પ્રત હતી, તે પ્રતની માગણી બાપ જીવનલાલ જેઓ જૈનશાળાના શિક્ષક છે તેમની પાસે કરવાથી તેમણે આપી. તે વાંચી સે ઉપરથી આ ચરિત્ર લખવા પામ્યો છું. આ ચરિત્ર કેટલું ઉત્તમ છે તે કહેવા જતાં સોના ઉપર ઢાળ ચડાવવા જેવું છે. એ ચરિત્ર જેવી રીતે સુત્રમાં છે તેવીજ રીતે લખવામાં આવ્યું છે. મારા તરફથી તો કેટલીક જગ્યાએ સ્પષ્ટીકરણ કરવામાં આવ્યું છે. જેવું કે રાજગ્રહી નગરીના રાજા, પ્રજાના સંરક્ષણમાં અને પ્રજાના વેપાર રાજગારમાં કેટલી કળિજી રાખે છે, શ્રેણીક રાજાને પણી રાણીઓ છે, છતાં તે સર્વ તરફ સરખા પ્રેમથી જુએ છે. રાણીઓ પણ સોક્યો પ્રત્યે દ્રેષભાવ નહિ રાખતાં સ્નેહથી વર્તે છે. બહાયર્ષની રક્ષા માટે જુદા શયનગ્રહની અગર તો શય્યાની જરૂર અને તેની ઉત્તમતા, આવેલું સ્વપ્ન કોને કહેવું, ગર્ભ વખતે થતી ઈચ્છાઓ જેને તેને નહિ કહેતાં જોનાથી પુરી થઈ શકે તેવા ડાહ્યા માથુસતે કહેવાની, અભયકુમારની પિતૃસેવા, ઓરમાવ માતા ઉપર પણ પોતાની સગી આ જોડેલો પ્રેમ, અને તેનું કાર્મ કરવામાં કેટલો ઉમંગ ધરાવે છે, તેમજ પ્રથમની અને હાલની કેળવણી અને તે આપવાની પ્રથામાં પડેલો તકાવત વગેરે બીજી પણ ઘણી વાતોનું સ્પષ્ટીકરણ આ ચરિત્રના અંગે કરવામાં આવ્યું છે, તે સુદ વાંચકો જોઈ શકશે. આ ચરિત્રથી તેમજ તેમાં કરેલા સ્પષ્ટીકરણથી જો જનસમાજને લાભ થશે તો આ ચરિત્ર લખવામાં લીધેલો શ્રમ સફળ થયો માનીશ.

આ ચરિત્ર રસીક અને ઉપદેશી છે. તે સારા ઉપદેશી
જાણે રાખનારને તેમજ ત્યાંની ધર્મને એક સારું ઉપદેશી છે.
જેને અને જીવનનાં બંને સર્વોચ્ચ લાભ આપનાર છે.

મારો આ પહેલો વહેલો પ્રયાસ છે. તો આ ચરિત્રમાં બધી
સંબંધી, જોડણી સંબંધી અગર બીવી ખીલ તુટીએ નથાત્ય તો સુચી
વાચનાર દર સુગર કરશે બેવી બાકા છે.

આ ચરિત્ર લખવાની ઈચ્છાનાં કારણશ્રુત વીળકારખાઈ
આપો, તેમજ ચાતા વાંચવા આપનાર મુનીશ્રી હરજીવનજી મંદારીજી
તથા મુનીશ્રી અમીલિખઈ મંદારીજી કે જેમનું લખેલું ચાતા વાંચ-
વાંચી લાભ મળ્યો તથા જીવનગૌરમી ચાતા પ્રગટ કરનાર સલામી
આ સ્થળે ઉપકાર મોર્મવાનું જીલાય તેમ નથી.

જોડણીલમાં સુસ્તકની કીમત પાછળથી ૭ આવી રાખવા
અનુવેશ્વ પશુ કિટલાંક કારણસર તે કીમત ધરાઈ પાંચ આવી
રખાઈ છે. આ મુસ્તકને જોડેનિશાળીએ ઉપયોગી લખે અને તેથી
જો કંઈ જેમણાંમાં કીમત અર્થમાં કીમતમાં કીમતમાં
જો પ્રત સેરી તે સમને ખરે રાખીમાં આપેલું.

સંયુત વહી ૫ ગુરવાર, } નગીનદાસ હોડીસંગ શાહ.
વૈર સંવત ૧૯૫૬ } (વિસંવત્ ૧૯૧૫)
શહેર મજાપારમાં આપો
સંયુક્તની પોળ, અમદાવાદ.

મી સુનેદ્રાચલમ:

શ્રી મેઘકુમાર ચરિત્ર.

પ્રકરણ ૧ લું.

અગાઉના વખતમાં આ જંબુદ્વિપના દક્ષિણાર્ધ ભસ્ત ક્ષેત્રમાં મગધ દેશમાં રાજમઘી નામની નગરી હતી. તે નગરીના રસ્તા પહોળા હતા. ચોક ચોક અને વિશાળ હતા. રસ્તાપરનો કચરો દૂર કરવાની ગોઠવણ એવી સુંદર હતી કે તે રસ્તાઓ આરસ જેવા સુંદર દેખાતા હતા. ખાણીના છાંદકાવની પુરતી ગોઠવણ હતી; જેથી રાહદારીઓને ધૂળની આપદા વેઠવી પડતી નહિ. વળી રાત્રે જનાર આવનાર શખ-ઓને અંધારાની હરકત ન પડે તે માટે દીવાખતીની સરસ ગોઠવણ હતી. બેન્કરો-ધણીઓ અને સુંદર હતાં. દુકાનો દેશપરદેશના તરેહવાર માલથી ભરચક ભરેલી હતી. એ કે પ્રદેશી માલ સેઠો વેચતા મારા પણુ જે મગધ દેશમાં બની શકે તેવા ન હોય તેવોજ માલ પરદેશથી આવતો. દેશમાં બનતો માલ મોટા જથ્થામાં પરદેશ જતો. દેશાવશ્યી આવતા માલમાં કાચો માલ ઘણી કીંમતનો હતો ને કારીગરીવાળો માલ જુગ હતો. કાચા માલની નીકાસ જુગ હતી પણ કારીગરી-વાળા માલની વિકાસ વધારે થતી. રાજ તરફથી પણ કારીગરોને ઉત્તેજન બધે તેવાં પગલાં લેવાતાં. આથી કરી દેશાવશ્યી વૈસો ધણે તથા આદર. રાજને મળુ વેપારને સીધે જજાતની આવક મેક

હોવાથી રૈયતપર બીજા કરનો બોજો જુજ પડતો. જકાત પણ દેશી માલના વેપારને નુકશાન થાય તેવી નહતી. આવી રીતે રાજ તરફથી તેમ લોકો તરફથી દેશી માલને ઉત્તેજન મળતું હોવાથી કારીગરો ઘણા સુખી હતા તેમજ બીજા સર્વ કામો પણ સુખી હતી. પૈસે ટકે રૈયત સુખી હોવાથી લોકો તરફથી તેમ રાજ્ય તરફથી શહેરમાં અને શહેરની બહાર બાગબગીચા, વાડીઓ, કુવા, વાવો, તળાવો, પુષ્કળ અને સુંદર હતાં. શહેરમાં કસરત કરવાના અખાડાઓ પણ હતા જેથી લોકો પોતાનાં શરીરની તંદુરસ્તી મેળવી અને સાચવી શકતા. લોકો ઉલ્લોગી હોવાથી કાંઈપણ પ્રકારની મહેનત પડે તેવા કામથી કંટાળતા નહિ. શહેરમાં ધર્મશાળાઓ પણ ઘણી હતી. જેમાં દેશ-વરથી આવનાર અભણ્યા લોકોને ઉત્તરવાની સગવડો સારી હતી. શહેરનાં બીજાં મકાનો પણ ઉંચાં, લાંબાં પહેાળાં, લગ્ય દેખાવાળાં, અંદર અને બહારની સુંદર કારીગરીવાળાં હોષ જોનારને ઘણા આનંદ પમાડતાં હતાં. તેની કારીગરીની દેશાવરમાં તારીફ થતી એટલુંજ નહિ પણ તેની નકલે થતી. તે શહેરમાં આજથી પચીસસો વરસ ઉપર પ્રજાપાલક શ્રેણિક નામનો રાજા રાજ્ય કરતો હતો. તે રાજા પ્રજાપ્રિય હતો એટલે પોતાની પ્રજા કષ્ટ રીતે સુખી થાય તેની અહરનિશ કાળજી રાખતો. પોતે ઘણી વખત ગુપ્ત રીતે નગરચર્યા જોવા નીકળતો અને પોતાના નોકર વર્ગ તરફથી રૈયતને કંઈપણ કનડગત છે કે નહિ તેની ખાતરી કરતો. તેના તાબામાં જે નાના મોટા રાજાઓ અને તાલુકદારો હતા તે સર્વ પ્રતિ તે અંધુભાવ રાખતો, તેની સાથે તેઓ પોતાની મહેરબાનીનો ગરઉપયોગ કરી રૈયતને રંજાડવાનું સાહસ કરી શકતા નહિ. તેના પ્રભાવ એટલો અધો હતો કે બહારના રાજાઓ શ્રેણિક સાથે દુશ્મનાવટ કરતાં મૈત્રીભાવ

રાખવા વધારે ઇચ્છતા. શ્રેણિક પણ તેમની સાથે બંધુભાવ રાખી
 મિત્રતા સાચવતો. તે રાજના તાબામાં અંગદેશ અને મગધદેશ
 એવા બે દેશો હતા* શ્રેણિક રાજ પ્રથમ બૌદ્ધ ધર્મ પાળતો હતો.
 પણ પાછળથી મહામુની અનાથી નામના નિર્ગ્રંથનો અચાનક મેળાપ
 થવાથી શ્રેણિકે મુનીને પૂછ્યું કે આપ કોણ છો? ઉત્તર મળ્યો કે “હું
 અનાથી મુની છું. શ્રેણિક પોતે વિદ્વાન હતો જેથી અનાથ શબ્દનો
 વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અર્થ કરી મુનીની મળક કરી કહ્યું કે તમારો કોઈ
 નાથ ન હોય તો હું તમારો નાથ થાઉં. આ વચન સાંભળી અનાથી મહા
 નિર્ગ્રંથે નિર્ભયતાથી કહ્યું, કે “તું તારો પોતાનો નાથ નથી તો મારો નાથ
 શીરીતે થઈ શકીશ?” આવા નિર્ભય ઉત્તરથી શ્રેણિક રાજ પોતે
 સ્તબ્ધ થયો અને પોતે જાણ્યું કે આ મને ઝોળખતો નથી તેથી
 આમ કહે છે, એમ વિચારી પોતે ફરીથી કહ્યું કે તમે મને
 ઝોળખતા હો તેમ લાગતું નથી. હું અંગદેશ અને મગધદેશનો
 ધણી શ્રેણિક રાજ છું. એટલે એ બંને દેશનો હું ધણી-નાથ છું. અને
 રાજગ્રહનગર મારું રાજ્યધાનીનું શહેર છે.

અનાથી મુનીએ કહ્યું કે, હે રાજન! એ વાત મારા જાણવા બહાર
 નથી. તમે વિદ્વાન છતાં નાથ અને અનાથ શબ્દનો સ્પષ્ટ અર્થ
 સમજી શક્યા નથી એમ કહી તેમણે પોતાનું અનાથપણું કહી
 બતાવ્યું.

*અંગ દેશ હાલ બંગાળા કહેવાય છે અને મગધ હાલ બિહારના
 નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

૧ અનાથી મુનીએ પોતાનું અનાથપણું કહી બતાવ્યું તે બધું અહીં
 લખી શકાય નહિ. જ્ઞાસુએ ઉત્તરાધ્યયનનું ૨૦ મું અધ્યયન જોઈ લેવું.

આ વર્ષાવાનું ફળ એ આબુ કે શ્રેણિક રાજા બૌદ્ધ ધર્મ
૧૫૨૨ જેન ધર્મની આસ્થાવાળો—સમક્ષિતી થયો અને ભગવાન મહાવીર
કેવનો પરચલક થઈ રહ્યો.

એ શ્રેણિક રાજા પ્રથમ કુમાર અવતર્યામાં હોઈ કારણસર એ-
તના આપનો દેશ તટ પ્રદેશ જતા રહ્યા હતા. તે ત્યાં એકાદ
નખરમાં એક એટીની દીકરી નંદા સાથે પરણ્યા હતા તે તે નંદાથી
આર શુદ્ધિનો નિધાન અભયકુમાર નામનો કુમાર અવતર્યો હતો.* તે
અભયકુમાર અહોતેર જતાનો જાણ્યું હતો. ઉપર લાયક થતાં રાજાએ
તેને રાજના કામમાં અધિકારી ઠરાવ્યો અને પાંચસો પ્રધાનોના
ઉપરીની—મુખ્ય મંત્રીની જગ્યા આપી.

શ્રેણિક રાજાને કાળીઆદીક દેશ અને નંદાદિક તેર તેમજ
ચેલણા પ્રમુખ ધણી રાણીઓ હતી. તેમાં ચેલણા રાણીને પટરાણી
કરીને સ્થાપી હતી. ચેલણા એ ચેટક—ચેડા રામની પુત્રી હોઈ મહા
સમ્યક્વંત અને ધર્મીષ્ઠ હતાં. તેના પેટે કાણીક અને વહેલકુમાર એવા
બે દીકરા અવતર્યા હતા. ઉપર પ્રમુખ રાજદેથી જણાવેલી રાણીઓમાં
ધારણી નામની રાણી હતી. આ રાણી પણ સમ્યક્વંતે અત્યંત પ્રિય
હતી કારણકે તેનામાં રૂપ લાવણ્ય સંપૂર્ણ હતાં એટલુંજ નહિ પણ
સ્ત્રીઓની દૃઢ જગાની જાણ્યું હતી તેની સાથે વિનય ગુણવાળી અને
પોતાના સ્વામીને કેમ રાજી રાખવા તેની જાણવાળી હતી અને
સ્વામીના સુખે સુખી અને દુઃખે દુઃખી એમ માનવાવાળી હતી. નહિ

* ગર્ભ વખતે નંદા રાણીને દોહદ ઉત્પન્ન થયો હતો કે હું આખર
મામને અભયદાન દઈ, આવા ઉત્તમ દોહદથી રાજાએ તેનું અભયકુમાર નામ
આપ્યું હતું.

કે એકાંત પોતાનાજ સુખની સ્વાર્થીય ચોખ્ખાને સોક્યો હતી પણ તે સોક્યો સાથે પોતાની સગી બહેનો જેવો વરતાવ રાખતી ને તેમને દુઃખ થાય એવું એક પણ કાર્ય પેટે કરતી નહિ તેમ પોતાના સ્વાર્થી અગર બીજાને તેવું કાર્ય કરવા કહેતી નહિ અને કરવા દેતીજ નહિ.

હાલના જમાનામાં આ ગુણની ઘણી ખામી જોવામાં આવે છે. તેમું કારણ કાળનો પ્રભાવ કહો કે કેળવણીની ખામી જે કહો તે આલશે. અહીં આ કેળવણીનો અર્થ લખતાં વાંચતાં શીખવું એવો કરવાનો નથી પણ પોતાના સ્વામી સાથે, સાસુ સસરા સાથે, તેમજ દેશણી, બેટાણી, નણંદ, અને અન્ય કુટુંબીજનો અને પડોશીઓ સાથે હળીમળીને રહેવું જોઈએ અને કોઈને લગાઈદુઃખ થતાં પોતાના સ્વાર્થનો ભોગ આપતાં શીખવું જોઈએ, તથા પોતાના સ્વામીની મેલસ પ્રમાણે કરકસરથી ઘર ચલાવતાં આવડવું જોઈએ આવી કેળવણીની જરૂર છે.

આ ધારણી રાણીને મેલકુસાર નામનો કુસાર હતો તેનું ચરિત્ર લખવાનું છે અને તેનો આરંભ આ પ્રમાણે થાય છે.

~~~~~

પ્રકરણ બીજું.

તે કાળ તે સમયને વિષે એટલે શ્રેણીક રાજનો કોણીક નામે પુત્ર રાજ્યાધિકાર પર હતો. તે સમયે ચંપા નામની નગરી હતી. તે નગરી રાજગ્રહ નગરી પેઠે નગરના સર્વ લક્ષણોએ કરી સંપુર્ણ ગુણ વાળી હતી, એટલે વાવ, કુવા, તળાવ, બાગ, બગીચા, વાડીઓ ઉદ્યાન, વન વગેરેએ કરી સંપુર્ણ શોભનીક હતી. તેની આંતર વ્યવસ્થા પણ રાજગ્રહની પેઠે સુશોભિત હતી. તે ચંપા નગરીની બહાર ઉત્તર અને પૂર્વદિશાની વચ્ચે એટલે ઇશાનકોણમાં પૂર્ણભદ્ર નામનું ચૈત્ય હતું. તે તેજ ચંપા નગરી કોણીક રાજની રાજ્યધાની હતી. તેણે પોતાના પિતા પાસેથી બળાકારે રાજ્ય લેતાં લીધું તો ખરૂં પણ તેથી લોકોમાં બદ્ધબોધ થવાથી પોતે રાજગ્રહ નગરને બદલે ચંપાપુરીને રાજ્યધાની કરી ત્યાં રહેવા લાગ્યો. તે કાળે ચંપાનગરીના પૂર્ણભદ્ર નામે ઉદ્યાનમાં એકદલ સમયે શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવના અંતેવાસી શિષ્ય પાંચમા ગણધર અને પ્રભુ મહાવીરના નિર્વાણ પછી પાટો આવેલા આર્ય શ્રી સુધર્માસ્વામી પાંચસો સાધુના પરિવારે પધાર્યા તે સુધર્માસ્વામી કેવા હતા ?

માતાપિતાના ઉત્તમ પક્ષવાળા, ઉત્તમ સંધયણ હોવાથી ધણા બળવાળા, અનુત્તર વિમાનવાસી દેવ કરતાં સુંદર રૂપવાળા, વિનયવાળા, ચાર માને કરી સહીત, ક્ષાયક સમક્તિવાળા, ચારિત્રવાળા, દ્રવ્યથી અરૂપ ઉપાધીવાળા અને ભાવથી ઋદ્ધિ, રસ, અને સાતા એ ત્રણના ગર્વ વિનાના, મનસંબંધી તેજવાળા એટલે મનના ચડતા પરિણામવાળા, શરીરની સુંદર કાંતીવાળા, પ્રભાવવાળા, યશસ્વી, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ એ ચારેના જીતનારા, પાંચે ઇન્દ્રિયોને

જીતનારા, નિદ્રાને જીતનારા, બાવીસ પરિસહને જીતનારા, જીવવાની આશા રહિત, તેમજ મરણના ભય રહિત, ઉત્કૃષ્ટ તપના કરણહાર, ઉત્કૃષ્ટ સંયમ ગુણવાળા કરણ સીત્તરી વડે પ્રધાન, ચરણસીત્તરી વડે પ્રધાન, અનાચારમાં નાહ પ્રવર્તનારા, તત્વનો નિશ્ચય કરવામાં પ્રધાન, માયાનો નિગ્રહ કરવાવાળા, ક્રોધનો નિગ્રહ કરવાવાળા, ક્રિયા કરવાની ચતુરાઇ વડે પ્રધાન, મનગુપ્તી, વચનગુપ્તી, કાયગુપ્તી પાળવા વડે પ્રધાન, નિર્દોષી પણ વડે પ્રધાન, દેવતા અધિષ્ઠિત પ્રજાપતીઆદિ વિદ્યાઓ વડે પ્રધાન, બ્રહ્મચર્યવડે અથવા સર્વકુશળ અનુષ્ઠાન વડે પ્રધાન, લૌકિક લોકોત્તર અને કુપ્રવચનની કુશળતા વડે પ્રધાન, એવા અનેક ગુણોવડે પ્રધાન, કેવળજ્ઞાન સિવાય ચાર જ્ઞાન સહીત, પાંચસો સાધુઓના પરિવાર સહિત એક ગામથી બીજા ગામ વિહાર કરતા સુખે સુખે વિહાર કરતા શ્રી સુધર્માસ્વામી ચંપાપુરીના પૂર્ણભદ્ર નામના ચૈત્ય વિષે પધાર્યા અને વનપાલકની-ઉદ્યાનના રખવાળની રજા મેળવી ત્યાં ઉતર્યા અને સંયમ તથા તપવડે આત્માને ભાવતા ત્યાં રહ્યા.

ભગવાન સુધર્મા સ્વામી પધાર્યા છે, એવી વનપાલકે કોણીક રાજાને વધામણી આપી. વધામણી સાંભળી કોણીક રાજાએ વનપાલકને ધણું દ્રવ્ય શિરપાવમાં આપ્યું, અને નગરમાં ઢંઢેરા પીટાવી ખબર આપી કે આર્ય સુધર્મા સ્વામી પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યમાં પધાર્યા છે, તે દર્શનની ઇચ્છાવાળા અને ધર્મનો ઓધ સાંભળવાની ઇચ્છાવાળાઓ તેનો લાભ લે. આવો ઢંઢેરા પીટાવી પોતે નાહી ઘોઘ રાજાને એમ પોશાક પહેરી સુધર્મા સ્વામીને વંદન કરવા તથા ધર્મોપદેશ સાંભળવા આદ્યેઢ ધર્મોપદેશ તથા દર્શનની ઇચ્છાવાળા પ્રમુખનો પક્ષ તૈયાર થઈ રાજાની પાછળ પાછળ ગયા. આથી રાજા વિશેષ શોભવા લાગ્યો.

શ્રી સુધર્માસ્વામીએ સંસારનું અસારપણું બતાવી કર્મને કિન્નર આપ્યો, તે સાંભળી અતુલિધ સંઘ હર્ષસંતોષ પામ્યો અને સહુ તથા પ્રજાજનો પોતાપોતાને સ્થળે પાછા ગયા.

આર્ય સુધર્મા સ્વામી અતગાર પાસે તેમના વડા શિશ્ય આર્ય જંજુસ્વામી નામના અતગાર કે જેઓ કાસ્યપ ગ્રામી અને માત હાથ ઉંચા થરીદવાળા હતા, તે આર્ય સુધર્માસ્વામીથી બહુ દુર કે બહુ દુંકડા નહિ એવા નજીકના યોગ્યસ્થાને ઉંચા ઢીંચણ અને નીચું ગુપ્ત રાખી ખ્યાતરૂપી દેહારમાં રહ્યા હતા અને સંયમ અને તપ વડે પોતાના આત્માને ભાવતા રહેલા હતા.

તે આર્ય જંજુ અતગાર કેવા હો? તો ભત્રાંસ એટલે આગળ કહેવાશે તેવા પદ્ધર્થોનું તત્ત્વ જાણવાની ઈચ્છાવાળા, તથા ભગવાન મહાવીરે પાંચમા અંગનો સમગ્ર ભાવાર્થ કહ્યો છે તેવો છઠ્ઠા અંગનો સમગ્ર ભાવાર્થ કહ્યો છે કે નહિ એવા સંશયવાળા અને પાંચમા અંગમાં સમગ્ર વિધના પદ્ધર્થોનું સ્વરૂપ કહ્યું છે, તે હવે છઠ્ઠા અંગમાં ક્યા બાકી રહેલા પદ્ધર્થોનું સ્વરૂપ કહ્યું હશે એવા કૌતુકવાળા જંજુ સ્વામી પોતાના સ્થાને ઉભા થયા અને આર્ય સુધર્માસ્વામી પાસે આશ્વા, આવીને સુધર્માસ્વામીને ત્રણવાર જમણી બાજુથી આરંભીને પ્રદક્ષિણા કરીને વંદણા નમસ્કાર કરે અને ત્યાર પછી આર્ય સુધર્માસ્વામીથી અતી દુર નહિ તેમ અતી દુંકડા નહિ એવી રીતે ઉભા રહીને પૂજ્યા ભાગ્યા.

હે ભગવત! શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવ કે જે સહુ વડે કૃતધર્મની આદિના કરણહાર, તીર્થના કરણહાર, ખેતાની મેળે અમ્યક પ્રજાને એક પાત્રેક સર્વ પુરુષોમાં ઉત્તમ, સર્વ પુરુષોમાં સિદ્ધ સમાન એમ અનંતા ગુણે કરી સહીત વિચરતા હતા અને જેઓ

હાથમાં મોક્ષમાં બિરાજે છે તેમણે પાંચમા અંગમાં જે જે ભાવાર્થ-
પરૂપેલો તેનો આપશ્રીની પાસેથી સાંભળ્યો. તે હવે તે પ્રભુશ્રીએ
જહા અંગમાં શ્રી ભાવાર્થ પરૂપેલો છે તે કૃપા કરી જણાવશે. ત્યાર-
પછી શ્રી સુધર્માસ્વામીએ પોતે જંજુઅનગારને ભગવાન મહાવીર દેવે
પરૂપેલો જહા અંગ શ્રી જ્ઞાતાધર્મ કથાંગ સુત્રનો ભાવાર્થ આમળ
જણાવ્યા પ્રમાણે કહ્યો.

પ્રકરણ ત્રીજું.

આર્થ સુધર્માસ્વામી કહે છે કે હે જંજુ ! ભગવાન મહાવીરદેવે
જહા જ્ઞાતા ધર્મ કથાના એ શ્રુત સ્કંધ કહ્યા છે. (૧) જ્ઞાતા,
(૨) ધર્મ કથા.

જંજુસ્વામી પૂછે છે હે ભગવંત ! જ્ઞાતા એટલે ઉદાહરણ અને
ધર્મકથા એટલે ધર્મ પ્રધાન કથાઓ. તે પહેલાં શ્રુત સ્કંધ જ્ઞાતાનાં
કેટલાં અધ્યયન કલાં છે ? ભગવંત સુધર્મા સ્વામીએ ઉત્તર આપ્યો કે
પહેલાં શ્રુત સ્કંધ જ્ઞાતાનાં ૧૯ અધ્યયનો કહેલાં છે.

જંજુસ્વામી ફરી પૂછે કે હે ભગવાન ! એ ઓગણીસ અધ્યયનોમાં
પહેલાં અધ્યયનમાં શ્રી અધિકાર પરૂપેલો છે.

ભગવંત સુધર્માસ્વામી કહે છે કે પહેલું અધ્યયન ઉલ્લિખ જ્ઞાત
કહેવાય છે. એ અધ્યયનમાં પૂર્વના હાથીના ભવમાં વર્તતાં મેઘકુમા-
રના કબે પોતાનો પગ ઉંચો કર્યો હતો તે વૃત્તાંત સહિત મેઘકુમા-
રનું ચરિત્ર ઉલ્લિખ કહેવાય છે. તે ઉલ્લિખમરૂપી જ્ઞાત ઉદાહરણ. એ
ઉદાહરણમાં આ પ્રમાણે ભાવના સમાયેલી છે. જેનામાં દયાદિક ગુણો
રહેલા હોય તેઓ મેઘકુમારની પૂર્વભાવના હાથીની ચેરે પગ ઉંચો

રાખીને શરીરના કષ્ટને સહન કરે છે. એટલે શરીરનું કષ્ટ સહન કરવા ઉપર મેઘકુમારના પૂર્વના હસ્તીના ભવનું દૃષ્ટાંત સમજવું. તે દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે તે ચિત્ત રાખીને શ્રવણ કરેઃ હેં જંભુ ! તે કાળે તે સમયે આજ જંભુદ્વિપના ભરત નામના ક્ષેત્રને વિષે દક્ષિણાર્ધ ભરત ક્ષેત્રમાં રાજગ્રહ નામનું નગર હતું. તેનું સ્વાભાવિક વર્ણન આતમાં કહેલું છે. ત્યાં એક ગુણશૈલ નામનું ચૈત્ય હતું. તે રાજગ્રહ નગરને વિષે શ્રેણીક નામે રાજા હતા તે મોટા હિમવંત પર્વત જેવા બળવાન હતા વિગેરે વાત શરૂઆતમાં જણાવેલી છે. તે શ્રેણિક રાજાને નંદા રાણીથી અભય નામનો કુંવર થયો હતો. તેના શરીરની પાંચે ઇંદ્રિયો લક્ષણ અને સ્વરૂપથી પરીપૂર્ણ હતી એટલે સંપૂર્ણ રીતે રૂપવાન હતો. તેની સાથે તેનામાં સામ, દંડ, મેદ અને ઉપપ્રદાન એ ચારે ગુણો હતા, તથા નૈગમાદિકનયના પ્રકારોને જાણનારો હતો. તથા ઇંદ્રા, અપોહ, માર્ગણ અને ગવેષણ વડે અર્થશાસ્ત્રમાં કહેલી બુદ્ધિએ કરીને ચતુર હતો તથા ઉત્પાતિયા, વિનયા, કર્મના અને પારિણમિકી એ ચાર પ્રકારની બુદ્ધિએ તેનામાં વાસ કરેલો હતો. શ્રેણિક રાજા પોતાનાં ખાનગી તેમજ જાહેર કામો આ અભયકુમારને પૂજ્યા વિના ભાગ્યેજ કરતા. તેની સલાહ લેવાથી રાજા થઈ શકે તેવાં અને ન થઈ શકે તેવાં કંઈ સર્વ કામોમાં પાર પામી શકતા. તે રાજાને પોતાનાં ચક્ષુ જેવો, જમણી બાજુ જેવો, હૈયાના હાર જેવો ને માથાના મુગટ જેવો વહાણો હતો. તેના મંત્રીપદથી રાજા દેશમાં, લક્ષ્મીમાં, વૈભવમાં વગેરેમાં સારો વંદારો કરી શક્યા હતા. તેમજ પ્રજાજનોને પણ સુખ આપી તેમની પ્રીતિ સંપાદન કરી હતી. રાજ્ય અધિકાર પર રહી પ્રજાની તેમજ રાજાની એક સરૂખી પ્રીતિ સંપાદન કરવી તે કંઈ જેવી તેવી વાત નથી.

તે શ્રેષ્ઠિક રાજને આગળ જણાવેલી રાણીઓમાં ધારણી નામની એક રાણી હતી, તે ધારણી રાણી રાજને નંદા અને ચેલણા જેટલી જ પ્રિય હતી. તે ધારણી રાણી રાજ સાથે આલોકનાં સર્વ પ્રકારનાં ભોગવી શકાય તેટલાં શારીરિક અને માનસીક સુખો ભોગવવામાં તક્ષીન થઈ પોતાનો સંસાર સુખે સુખે ગુજારી રહી હતી.

ધારણીદેવી એકદમ પ્રસ્તાવે શયન ખંડમાં સુતેલી છે તે શયન ખંડ કેવો છે? ઘરની બહારના ભાગમાં છકાઈનું આલંદક નામનું દ્વાર હતું. તથા સુંદર, કોમળ અને વિશિષ્ટ સંસ્થાન-આકારવાળા થાંભલા તેને હતા. તથા ઉંચે ઉભી રહેલી શ્રેષ્ઠ પુતળીઓ ચીતરેલી હતી તેમજ ઉજ્જવલ ચંદ્રકાંતાદિક મણિઓ, સુવર્ણ અને કર્કેતનાદિક રત્નો જડેલાં શિખરો તે શયનગૃહને હતાં, તેમજ તેમાં પારેવાંને ખેસવાનાં સ્થાન કરેલાં હતાં, તથા જાળીઓ, માળીઓ, પગથીઓ તથા બારણાની પાસે મુકેલા ટોડલા તથા ઘરના બીજા ભાગો; અગાશી એ સર્વે ઘરના ભાગોની રચના ધણી સુંદર હતી. તેને અંદરથી તેમજ બહારથી સુંદર રંગો કરેલા હતા. અંદર સુંદર ચિત્રો ચીતરેલાં હતાં. જેનું તળાઉ વિવિધ પ્રકારનાં મણિ અને રત્નથી બાંધેલું છે. તેમાં વિવિધ ચિત્રોથી ચીતરેલી સીલીંગ જડેલી છે. જેના દ્વાર પ્રદેશમાં માંગલીક શ્રેષ્ઠ સુવર્ણના કળશો ચંદનાદિકવડે પૂજેલા અને મુખ ઉપર સરસ પદ્મવડે આચ્છાદિત કરીને ગોઠવેલા છે. પ્રતર નામના સુવર્ણના અલંકારોનાં તેમજ મોતીની માળાઓવાળા તોરણો બાંધેલાં છે. સુગંધી અને કમળ પુષ્પોવડે શય્યા પાથરેલી છે. શયનખંડમાં કપુર, લવિંગ, મલયાચળ પર્વતનું ચંદન, કાળાગુરુ, ઉત્તમ કંદુક, તુરુક એ સર્વ પ્રકારનો ધૂપ ઉવેખવાથી અંદર મહેક મહેક

મઈ રહ્યું છે. મધિયના કિરણોએ આંધળો વાગ પુણ્ય પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે કે બધાં જિવસામે બપોરનો વજલ હોય નહિ ? અતલબ કે દેવનાં જિમ્મણી પણ સોજામાં મડીયાતું શયનગ્રહ છે. તેમાં જે શય્યા પાયરેલી છે તેમાં શરીર પ્રમાણુ ઓશીયું રહેલું છે. ઓસીકા બંને બાળુ માથે અને પગે મુકેલાં છે તેથી બંને બાળુ ઉંચી હેઈ જ્યમાં નમેલી ને ગંગા નદીના કાંઠાની રેતી જેવી સુંવાળી છે. સાફ ઘોએલું રેશમી અને દુકુલ રના કે અતસીના જ્વનો ઓછાડ પાયરેલી છે. સામાન્ય ઓછાડ, મંદક, બનમો ઓછાડ, શાલધગેરે સિંવધ બતના ઓછાડો પાયરેલા છે. તેમજ શયન સિવાયના વખતે તેના પર ઘૂળ કે રજ ન ખરે તે માટે તેના ઉપર રજઆણુની રચના કરવામાં આવી છે. તે શય્યાને ફરતી મચ્છરદાની બાંધી છે. તે શય્યા આબિનક, ર, ધુર, માખણ અને આકડાના ર જેવી સુંવાળી છે. એવી શય્યામાં સુતાં થકાં પૂર્વ સત્રી અને પાછલી રાત્રીના મધ્ય ભાગમાં કંઈક બગતાં અને કંઈક ઉઘતાં વારંવાર અલ્પ નિદ્રાને લેતાં એક મોટા સાત હામના પ્રમાણુવાળો અથવા કુંડા સ્થળ વગેરે સ્થાન ડેકાણે ઉઘો, રપાના પર્વત જેવો, શાંત અને સુંદર અંકારવાળો, કીડા કરતો અને બાળસથી બગાસુ ખાતો એવો હાથી આઠાશ તળથી ઉતરી મુખમાં પ્રવેશ કરતો જેમને જાગી મઈ.

ત્યારપછી તે ધાંચણિયી અથવા સ્વરૂપવાળા, ઉદાર, પ્રવાન કસ્યાણુકારક અથવા નીસેજકારક, ઉપદ્રવનો નાજી કસ્યાર, ધનની પ્રાપ્તો કરનાર, પાપનો નાશ કરનાર હોવાથી મંબલીક અને સુસેક્ષિત મહા સ્વપ્નને જોઈને જાગીને હર્ષવંત થઈ વિરમણ પામી. સંતોષ પામી. ચિત્તમાં જ્ઞાનનું પામી. મનમાં પ્રીતિ પામી. હર્ષને લીધે હૃદય

વિસ્તાર પામ્યું. મેલની ધારાથી બીજાએસા કદંબ વૃક્ષના પુષ્પની
મિટે તેના રોમજીવ વિકસિત થયા. એવા અનંદમાં તે સ્વપ્નનો વિચાર
કરના લાગી, અને પોતાની શય્યામાં એડી થઈ. શય્યાથી નીચે ઉતરી
અહુ ઉભાવળી નહિ એવી શરીરની ચપ્પળતાસહિત, સખલનાસહિત, વિલં-
બસહિત, અવિચ્છિન્ન અને રાજહંસના જેવી મનોહર ગતિથી ન્યા
પોતાના સ્વામી શ્રેણિક રાજમંડુ શયનગ્રહ છે તે તરફ ચાલી ને રાજને
વહાલી, ઈચ્છેલી, પ્રીત કરનારી, મનોહર કોષ્ટ ઉચ્ચારવાળી, સમૃદ્ધિ
કરનારી એવી ઉત્તમ વાણીએ કરી મધુર સ્વરથી જગાડવા લાગી.
શ્રેણિક રાજએ ઉંઘમાંથી જાગીને ધારણીદેવીને મણિ, રત્ન અને
સુવર્ણથી રચેલા ભદ્રાસનપર બેસવાની રજા આપી.

ધારણીદેવી ભદ્રાસનપર બેઠા પછી રસ્તામાં ચાલવાના અમંથી
શાંત થઈ. ને પોતાને રાજમાં વિશ્વાસ હોવાથી પોતાના બે હાથ
જોડી મસ્તકને અડાડી શ્રેણિકરાજને કહેવા લાગી હે સ્વામિન્ ! હું
ભારી શય્યામાં સુખરૂપ સુતી હતી તેવામાં અર્ધ રાત્રીના સમયે મેં
ઉત્તમ સ્વપ્ન જોયું. (એમ કહીને પોતે જેવું સ્વપ્ન જોયું હતું તે
વર્ણવિત કહી બતાવ્યું.) તો હે સ્વામિન્ ! ઉદ્ધાર એવા સ્વપ્નનું મને
શું ફળ પ્રાપ્ત થશે ?

શ્રેણિક રાજ પોતે ધારણીદેવીના મુખથી સ્વપ્ન વર્ણવિત
શ્રાંભળીને હૃદયમાં અવધારીને પોતે જેમ મેલની વૃષ્ટિથી કદંબવૃક્ષનાં
ફૂલ પ્રપુલ થાય તેમ હર્ષ સંતુષ્ટ પામ્યા. એટલે તેના સાડાત્રણ કરોડ
સેનસાય ઉત્થાસ પામ્યા. અને શ્રેણિકરાજ પોતાની શુદ્ધિવડે સ્વપ્નના
સત્ય અર્થને વિચારવા લાગ્યા. અને પોતાની ઉત્પાતિક, બિનયા,
કામીયા વગેરે શુદ્ધિથી સ્વપ્નના ફલનો નિશ્ચય કર્યો, અને ધારણીદેવીને
પ્રિય, આદહાલક અને સદુ વાણીથી કહેવા લાગ્યા. “હે દેવાનું પ્રિયે ! તમે

ઉદાર પ્રધાન સ્વપ્ન જોયું છે. તમે કલ્યાણકારક અથવા નિરોગકારક સ્વપ્ન જોયું છે. તમે ઉપદ્રવનો નાશ કરનાર વગેરે આમળ જાણાવેલાં વિશેષણો સહિત સ્વપ્ન જોયું છે. આ સ્વપ્નથી તમને પુત્ર લાભ, ધનલાભ, રાજ્યનો લાભ-રાજ્યમાં વધારો, ભોજ અને સુખનો લાભ થશે. આ પ્રમાણે નિશ્ચે હે પ્રિયે તમે બરાબર નવ માસ અને સાડા સાત રાત્રિ પૂર્ણ થએ અમારા કુળના ખ્વજ સમાન, કુળના દીપક સમાન, કુળમાં પર્વત સમાન, કોઈથી પરાભવ ન પામે એવો કુળના અલંકાર સમાન, તિલક સમાન, કુળની કીર્તિ કરનાર-વધારનાર, કુળને પાળનાર, આનંદ પમાડનાર, યશ વધારનાર, કુળના આધારરૂપ, કુળને વૃદ્ધિસમાન આશ્રય આપનાર તથા અતિ કોમળ હાથપગવાળો પુત્રને પ્રસવશે. ”

“વળી તે પુત્ર બાલ્યાવસ્થાને સુકી કળાદિકના વિજ્ઞાનમાં પ્રવિણ થઈ યૌવનવયને પામશે ત્યારે તે દાન દેવામાં અને આશ્રીત જનોને પાળવામાં શૂર થશે. સંગ્રામમાં વીર-બહાદુર થશે. ભૂમિમંડળનું આ-ક્રમણ કરવાથી પરાક્રમવાળો થશે. સૈન્ય અને ગવાદિક વાહનમાં વિસ્તારવાળો થશે. આ રીતે તે રાજ્યનો પતિ સ્વતંત્ર રાજા થશે. હે દેવી ! તમે ઉદાર, આરોગ્યવર્ધક, ટુટ્ટીકારક, દીર્ઘ આયુષ્યકારક અને કલ્યાણકારક સ્વપ્ન જોયું છે. ” એ પ્રમાણે રાજા વારંવાર તેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

ત્યારપછી તે ધારણીદેવી પોતાના સ્વામીના મુખથી આવાં વચનો સાંભળી હર્ષિત થઈ, સંતોષ પામી, હૃદયમાં આનંદ પામી, બંને હાથનાં તળીયાં ભેગાં કરી-હાથ જોડી કહેવા લાગી. હે સ્વામીન ! આપ જે કહો છો તે સત્યજ છે. તે અવિતથ છે. તમારું વચન સંદેહ

રહિત છે. હે સ્વામીન ! આપનું વચન મને ઇષ્ટ છે. તે હું અંગીકાર કરું છું તમે કહો છો તે અર્થ સત્ય છે. આ પ્રમાણે બોલી સ્વપ્નના અર્થને અંગિકાર કર્યો. અને શ્રેણિક રાજની આરા મળવાથી પોતે બેઠાં હતાં તે લગ્નસન પરથી ઉઠીને ન્યાં પોતાને શયનખંડ છે ત્યાં આવ્યાં, અને પોતાની સગા પર બેસીને વિચારવા લાગ્યાં કે આ સ્વરૂપથી ઉત્તમ, ફળવડે પ્રધાન અને માંગલીક એવું સ્વપ્ન બીજું અશુભ સ્વપ્ન વડે હણાઈ ન જાય. એમ વિચારી તે ધારણીદેવી દેવ અને ગુરૂજનના સંબંધવાળી ધાર્મિક કથાવડે શુભ સ્વપ્નનું રક્ષણ કરવા જાગતાં રહ્યાં.

અહીંઆં આપણે વિચારવાનું છે કે બ્રહ્મચર્યની કેટલી ઉત્તમતા ખતાવી છે. સંસારીક જીવો મૈથુનનું સેવન કરે છે પણ તેમાં કેટલી મર્યાદા તે કાળે રખાતી હતી. સ્ત્રી પુરૂષો એક હોલમાં સુઈ રહેતાં નહિ. કેટલાકો એમ દલીલ કરશે કે રાજાઓને ઘણી રાણીઓ હોવાથી દરેક રાણીને જીદો ઝોરડો આપેલો હોય અને રાજા પોતાના જીદ શયનગ્રહમાં સુઈ રહે. એ વાત ઠીક છે. પણ રાજા વિના સામાન્ય ગૃહસ્થોમાં પણ સ્ત્રી પુરૂષોને સુવાના જીદ ઝોરડો હોવાના દાખલા શાસ્ત્રોમાં કલા છે. કામદેવ આદિ શ્રાવકોના અધિકારમાં પણ તે વાત જણાવી છે. સાધારણ માણસો એવા હોલની જોગનાઈ કરી ન શકતા હોય તેમણે સ્ત્રી પુરૂષની એક પથારી તો નજી રાખવી જોઈએ.

વળી પોતાને સ્વપ્ન આવ્યા પછી ધારણીરાણી પોતાના સ્વામી પાસે ગયાં અને કેટલા વિનયથી સ્વપ્ન વૃત્તાંત કહ્યો. અને સ્વામીની રજા મળી ત્યારે જ બેઠાં અને સ્વપ્નની હકીકત કહી અને તેના ફળની હકીકત સાંભળી રજા મળ્યા પછી આસનેથી ઉઠીને પોતાના શયન-ગ્રહમાં ગયાં.

પોતાને સ્વપ્ન આવે તે સ્વપ્ન જોવા તેવા માણસને કહેવાનું નથી. વિચિત્રાણુ, ડાહ્યા અને બંધીર માણસને કહેવું જોઈએ.

સારે સ્વપ્ન આવ્યા પછી ગમે તેટલી રાત્રી હોય તે પણુ નગર રણ કરવું જોઈએ તે ધર્મધ્યાનમાં ચિત્ત પરોવવું જોઈએ કે નથી ઉઘ આવી બીજાં ખરાબ સ્વપ્ન આવી પ્રયત્નનાં સારા સ્વપ્નને બગાડે નહિ.

ત્રેણિક રાજ્યએ પ્રાતઃકાળે ઉડીને કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવીને આજ્ઞા કરી કે હે દેવાનુપ્રિય ! બહારની ઉપસ્થાનશાળા (સભા) આજે શીઘ્રપણે-ઘણીજ ઉતાળથી હંમેશના કરતાં અત્યંત રમણિય, સુગંધિત જળનો છંટકાવ કરીને, સઘળો કચરો દૂર કરીને, છાણુવડે લીંપાવીને, પવિત્ર પંચવર્ણનાં ઘણી સુગંધીવાળાં પુલો છુટાં છુટાં વેરીને, સુગંધીત ધુપો વડે સુગંધવાળી કરો, અને તેમ કરીને મારી આજ્ઞા પાછી સોંપો.

ત્રેણિક રાજ્યની આવી આજ્ઞા સાંભળીને કૌટુંબિક પુરુષોએ તે પ્રમાણે સર્વ કાર્ય કરી રાજ્યને ખબર આપી કે સ્વામીન ! આપની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ કર્યું છે.

રાત્રી વિતીને પ્રભાત થયો, તે વખતે કમળો સૂર્યને દેખી વિકસીત થયાં. કાલીયાર મૃગનાં કામળ નેત્રો નિદ્રા જવાથી વિકસ્વર થયાં. ત્યારપછી પ્રભાત શ્વેતવર્ણવાળી ધર્મ. રાતા અશોકની પ્રભા, કિંશુકનું ફૂલ, પોપટનું મુખ, ચણોડીનો અર્ધ રાતો ભાગ, બ-પોરીયાનું પુખ્ત, પારેવાના પગ અને આંખ, કાચલનાં નેત્ર, જનસુદનાં ફૂલ, જાજ્જલ્યમાન અગ્નિ, સુવર્ણનો કલશ, હિંગળોકનો સમુદ્ર એ સર્વના રૂપથી જેની લક્ષ્મી અધિક સ્ત્રોત્રાલમાન છે, એવો સૂર્ય ઉદય પામ્યો. દિવસ કરવા માટે સૂર્યનાં કિરણોની પરંપરા તીવ્રે ઉત્તરવાથી

અંધકારનો વિનાશ થવા લાગ્યો. બાળ આતપરૂપી કંકુવડે સર્વ જીવસૌંદર્ય વ્યાપ્ત થયો હોય તેવો દેખાતો થયો. નેત્રના વિષયનો પ્રચાર થવાથી સ્પષ્ટ રીતે વિકાસ પામતો લોક દેખાવા લાગ્યો. સરોવરાદિકમાં રહેલાં કમળોને વિકસર કરનાર, ઉદયની પછીની અવસ્થા પામેલો હમ્મર ફિરણોવાળો અને દિવસને કરનારો સૂર્ય તેજવડે જનવલ્લભાન થયો, ત્યારે શ્રેણિકરાજ શય્યામાંથી ઉભા થયા.

શય્યામાંથી ઉઠીને કસરત કરવાની શાળામાં ગયા ને વિવિધ પ્રકારે કસરત કરી શરીરને શ્રમીત કર્યું. પછી શતપાક, સહસ્રપાક આદિ સુગંધીદાર તેલો વિગેરે કે જેઓ શરીરના બળને, સર્વ અંગ ઉપાંગને બળ આપનાર અને જઠરાગ્નિને પ્રદિપ્ત કરનાર હોય શરીરે મર્દન કરાવ્યું. તેલ ચોળ્યા પછી હાથ પગના સુવાળા તળીઆ વાળા, મર્દન કરવાની કળાવાળા, દક્ષ, પ્રજ્ઞ, કુશળ, મેધાની, નિપુણ આદિ ગુણોને ધારણ કરનાર પુરૂષો પાસે શ્રેણીક રાજાએ મર્દન કરાવ્યું. કસરત કરવાની જગ્યાએથી બહાર આવી મંજનગૃહ—સ્નાન કરવાના ઘરમાં દાખલ થયા, અને મણિ અને રત્નોની રચના વડે ચિત્રવિચિત્ર સ્નાન કરવાના બાજઠ ઉપર સુખેથી બેઠા. પછી પવિત્ર સ્થળોએથી મંગાવેલા, પુષ્પો અને સુગંધિત પદાર્થોથી મિશ્રિત કરેલા જળવડે રાજાએ સ્નાન કર્યું. સ્નાન કર્યા પછી રક્ષાપોટલી વગેરે સેંકડો કૌતુક વડે કલ્યાણકારક મંગળ કરવામાં આવ્યું. આવી રીતે શ્રેષ્ઠ સ્નાન કર્યા પછી પક્ષીની પાંખ જેવું સુક્ષ્મ અને કોમળ સુગંધવાળા અને કપાય રંગથી રંગેલા વસ્ત્ર—ટુવાલ વડે શરીરને લુછવામાં આવ્યું. ત્યાર પછી સ્વચ્છ કોરાં—નવાં અને ઘણાં મુલ્યવાળાં વસ્ત્ર પહેર્યાં. ગોશિષ્પ-ચંદનવડે શરીરે વિલેપન કર્યું. મણિ અને સુવર્ણના ઘણા અલંકારો ત્રણસરો, નવસરો, અઠારસરો, એવા હારો, કંદોરો, બાબુખંધ વગેરે પહેર્યા.

શરીર મૂળે સુંદર હોય તેમાં વિવિધ પ્રકારના શરીરના સર્વ અંગે મહેરોળા અલંકારોથી શરીર વધારે દીપ્તિ લાગે. કારકટવક્ત્રના મૂળોવાળું જીવ તેમના મસ્તકે ધરવામાં આવ્યું. અને પડખે આમરો વીંઝાવા લાગ્યાં. સગળનું દર્શન ચતાં દેશકો જન્મજન્મ શબ્દો બેઠવા લાગ્યા તથા ગણનામક, દંડનાયક, માંડલીક રાજગ્યો. કૌટુંબિક, મંત્રીઓ, મહામંત્રીઓ, જોષી, દ્વારપાળ, ચેટ-પાદ ખાસે રહેનારા, પીઠમર્દ સેનાપતિ, સાર્થવાહ, દૂત, સંધિપાલ વગેરેની સાથે જેમ લાદળમાંથી ચંદ્ર બહાર નીકળે તેમ રાજા મંજુલ ધરમાંથી બહાર નીકળ્યા અને અઠવાસી ગ્રહ ગણમાં દેદીપ્યમાન અને અઠવાસી નક્ષત્રની મધ્યમાં જેમ ચંદ્રમાં દીપે તેમ એ સર્વ સમુદ્ધની વચ્ચે રાજા દીપવા લાગ્યા. પછી ત્યાંથી રાજા બહારની ઉપસ્થાન શાળામાં આવીને શણગારેલા શ્રેષ્ઠ સિંહાસન પર પૂર્વ દિશા તરફ મુખ રાખીને બેઠા.

રાજાએ ત્યારપછી પોતાની સમીપે ઇશાનકાલ્યમાં શ્વેત વસ્ત્રથી ઢાંકેલાં અને શાંતી કર્મ કરેલાં આઠ ભદ્રાસન રચાવ્યાં. અને સભામાં પડદો નંખાવ્યો. તે પડદામાં જાતજાતનાં સુંદર ચિત્રો વણીને ચીતરેલાં હતાં. અને પડદા પાછળ ધારણીદેવી માટે ઉત્તમ ભદ્રાસન રચાવ્યું અને કૌટુંબિક પુરષોને બોલાવ્યા.

કૌટુંબિક પુરષોને બોલાવીને અષ્ટાંગ મહાનિમિત્તનાં મુત્ર તથા અર્થનાં જાણવાવાળા અને વિવિધ પ્રકારના શાસ્ત્રોમાં કુશળ એવા સ્વપ્ન પાડકોને બોલાવવા મોકલ્યા. કૌટુંબિક પુરષો રાજાની આજ્ઞા મળતાં આનંદિત થઈ રાજાને નમસ્કાર કરી રાજાસહ નગરની મધ્યોમધ્ય થઈ સ્વપ્ન પાડકોને ઘેર ગયા. તે રાજાનો આદેશ કહી બતાવ્યો.

સ્વપ્ન પાઠકો આથી હર્ષધિલા ચઢીને ત્યાં, ખલીકર્મ કર્યું
અને તિલક વગેરે મંત્રથીક કર્યા પછી ઘણા મૂલ્યવાળાં અને ચોક્કસ
ભારવાળાં વસ્ત્રો તથા આભરણો પહેર્યા અને મસ્તકપર ધરો તથા
ચોખ્ખા ધારણુ કર્યા અને પોતપોતાના ક્ષત્રથી બહાર નીકળીને રાજગ્રહ
નગરની મધ્યોમધ્ય થઈને જ્યાં શ્રેણીક રાજ્યનો મહેલ છે ત્યાં આવ્યા,
અને ત્યાં આગળ સર્વ એકઠા મળીને પોતાનામાંથી એકને મુખ્ય
હાવ્યો, અને બહારની ઉપસ્થાનશાળામાં જ્યાં શ્રેણીક રાજ્ય પોતે
સલા ભરીને બેઠા છે ત્યાં આવ્યા, અને શ્રેણીક રાજ્યને જય વિજય
શબ્દો વડે વધાવ્યા. શ્રેણીક રાજ્યએ તેમની ચંદનાદિક વડે અર્ચા
કરી છતા ગુણો વડે પ્રશંસા કરી વંદન કર્યું અને પુષ્પોવટે પુજા
કરી તેમને માન આપ્યું. તેમજ વસ્ત્રો તથા ફળ વગેરે આપી સ-
ત્કાર કર્યો. ત્યારપછી સ્વપ્ન પાઠકો અગાઉથી તૈયાર રાખેલા ભદ્રા-
સનો ઉપર બેઠા.

ત્યારપછી શ્રેણીક રાજ્યએ ધારણી દેવીને અંતપુરમાંથી બોલાવી
પડકા પાછળ મુકેલા ભદ્રાસન ઉપર બેસાડ્યાં. અને ત્યારપછી સ્વપ્ન
પાઠકને કહ્યું કે ધારણીદેવી ઉદાર શય્યામાં સુતાં હતાં તે વખતે
મધ્ય રાત્રીએ ધારણીદેવી મહાસ્વપ્નને જોઈ જાગી ગયાં તો તે મહા-
સ્વપ્નનું કેતું કલ્યાણકારક ફળ મળશે.

સ્વપ્ન પાઠકોએ શ્રેણીક રાજ્યના મુખ્યથી સ્વપ્નની હકીકત સાંભળી
હૃદયમાં ધારણુ કરીને આનંદિત હૃદયવાલા થયા. પછી દરેક જણ
મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા અને પોતપોતાની મેજે સ્વપ્નનો અર્થ
નક્કી કર્યો, અને પછી એક બીજાને પૂછી તેનો વિશેષ અર્થ ધારણુ
કર્યો. પછી શ્રેણીક રાજ્યને નીચે પ્રમાણે કહ્યું.

હે સ્વામિન! સ્વપ્નશાસ્ત્રમાં બેતાલીસ સામાન્ય અને ત્રીસ મહા

સ્વપ્ન મળી બોતેર સ્વપ્ન કહ્યાં છે. તેમાંનાં ત્રીસ મહાસ્વપ્ન માંહેલાં ચૌદ* મહાસ્વપ્નો અરિહંત અને ચક્રવર્તિની માતા અરિહંત અને ચક્રવર્તિ ગર્ભમાં આવે ત્યારે જુએ છે. વસુદેવની માતા વસુદેવ ગર્ભમાં આવે ત્યારે ચૌદ સ્વપ્નમાંનાં કોઈપણ સાત સ્વપ્ન દેખે. બળદેવની માતા બળદેવ ગર્ભમાં આવે ત્યારે ચૌદમાંનાં ચાર મહાસ્વપ્નો દેખે. મંડલીક રાજાની માતા મંડલીકરાજ ગર્ભમાં ઉપજે ત્યારે ચૌદમાંનું ગમે તે એક મહાસ્વપ્ન જુએ. એટલે હે સ્વામિન ! ધારણી દેવીએ જે સ્વપ્ન જોયું છે તેનું ફળ એ થશે કે તેમને પેટે મંડલીક રાજાનો જન્મ થશે તેની સાથે તમને અર્થનો, સુખનો, ભોગનો અને રાજ્યનો-રાજ્યની વૃદ્ધિનો લાભ થશે. તે પુત્ર સુરૂપ અને કુળમાં કેતુષ્વજ સમાન થશે. તે પુત્ર બાલ્યાવસ્થાથી મુક્ત થયા પછી ગુરૂની સાક્ષીએ પોતાની મેળે સર્વ કળાઓનો જાણુ થશે. અને યુવાવસ્થા પામી સંગ્રામમાં શૂર, પૃથ્વીનું આક્રમણ કરવામાં વીર અને અધિક પરાક્રમી થશે. તેનાં સૈન્ય અને વાહનો વિપુલ વિસ્તારવાળાં થશે. એટલે રાજ્યનો પતિ થશે અથવા તો અનગાર-સાધુ થઈ આત્મભાવમાં વિચરશે. એવું કહીને સ્વપ્ન પાઠકો તે સ્વપ્નની વારંવાર પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

ત્રેણિક રાજ સ્વપ્ન પાઠકો પાસેથી આ અર્થ સાંભળી હજીતુજ પામ્યા. અર્થાત્ ધણા આનંદિત થયા, અને સ્વપ્ન પાઠકોને કહેવા લાગ્યા. હે દેવાનુપ્રિય ! એ સ્વપ્નનું ફળ તમે કહો છો તેવુંજ મળશે. એમ કહી સ્વપ્ન પાઠકોનો, વિપુલઅસન, પાન, ખાદિમ સ્વાદિમવડે તેમજ સુંદર

* ચૌદ મહાસ્વપ્ન આ પ્રમાણે છે.—હાથી, ઋષભ-બળદ, સિંહ, લક્ષ્મી-દેવ, ફૂલનીમાળા, ચંદ્ર, સુરજ. ધન, કળશ, પદ્મસરોવર, ક્ષીરસમુદ્ર, દેવતાનાં વિમાન અથવા ઘર, રત્નની રાસી, ધુમાડા વિનાનો મળહળતો અગ્નિ.

મુલ્યવાન વસ્ત્રો, ગંધ, માળા, અલંકારવડે સત્કાર કર્યો, અને તેમની આખી જીંદગી ચાલે એટલું વિપુલ દ્રવ્ય આપી સંતોષ પમાડી વિદાય કર્યા.

ત્યાર પછી શ્રેણિક રાજા પોતાના આસનેથી ઉડી ન્યાં ધારણી-દેવી બેઠાં છે, ત્યાં આવી સ્વપ્ન પાડકે કહેલી હકીકત (તેમણે સાંભળી હતી તે છતાં ફરીતે) કહી અને વારંવાર તેની અનુમોદના કરવા લાગ્યા.

પ્રકરણ ચોથું.

ત્યાર પછી ધારણીદેવી શ્રેણિક રાજા પાસેથી સ્વપ્નનું ફળ સાંભળી હજી તુજ થઈ હૃદયના વિષે ધારણ કરી પોતાના વાસ ગૃહમાં આવ્યાં, અને ત્યાં સ્નાન કરી બર્ગી કર્મ કરી વિપુલ ભોગોને ભોગવતાં વિચરવા લાગ્યાં.

ત્યાર પછી ધારણી દેવીને બે માસપૂર્ણ થયા પછી ત્રીજો માસ બેઠો તે ગર્ભના દોહાવનો કાળ હોઈ અકાળે મેઘનો દોહા ઉત્પન્ન થયો. તે એવો થયો કે આકાશમાં મેઘ ઉત્પન્ન થયા હોય, તે મેઘ વૃદ્ધિ પામતો હોય, ગગન મંડળને વ્યાપવા વડે ઉન્નત થએલો હોય, ધરસવાની તૈયારીમાં હોય, ગર્જન કરતો હોય, વીજળીઓ ચમકારા ફરી રહી હોય, ઝીણીઝીણી ફરફર આવતી હોય, ધીમોધીમો ગાંજતો હોય, તેમજ અગ્નિવડે શોષેલું રૂપાનું પતર, અંકરત્ન, શંખ, ચંદ્ર, કુંદનું પુષ્પ અને ચોખ્ખાનો આટો એ સર્વેના જેવી કાંતીવાળો એટલે સ્વેતલક્ષ્મીવાળો તથા ચિત્ર નામનો રંગ, હડતાલનો કકડો, ચંપકનાં પુષ્પ, સુવર્ણ, કોરંટનાં પુષ્પ, સરસવનાં પુષ્પ અને કમળની રજ જેવા

પીળા રંગવાળા, તેમજ લાક્ષારસ, કેશુંડાનાં ફૂલ, જામુદનાં ફૂલ રાતા અંજી
 શબકનાં ફૂલ, હિંગલોક, કંકુ, ઘેટાનું અને સસલાનું રૂઢિર, છંદ્રી માયના
 જેવા રાતા વર્ણવાળા, તેમજ મોર, લીલમણિ, ગળી, પોપટનાં પીછાં,
 ચાસ પક્ષીનાં પીછાં, લમરાની પાંખ, નીલકમળનો સમુહ, તાજ શિરી-
 પનાં ફૂલ, તાજુ લીલું ઘાસ એ સર્વના જેવા નીલા રંગવાળા તેમજ
 સોઘરો, કાલસા, રિષ્ટરત જમરનો સમુહ અને મેસ જેવા કાળા રંગવાળાં
 એટલે પાંચે વર્ણવાળાં વાદળાં વાયુના લીધે બહોળા આકાશમાં આમ-
 તેમ ચાલતાં હોય, ગર્જરવ થતા હોય, નિર્મળ શ્રેષ્ઠ જળધારા વડે
 ગળેલો, પ્રચંડ વાયુથી હણાએલો પૃથ્વીના તળીઆને ભીંજવી દેતો
 ઉપરા ઉપરી શીઘ્રપણે વરસાદ વરસતો હોય, અને વરસાદના પડવાથી
 પૃથ્વીતળ શીતળ કરાયું હોય, પૃથ્વી જણે લીલા ઘાસરૂપી સાડી
 ધારણ કરી રહી હોય, વૃક્ષોનો સમુહ નવપલ્લવિત થયો હોય,
 વેલાના સમુહ વિસ્તાર પામ્યા હોય, પૃથ્વીના ઉંચા પ્રદેશો પાણી
 વહી જવાથી કાદવ રહીત ચોકખા થયા હોય, પર્વતો અને કુંડો સૌભાગ્યને
 પામ્યા હોય, વૈભાવગીરીના ભગુપાત અને કટકમાંથી ઝરણાં વહેતાં
 હોય, પર્વતની નદીઓ ધણા વેગથી વહેતી હોવાથી ધીણ સથે
 કહોળા પાણીથી વહેતી હોય, ઉઘાનો જાતજાતનાં વૃક્ષોનાં અંકુરો
 અને ખિલાડીના ટોપવાળાં જ્યાં હોય, મેઘની ગર્જનાથી આનંદ પામી
 અંધુરો નાચ કરી રહ્યા હોય, અને મધુર સાદ કરી રહ્યા હોય, અને
 વર્ષાઋતુને લીધે મદ ઉત્પન્ન થવાથી દેલ સાથે જુલ્ય કરતા હોય,
 ધરતી પાસેના જાગેશમાંનાં ફૂલઝાડો નયીન ફૂલની સુગંધી ફેલાવતાં
 હોય, કામલોના સ્વરથી વ્યાપ્ત જાએલાં નગરની બહારનાં ઉઘાનો ઘર-
 ઝોપથી-રાતા કીડાઓથી રેખાતાં હોય, ચાસક પક્ષીઓ ઝરણાજવક
 સ્વર કરતાં હોય. નખી ગએલાં જુલુખી વૃક્ષો સુશોભિત હોય.

કેડાંઓ ઉંચે સ્વરે શબ્દ કરતાં હોય, લમરા, લમરીઓનો સમુહ એકઠો થયો હોય, અને ફૂલના રસથી લોભાધને ગુંજાવ કરતો હોય, અને આકાશમાં સૂર્ય, ચંદ્ર અને ગ્રહો ગાઢ વાદળોથી આચ્છાદિત થવાથી શ્યામ દેખાતા હોય, નક્ષત્રો અને તારાઓની કાંતી નષ્ટ થઈ હોય, ઇંદ્ર ધનુષ્ય થતું હોય, વાદળોનો સમુહ ઉડતી બગલીઓના ન્થા વડે શોભતો હોય, કારંડક, ચક્રવાક અને રાજહંસોને માનસ સરોવર તરફ જવા માટે ઉત્સુક કરનાર વર્ષાઋતુનો સમય થયો હોય, એવા સમયમાં જે માતાઓ સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી, કૌતુકમંગળ અને પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, પગમાં શ્રેષ્ઠ ઝાંઝર પહેરી, કેડમાં રત્નનો કંદોરો પહેરી, હૃદયપર હાર પહેરી, હાથમાં શોભતાં કડાં પહેરી, આંગળીઓમાં વીંટીઓ પહેરી વગેરે સ્ત્રીઓને જોઈતા શણગાર પહેરી, અને નાકના વાયરા વડે ઉડે એવાં ઝીણાં અને કીંમતી, ઘોડાના મુખના શીલુથી પણુ ઘોળાં, એવાં વસ્ત્રો પહેરી સર્વઋતુનાં સુગંધી પુષ્પો વડે મસ્તકને સુશોભિત કરે. સુગંધિત ધુપો વડે સુગંધિત થઈ, લક્ષ્મીના જેવા વેશવાળી સેયાનક નામના ગંધહસ્તિ પર આરૂઢ થઈ, માથે કોરંટ પુષ્પની માળાવાળા છત્રને ધારણુ કરી, ચંદ્રપ્રભા આદિ રત્નોથી જડેલા નિર્મળ દંડ સહીત, તથા શંખ, જળકણ, અને સમુદ્રના ફીણુ જેવા ઘોળા ચાર ચામર વડે વીંઝાતી, હસ્તિ રત્નના સ્કંધપર આવતરૂપે બેઠેલા પોતાના સ્વામી સાથે બેસી પાછળ ચતુરંગી સન્યા ચાલતી હોય એવી જે સ્ત્રી વૈભવ માનતી હોય તે સ્ત્રીને ધન્ય છે. તેવી જ રીતે હું પણ શ્રેણિક રાગની સાથે વાળત્રો સહિત, રાજગ્રહ નગરના સર્વ ક્ષેત્રો સુગંધિત જળ વડે જાંટયા હોય અને કચરો કાઢી સ્વચ્છ કર્યો હોય તેવા રસ્તામાં ફરું. લોકો સ્તુતિ ગાય, અને ત્યાં વૈભવગિરિનાં પ્રદેશની ચારે બાજુએ ફરી મારો દોહદ પુર્ણ કરું તોજ મારો જન્મારો સફળ થયો માનું.

પણ તેની ધૃતિ પ્રમાણે-મેઘ વગેરે ઉત્પન્ન નહિ થવાથી તેનો દોહદ પુરો થયો નહિ, જેથી તેના મનને પરિતાપ ઉપજ્યો. જેથી લોહીનું શોષણ થવાથી શરીરે સુકાઈ ગઈ. ભોજન પણ કરવું ન ગમ્યું, તેથી શરીરનું માંસ સુકાવા માંડ્યું. જીર્ણ શરીરવાળી થઈ. સ્નાનનો પણ ત્યાગ કર્યો, એટલે શરીર મલીન થયું. ઝાલી પામી મુખ અને નેત્રો નીચાં રાખ્યાં. મુખ ફીકું પડ્યું. ફૂલને જેમ મસળી નાખ્યું હોય તેમ તે તેજ રહીત થઈ તેનું મુખ દીન અને તેજ રહિત થયું. પુષ્પ, ગંધ, માળા, અને અલંકાર તેને અજખામણુ લાગવાથી તેના ત્યાગ કર્યો. જળાદિક ક્રીડા અને પાસાની રમતનો ત્યાગ કર્યો. દીનતાવાળી, દુઃખી મનવાળી અને આનંદ રહિત થઈ. તેથી ભૂમિ તરફ દૃષ્ટિ રાખી આર્તિધ્યાન ધ્યાવા લાગી.

ધારણી દેવીને આવી રીતે આર્તિધ્યાન ધાવતાં દેખી તેની અંગ-પ્રતિચારીકા-અભ્યંતર દાસીઓ ધારણી દેવી પ્રત્યે બોલવા લાગી કે હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે આવાં જીર્ણ શરીરવાળાં કેમ થયાં છો ? તમને શું દુઃખ છે ? કેમ આર્તિધ્યાન ધ્યાવો છો ?

આ પ્રમાણે દાસીઓ પૂછે છે, પણ ધારણીદેવી ઉદ્વેગ ચિત્તવાળી હોવાથી તેમને આદર કરતી નથી, તેમને જાણતી પણ નથી, તેથી મૌન રહે છે. દાસીઓ પણ તેને બે ત્રણ વાર પૂછે છે, છતાં ધારણીદેવી જાણે પોતે જાણતી ન હોય તેમ મૌન રહી.

ધારણીદેવીએ દાસીઓને કંઈ પણ જવાબ નહિ આપવાથી દાસીઓ ધારણીદેવી પાસેથી નીકળી જ્યાં શ્રેણિક રાજા છે ત્યાં આવીને બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવી જય વિજય શબ્દો વડે શ્રેણિક રાજાને વધાવીને બોલવા લાગી, હે સ્વામિન ! ધારણીદેવી આને જીર્ણ થઈ છે. અને આર્તિધ્યાન ધ્યાવે છે.

ત્રેણિકરાજ્ય દાસીઓના મુખથી એવું વૃતાંત સાંભળી વ્યાકુળ થયા. અને ત્યાંથી શીઘ્ર, ત્વરિત ચપળતાથી ઉડીને જ્યાં ધારણીદેવી છે, ત્યાં આવ્યા અને દાસીઓના કહેવા પ્રમાણે ધારણીદેવીને આર્ત-ધ્યાન ધ્યાવતાં જુએ છે. પછી પોતે પૂછવા લાગ્યા, હે દેવાનુપ્રિયા ! તમે શા કારણથી આર્તધ્યાન ધ્યાવો છો ? કે જેથી શરીરે દુખળાં પડી ગયાં છો ?

ત્રેણિક રાજ્ય આ પ્રમાણે પૂછે છે પણ ધારણીદેવીનું ધ્યાન નહિ હોવાથી રાજ્યને કંઈપણ જવાબ દેતી નથી તેથી, રાજ્ય વધારે વ્યાકુળ થઈ વારંવાર પૂછવા લાગ્યા, પણ ધારણીદેવી એવા ઉંડા આર્તધ્યાનમાં એકેલાં હતાં, કે ત્રેણિક રાજ્ય તરફ કે તેમના વચન તરફ ધ્યાન આપું નહિ. જેથી ત્રેણિક રાજ્ય વધારે સભ્રાંત થયા. અને ધારણીદેવીને કહેવા લાગ્યા, કે જો તમારા મનની વાત અમને નહિ કહો તો દેવગુરૂના દ્રોહવાળાં થશો. શું ? અમે તમારા મનની વાત જણવાને લાયક નથી ? કે જેથી તમારા મનની વાત અમારાથી છુપાવી તમે મનમાં કલેશ પામો છો.

ત્રેણિકરાજ્યના આવા સોગન સાંભળી ધારણીદેવીને ભાન આવ્યું, અને રાજ્ય પ્રત્યે કહેવા લાગ્યાં, હે સ્વામિન્ ! મને તે ઉદાર સ્વપ્ન આવ્યા પછી આજ ત્રણ માસ પૂર્ણ થયા છે અને અકાળે મેઘનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે. (એમ કહી પોતાને ઉપજેલો દોહદ કહી સંભળાવ્યો.) હે સ્વામિન્ ! જેના આવા દોહદ પૂર્ણ થતા હશે, તે માતાઓને ધન્ય છે. હું પણ આવો દોહદ પૂર્ણ કરવાને ભાગ્યશાળી છું તો કેવું સારું ? પણ આ દોહદ પૂર્ણ થવો અશક્ય લાગવાથી તમને જણાવ્યો નહિ, અને પૂર્ણ ન થવાથી હું શરીરે જીર્ણ થઈ

આત્મધ્યાન ધ્યાનું છું. શ્રેણિકરાત્રા ધારણીદેવીના મુખેથી આ અર્થ સાંજાળીને હૃદયમાં ધારીને ધારણીદેવી પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, કે હે દેવા-તુ પ્રિયા ! તું શરીરે જુલુઈ થઈ છું તો આ પ્રસાદે આત્મધ્યાન ન કર. હું તારો દોહદ પૂર્ણ કરીશ, એટલે તારા આ અકાળ દોહદના મનોરથ પૂર્ણ થશે, એમ કરીને ધારણી દેવીને ઈષ્ટ, કાંત, પ્રિય, મનોરથ વાણી વડે આશ્વાસન આપ્યું, અને ત્યાંથી ઉઠી બહારની ઉપ-સ્થાન શાળામાં ગયા, અને શ્રેષ્ઠ સિંહાસન પર પૂર્વ ભણી મુખ રાખીને બેઠા. ત્યાર પછી ધારણી દેવીના અકાળે મેઘના દોહદને પૂર્ણ કરવાને ઉત્પાતીઆ, વિનયા, કામીયા અને પારિણામીઆ એ ચાર પ્રકારની બુદ્ધિ વડે ઉપાય શોધવા લાગ્યા. પરંતુ ગમે તેટલા વિચારો ગોઠવવા છતાં એકે રીતે દોહદ પૂર્ણ થાય એવો ઉપાય જડાયો નહિ.

આ વાત ઉપરથી પણ ખાત્રી થાય છે કે ધારણી રાણીને સ્વન આવ્યું અને તેમને ગર્ભ રહ્યાની ખાત્રી થઈ, ત્યાર પછી શ્રેણિક અને ધારણી બંને ભેગાં થયાં નથી. જો ભેગાં થયાં હોત તો દોહદ ઉત્પન્ન થયા પછી ધારણીની શરીર પ્રકૃતિ બગડવા માંડી તે શ્રેણિકના જાણવામાં એની મેળે આવી હોત. દાસી કહેવા આવતાં સુધી શ્રેણિક ધારણી રાણીની શરીર પ્રકૃતિથી અજાણ રહ્યા તે ન રહેત. મતલબ કે સ્ત્રીને ગર્ભ રહ્યા પછી તુરતજ બ્રહ્મચર્યા પાળવું જોઈએ અને તે ક્રમેમાં ક્રમ પ્રસવ થયા પછી પાંચ સાત માસ સુધી તો અવસ્થ પાળવું જોઈએ.

વળી બીજો સાર એ નીકળે છે, કે પોતાને જે કંઈ ઇચ્છા થાય, તે અથવા પોતાના મનની વાતો બીજા સેવા માણસ આગળ કરવામાં કંઈ પણ કાષ્ટો નથી. કેટલીક વખત ક્યોઈ ઉલટાં વિષયોત સ્ત્રી-ભુખ આવે છે. એક કવિ પણ ખરું કહે છે કે “ જાની વાતો આજણી

બીજવને કહેવી નહિ, સાચ સ્નેહી હોય તો બરાસે કહેવી સહી.” એ પ્રમાણે ધારણીદેવીએ પોતાના દોહદની હકીકત પોતાની અંગત પરિચરીકાઓને-દાસીઓને પણ ન કહી. તેઓ જાણતાં હતાં કે આ દાસીઓથી આ કાર્ય બની શકે તેવું નથી, તેમને કહેવાથી ઉલટી હાંસીને પાત્ર થઈશ. તેમજ પોતાના સ્વામીને પૂર્ણ પ્રેમ છતાં તેમનાથી આ કાર્ય બનવું મુશ્કેલ છે, અને તેમને કહેવાથી ઉલટું તેમના મનને દુઃખ થશે તો સ્વામીને નાહક શા માટે દુઃખી કરવા એ ખ્યાલ મનમાં આવવાથી શ્રેણિક રાજાને પણ પોતાનો દોહદ કહ્યો નહિ અને મનની પીડાની અસર શરીર ઉપર થઈ ને તે વાત શ્રેણિકે જાણીને છેવટે કહ્યું, કે તમારા મનનું દુઃખ જાણ્યા વિના અમે તે શી રીતે નિવારી શકીએ. છેવટે શ્રેણિક રાજાએ દેવ-ગુરૂના આકરશ સોગન દીધા ત્યારેજ ધારણી દેવીએ પોતાનો દોહદ પોતાના સ્વામી ગમે તે ઉપાયે પૂર્ણ કરશે કારણ કે તેમનો મારા પર પૂર્ણ સ્નેહ છે એવી પાકી શ્રદ્ધા હોવાથી કહ્યો.

શ્રેણિક રાજા ધારણી દેવીનો દોહદ કઈ રીતે પુરો કરવો તેના વિચારમાં તક્લીન થયા છે તે વખતે તેમનો વડો પુત્ર અભયકુમાર પોતાના નિત્યના નિયમ પ્રમાણે, સ્નાન કરી, અને કૌતુક મંગળ અને બળા કર્મ કરી સારાં મૃદ્યવાન વસ્ત્રો અને અલંકારો પહેરી રાજકા-જમાં અને ઘરના બીજા કામોમાં જોડાતા પહેલાં પિતાને નમન કરવા આવ્યા, પણ પિતાજીનો ધારણી દેવીનો દોહદ પૂર્ણ કરવાના વિચારમાં આતંબીનમાં બેઠેલા હોવાથી તેમણે અભયકુમારને બોલાવ્યા નહિ, સંમતિ આપ્યું નહિ, સત્કાર કર્યો નહિ, અને મનમાં આસન પણ આપ્યું નહિ. કારણ કે શ્રેણિક રાજાનું અભયકુમાર તરફ ધ્યાન જ હતું નહિ. તેથી અભયકુમારના મનમાં આશ્ચર્યમય, રમરણ કરવા

૩૫, પામવાને ઇચ્છેલો અને મનોગત સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો. કે જ્યારે જ્યારે હું પિતાજીને નમન કરવા આવતો, ત્યારે ત્યારે તેઓ મને જુએ કે તરત આદર કરતા, વસ્ત્રાદિક વડે સત્કાર કરતા, આસનાદિક વડે સન્માન કરતા, હેતથી બોલાવતા, વળી કોઈક વારતો પોતાના આસન માંથી અર્ધા આસન પર બેસવાનું કહેતા. તેમજ મારા મસ્તકને સુંઘી મારા મસ્તક પર હાથ ફેરવતા. પરંતુ આજે અત્યારે તેમાંનું કંઈ પણ કરતા નથી, તેનું કારણ મારાપર અભાવ થયો એમ ન હોય, પણ તેઓ ઉડા વિચારમાં છે. તો તેનું કંઈ પણ કારણ હોવું જોઈએ અને તે તેમના મુખેથી મારે જાણી લઈને તેમના વિચાર પાર પાડવા ને પ્રયાસ કરવો જોઈએ.

અહીંયાં અભયકુમારની ઉત્તમતાનો તથા તેમની રહેણીકહેણીનો ખ્યાલ આવે છે. પોતાના પિતા ઉપર પોતાને કેટલો ભાવ છે અને પિતાનું સન્માન કેટલું રાખે છે, તેમજ તેમની તરફ પૂજ્યભાવ પણ કેટલો છે તે જણાઈ આવે છે. પોતે સ્નાન કાર્ય અને ગ્રહ દેવતાના પૂજન આદિ કાર્યથી પરવારી બીજાં કામો કરતા પહેલાં પિતાજીને નમસ્કાર કરવા આવે છે એ પુત્ર ધર્મ ઓછો ન કહેવાય. તે સાથે પિતાજી પોતાને આદર આપતા નથી, અરે બોલાવતા પણ નથી, છતાં પોતાના મનમાં કંઈ પણ કુશંકા કે પિતા તરફ અભાવ ન લાવતાં ઉલટા મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે પિતાજી અત્યારે કંઈક પણ માનસિક દુઃખના લીધે ઉડા વિચારમાં પડેલા છે, ને તે જ કારણથી મને બોલાવતા નથી. પણ મારો પુત્ર તરીકેનો ધર્મ છે કે તેમના મનોગત વિચારો જાણી તેમનું થતું દુઃખ ઓછું કરવું જોઈએ. એમ વિચારી શ્રેણિક રાજાની પાસે આવ્યા અને બે હાથ જોડી. મસ્તક નમાવી જય, વિજય શબ્દો વડે વધાવી વંદન કર્યું અને કહેવા લાગ્યા

કે હે પિતાજી દર વખતે તમે મને દુરથી જોતાંજ આદર આપતા. અને મારું સન્માન કરતા અને ખેસવાનું આસન આપતા. પણ આજે તો તેમાંનું કંઈ પણ કરતા નથી, તેથી જણાય છે કે આપ કંઈક ઉંડા વિચારમાં પડેલા હોઈ માનસિક દુઃખ વેદા છો, તેનું કંઈક કારણ હોવું જોઈએ. તો હે પિતાજી આપ આપના મનના દુઃખનું કારણ કંઈ પણ ગોપવ્યા વિના, મનમાં કંઈ પણ સંદેહ-મારા તરફનો વહેમ રાખ્યા વિના યથાતથ્ય-જેવું હોય તેવું મને જણાવવા કૃપા કરશો કે જેથી મારાથી બનતી મહેનત અને ઉપાયો વડે આપનું કષ્ટ ઓછું કરવાનો પ્રયત્ન કરીશ.

અભયકુમારનું આવું વચન સાંભળી શ્રેણિક રાજા અભયકુમારને કહેવા લાગ્યા કે હે કુમાર! મારું દુઃખ તમને કહ્યા વિના ચાલે તેમ નથી. તમારા વિના બીજો કોઈ મારું દુઃખ ઓછું કરે તેવો નથી તો તમે સાંભળો. મારું દુઃખ આ છે. એમ કહી શ્રેણિક રાજા બોલ્યા કે તમારી લઘુ માતા-અપર માતા-જોરમાન માતા ધારણી દેવીને ગર્ભિની ત્રીજો માસ વર્તે છે, ને તેમાં ઘણાંબોને દોહદ ઉત્પન્ન થાય છે તેમ તેમને અકાળે મેઘનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો છે, એમ કહીને ધારણી દેવીને જેવો દોહદ ઉત્પન્ન થયો હતો, ને ધારણી દેવીએ તેમને કહ્યો હતો, તે અથથી ઈતિ સુધી જેમ હતો તેમ કહી સંભળાવ્યો. અને કહ્યું કે તે દોહદ કેવી રીતે પૂર્ણ કરવો તેના વિચારો મનમાં ગોઠવું છું પણ કોઈ રીતે તે દોહદ પુરો કરવાનો ઉપાય જડતો નથી તેથી મારા મનમાંથી વિવેકનો નાશ થયો હોવાથી આત્મધ્યાન ધ્યાવું છું. અને તે કારણથી જ તને આવેલો નહિ જાણવાથી તને બોલાવ્યો નથી, બીજું કંઈ કારણ નથી.

અભયકુમાર શ્રેણિક રાખના મુખથી આવાં વચન સાંભળી હ્રષ્ટ, તુષ્ટ યાને આનંદિત થઈ પોતાના પિતાને કહેવા લાગ્યા, કે હે પિતા ! નષ્ટ થએલા મનના વિવેકવાળા તમે તેનું દુષ્કર્મ ન કરો. હું મારી માતાનો દોહદ પૂરો કરવાનો યત્ન કરીશ અને દેવગુરુ તેમજ આપની કૃપાથી તે દોહદ પૂર્ણ કરીશ. એમ કહી શ્રેણિક રાખને ઈષ્ટ, કાંત અને મનોહર વાણી વડે આશ્વાસન આપ્યું.

શ્રેણિક રાખ અભયકુમારના મુખથી આવાં વચન સાંભળી ધારણીનો દોહદ પૂર્ણ થવાની ખાત્રી થવાથી હ્રષ્ટ, તુષ્ટ થઈ અભયકુમારનો સત્કાર કરી તેને જવાની રજા આપી.

અભયકુમાર આ પ્રમાણે પોતાના પિતાનો સત્કાર, સન્માન પામી શ્રેણિક રાખ પાસેથી નીકળી પોતાના મહેલમાં આવ્યા, અને સિંહાસન પર બેસી વિચાર કરવા લાગ્યા, કે દેવતાની સહાય વગર માત્ર મનુષ્યના ઉપાયથી મારી લઘુ માતાનો દોહદ પૂરો થવાનો સંભવ નથી. તો સૌધર્મ કલ્પમાં રહેનાર મહર્ષિદેવ-મહાસુખમાં મગ્ન રહેલો દેવ જે મારો પૂર્વનો મિત્ર છે, તેનું મારે પોષધશાળામાં પોષધ કરી બ્રહ્મચર્ય ધારણ કરી, મણિ સુવર્ણાદિક અલંકારોનો ત્યાગ કરી, શસ્ત્ર, મુસળ વગેરે છોડી દઈ, રાગદ્વેષ વિના તેમજ સેવક વગેરેની સહાય વિના એકલા દર્ભના સંચારા પર બેસી અક્રમ તપ કરી તે પુર્વના મિત્ર દેવતાનું સ્મરણ કરવું યોગ્ય છે, કે નેથી તે મારો પૂર્વનો મિત્ર દેવ અહીં આવીને મારી લઘુ માતા ધારણી દેવીનો જે રીતે થયો છે તે રીતે દોહદ પૂર્ણ કરશે.

એવું વિચારીને પોષધશાળા હતી ત્યાં આવી પોષધશાળાને પ્રમાજે-પુંજે અને વડીનીતિ લઘુનીતિ પરથવાની ભૂમિને પડિલેહું, દાહના સંચારાનું પડિલેહું કરીને દાહના સંચારા પર બેઠા. અને

અહમ તપ ગ્રહણ કર્યો. અને ત્યાર પછી યજ્ઞચર્યના વ્રત વાળો, પોષધના વ્રત વાળો તે અભયકુમાર પૂર્ણના મિત્ર દેવતાનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા.

તે અભયકુમારનો અહમ તપ પૂર્ણ થવા આવ્યો ત્યારે પૂર્વભવના મિત્ર દેવતાનું આસન ચલાયમાન થયું. શરીરનો અમૂક ભાગ ફરક્યો. એટલે પૂર્વ ભવના મિત્ર સૌધર્મકલ્પવાસી દેવે પોતાનું આસન ચલાયમાન થયું જાણી પોતાના અર્વાચિન્તાનો ઉપયોગ કર્યો. એટલે તેને આધ્યાત્મિક સંકલ્પ ઉત્પન્ન થયો. અને પોતાની જાણમાં આવ્યું કે મારો પૂર્વ ભવનો મિત્ર જંજીરિપના ભરતક્ષેત્રમાં દક્ષિણાધિ ભરતમાં રાજગૃહ નામના નગરમાં અભયકુમાર પોતાની પૌષધ-સાળામાં અહમ તપ સાથે પૌષધવ્રત કરી મારું સ્મરણ કરે છે. તો મારે અભયકુમાર પાસે જવું જોઈએ. એવો વિચાર કરી ઇશાન દિશા તરફ ગયો અને વૈક્રિય સમુદ્ધાત વડે સમુદ્ધાત કરે. સમુદ્ધાત કર્યા પછી પ્રથમ સંખ્યાતા યોજનનો દંડ કર્યો. ત્યારપછી કર્કેતનરત્ન, વજ્રરત્ન, વૈકુણ્ઠરત્ન, લોહિતાક્ષરત્ન, મસારગદ્ધરત્ન, હંસગર્ભરત્ન, પુલ્કરત્ન, સૌગંધિતરત્ન, જ્યોતિસરત્ન, અંકરત્ન, અંજનરત્ન, અજતરત્ન, જાતરપરત્ન, અંજનપુલકરત્ન, સ્ફટિકરત્ન, રિષ્ટરત્ન આ સર્વે રત્નોના અસાર પુદ્ગલોનો ત્યાગ કરીને સારભુત-સારા સારા પુદ્ગલોને ગ્રહણ કર્યા અને નવું ઉત્તર વૈક્રિય શરીર બનાવ્યું. અને અભયકુમાર પર અનુકંપા આવવાથી, પૂર્વભવમાં તેની સાથે સ્નેહ હતો તેથી, પ્રીતિ ઉત્પન્ન થઇ તેથી, તેના ગુણને વિશે અનુરાગ થવાથી, વિયોગને લીધે તે દેવને શોક ઉત્પન્ન થયો. તેથી રત્નો વડે ઉત્તમ એવા વિમાનમાંથી નીકળી પૃથ્વી તળે જવા માટે શીઘ્ર ગતિનો ઉપયોગ કર્યો. તે વખતે ડોલતા ઉજવલ સોનાના પ્રતર

જેવાં ગોળ કાનનાં કુંડળ અને મુગટના આડંબર વડે તે દેખાવડે લાગવા માંડયો. અનેક મણિઓ, કનક અને રત્નના સમુદયથી શોભિત અને વિચિત્ર રચનાવાળા કદોરો પહેરેલો હોવાથી તે હર્ષિત થયો હતો. શ્રેષ્ઠ અને મનોહર કુંડળોના હાલવાથી તેનું મુખ અતિશય શોભતું હતું. તેથી કરીને કાર્તિક પુણિમાના ચંદ્રની પેઠે તે દેવ જોનારના નેત્રોને આનંદ પમાડતો હતો. દિવ્ય ઔષધિઓના પ્રકાશ જેવા તેના મુકુટના તેજ વડે દેદિપ્યમાન રૂપે કરીને મનોહર અને સર્વ ઋતુઓની પુષ્પાદિક લક્ષ્મી વડે જેની સોભા વૃદ્ધિ પામી છે, એવા મેરૂ પર્વત જેવો તે દેવ શોભતો હતો. આવું વિચિત્રરૂપ વિકુર્વી દિવ્ય રૂપ ધારણ કરીને તે દેવ અસંખ્ય યોજનના પ્રમાણવાળા અને અસંખ્ય નામવાળા દ્વિપ, સમુદ્રોની ઉપર થઇને જતો અને પોતાની નિર્મલ પ્રભા વડે ઉદ્યોત કરતો તેમજ નીચે ઉતરતો તિર્થલોકમાં આવ્યો, અને રાજગૃહ નગરમાં જ્યાં પૌષ્પશાળામાં અલયકુમાર બેઠેલા છે ત્યાં આવ્યો.

જેણે પંચવર્ણવાળાં અને ધુધરીઓવાળાં વસ્ત્રો પહેયાં છે એવો દેવ અલયકુમાર પ્રત્યે બોલવા લાગ્યો કે હે દેવાનુપ્રિય ! હું તારો પૂર્વનો મિત્ર સૌધર્મ કલ્પમાં વસનારો મહર્ષિક દેવ છું. તું જે કારણથી પૌષ્પ કરીને બેઠો છું, તે કારણે હું અત્રે તારી પાસે આવ્યો છું. તો હે દેવાનુપ્રિય ! તું કહે, હું તારું શું ઈચ્છિત કાર્ય કરું? તારું શું કલ્યાણ કરું? તને શું આપું? અથવા તારી વતી બીજા કોને શું આપું? અથવા તારા મનમાં શી ઈચ્છા છે? દેવનું આવું બોલતું સાંભળી અલયકુમારે આકાશમાં ઉડ્યું જોયું તો ત્યાં પોતાના પૂર્વ મિત્ર દેવને જોયો, જેથી પોતે હૃષ્ટતુષ્ટ થઇ પૌષ્પ પાલ્યો અને ત્યારપછી બે હાથ મસ્તકે અડાડી દેવને કહેવા લાગ્યા કે મારી

લધુ માતા ધારણી દેવીને અકાળે મેઘનો દોહડ ઉત્પન્ન થયો છે. એમ કહી ધારણીદેવીને જે પ્રકારે દોહડ થયો હતો, તે સર્વ પ્રકાર કહી બતાવ્યો, અને કહ્યું, કે એ દોહડ તમારી સહાય વિના પૂર્ણ થાય તેમ નથી તો એ દોહડ પૂર્ણ કરો. દેવે અભયકુમારનાં આવાં વચન સાંભળી હૃષ્ટતુષ્ટ થઈ અભયકુમારને કહ્યું કે હે દેવાનુંપ્રિય ! તું સ્વસ્થ ચિત્તવાળો અને મારા પ્રત્યે વિશ્વાસવાળો થા. હું તારી લધુ માતા ધારણીદેવીને તેં કહ્યો તેવો તેની ઇચ્છા પ્રમાણેનો દોહડ પૂર્ણ કરીશ. એમ કહી દેવે ત્યાંથી નીકળી ઇશાન કોણને વિષે વૈભાર પર્વત પર જઈ વૈક્રિય સમુદ્ધાત વડે સંખ્યાતા યોજનના પ્રમાણવાળો દંડ કર્યો, અને સમુદ્ધાત કરીને ગર્ગરવ સહિત, વીજળી સહિત, જળખિંદુ સહિત, પાંચ વર્ણવાળા મેઘના શબ્દે કરી શોભિત દિવ્ય વર્ષાઋતુની લક્ષ્મી વિકુર્વે, વિકુર્વીને અભયકુમાર પાસે બીજી વાર આવ્યો અને કહ્યું કે હે દેવાનુંપ્રિય ! મેં તારી પ્રીતિને અર્થે ગર્ગરવ સહિત, જળખિંદુ સહિત અને વીજળી સહિત દિવ્ય વર્ષાઋતુની લક્ષ્મી વિકુર્વી છે, તો હે દેવાનુંપ્રિય ! તારી લધુમાતા ધારણીદેવી પોતાનો અકાળે મેઘનો દોહડ પૂર્ણ કરે.

અભયકુમાર દેવની પાસેથી આવાં વચન સાંભળી હૃદયમાં ધારી હૃષ્ટતુષ્ટ થઈ પોતાના મહેલમાંથી નીકળીને શ્રેણિક રાજના મહેલમાં રાજ એકા છે ત્યાં ગયા. અને મસ્તકે હાથ અડાડી રાજને-પોતાના પિતાને નમસ્કાર કરી કહેવા લાગ્યા. હૈ પિતા ! મારા પૂર્વના મિત્ર સૌધર્મ કલ્પમાં રહેનાર દેવે શીઘ્રપણે ઘણીજ ઉતાવળથી ગર્ગરવ સહિત, વીજળી સહિત, અને જળખિંદુસહિત પંચવર્ણવાળા મેઘના શબ્દે કરીને શોભિત દિવ્ય વર્ષાઋતુની લક્ષ્મી વિકુર્વે છે.

તે મારી લઘુમત્તા ધારણીદેવી પોતાનો અકાલે મેધનો દોહદ પૂર્ણ કરે.

ત્રેણિક રાજ્યે અભયકુમારની પાસેથી આ વાર્તા સાંભળી હૃદયમાં ધારી હ્રષ્ટતુષ્ટ થઈ કૌટુંબિક-સેવક પુરોષને તેડાવ્યા. અને આજા આપી કે રાજગૃહ નગરમાં શિંગોડાના આકારના રસ્તા, તથા રસ્તા ભેગા થતા હોય તેવા રસ્તા, ચાર રસ્તા ભેગા થતા હોય તેવા રસ્તા અને ચૌટાં વગેરેને સીંચન કરી શ્રેષ્ઠ સુગંધીવાળા પદાર્થો છાંટી સુગંધીવાળા કરી મારી આજા પાછી આપે. આવે હુકમ મળતાંજ સેવક પુરોષે ત્રેણિક રાજ્યે કહ્યા પ્રમાણે કાર્ય કરી રાજ પાસે આવી કહ્યું કે સ્વામિન! આપના કહ્યા પ્રમાણે સર્વ કાર્ય સંપૂર્ણ રીતે કર્યું છે.

તેવીજ રીતે બીજા સેવક પુરોષને બોલાવી કહ્યું કે તમે જલદીથી અન્ન, હાથી, રથ અને શ્રેષ્ઠ યોદ્ધાઓ સહિત ચતુરંગી સેનાને તૈયાર કરો, તથા સેવાનક નામના ગંધહસ્તિને પણ શણગારો. તે સેવકોએ ત્વરાથી રાજના કહ્યા પ્રમાણે કાર્ય કરી રાજને ખબર આપી કે સ્વામિન! આપના કહેવા પ્રમાણે બધું તૈયાર છે,

ત્રેણિક રાજ સેવક પુરોષને આજા આપી ધારણીદેવીના મહેલમાં પધાર્યા અને ધારણીદેવીને કહેવા લાગ્યા, કે હે દેવાનુપ્રિયા ! ગર્જનશ્વ, વીજળી અને જળબિંદુ સહિત વર્ષાઋતુની લક્ષ્મી પ્રગટ થઈ છે, તો તમારા અકાલ દોહદને પૂર્ણ કરો.

ધારણીદેવી ત્રેણિક રાજનાં આવાં વચન સાંભળી હૃદયમાં ધારી હ્રષ્ટ, તુષ્ટ થઈ સ્નાન કરવાના ગૃહમાં ગયાં, અને ત્યાં સ્નાન કરી, બતીકર્મ કરી, તિલકાદિ કૌતક કરી. હહાં, ધરો વગેરે માંગલિક અને વિધિ નિવારક પ્રાથચ્છિત કરી, પગમાં ઝાંઝર અને બીજાં યોગ્ય આ-

પુષ્પ પહેરો રશ્મિક મણિના પ્રભાવ જેવાં વસ્ત્ર પહેરો, અને સેવાનક નામના ગંધ હસ્તિ પર આરંદ થયાં, અને સમુદ્રના કીણુ જેવા પ્રવેત આમરણી વીંઝાતી વીંઝાતી આગળ ચાલી.

ત્રેણિકરાજા ધારણીદેવીને કહી પોતાના સ્નાન ગૃહમાં ગયા, અને સ્નાન કરી, બ્લકીકર્મ કરી, અંગે આભરણ અને ઉત્તમ વસ્ત્ર પહેરી, ગંધહસ્તિ ઉપર સ્વાર થયા. એમણે કોરંટ પુષ્પની માળાવાળું છત્ર ધરાવ્યું અને ચાર આમરો વડે વીંઝાતા વીંઝાતા ધારણીદેવીના પાછળ ચાલ્યા.

જે વખતે ત્રેણિકરાજા ધારણીદેવીના પાછળ ચાલ્યા, ત્યારે ધારણીકેવી ચતુરંગી સેનાથી પરિવરેલી હતી. તેના ફરતા મોટા સુલટાના સમુહ હતા. એ રીતે સર્વ સમૃદ્ધિ થડે અને દુંદુભીના નાદ વડે રાજગૃહનગરના શૃંગારક, ત્રિક, ચતુષ્ક અને ચૌટામાં થઈને મોટા રાજમાર્ગમાં નીકળી. નગરના લોકોએ જય વિજય શબ્દોથી વધાવી તેને આનંદ આપ્યો. એમ ચાલતાં ચાલતાં વૈભારગિરિ પર્વત પાસે આવ્યાં. અને તેના કટક તળમાં અને પાદમૂળમાં રહેલા માધવીલતાદિકના ગૃહમાં ગયાં. અનેક દંપતિઓ ક્રીડા કરે છે, તેવા આરામને વિષે ફળદ્રુપદિકવાળા વૃક્ષો સહિત, ઉત્સવમાં ધણા લોકોને ભોગવવા લાયક ઉદ્યાનમાં, સામાન્ય વૃક્ષોના સમુહ સહિત નગરની પાસે રહેલા કાનતોમાં, નગરથી દુર રહેલા વનમાં, એકજ જાતનાં વૃક્ષોના જથ્થો જેમાં હોય તેવા વનખંડમાં, અનેક વૃક્ષોમાં વૃંતાકી વગેરેના ગુચ્છઓમાં, વાંસની ઝાડી વગેરેના ગુદમમાં, આંબા વગેરેની લતામાં, નાગરવૈલ વગેરે વૃક્ષોમાં, ગુફાઓમાં, શિયાળ વગેરેને રહેવાના ખાડામાં, ખોદ્યા વગરનાં જળનાં ખાખોચીઆંમાં, દ્રહોમાં, થોડા પાણીવાળા

કચ્છમાં, નદીઓમાં, નદીઓના સંગમમાં, તથા પત્ર, ફળ, ફૂલ અને પલ્લ-
વોને મહણ કરતી, સ્પર્શ કરતી, પુળોતે સુધતી, ફળોને ખાતી તેમજ બી-
જોને આપતી વૈભારગિરિની પાસેની ભૂમિમાં પોતાનો દોહડ પૂર્ણ કર-
તી ચોતરફ ફરવા લાગી. આથી તેનો દોહડ પૂર્ણ થયો.

પુણ્યશાળી પ્રાણીઓને શું દુર્લભ છે ? અલયકુમાર જેવા
ભાગ્યશાળીને દેવ મિત્ર હોય તેમાં નવાઈ નથી અને દેવ પણ પો-
તાના પૂર્વ સંગતિનું કાર્ય વિના સંકાયે કરે છે. એ પણ પૂણ્યની
બલીહારી છે. શુભ કર્મનો ઉદય હોય ત્યાં સુધી સર્વ કોઈ મિત્ર
થઈ રહે છે. અને અશુભ કર્મનો ઉદય આવે છે ત્યારે તેજ મિત્રો,
સંજોનો વૈરી થાય છે, અહીંયાં અલયકુમારની બીજી ઉત્તમતા
નજરે આવે છે. ધારણીદેવી પોતાની ઓરથાન માતા છે, છતાં તેમના
પર સગી માતા નંદા જેટલોજ પ્રેમ છે, અને તે પ્રેમ તથા પિતાના
દુઃખે દુઃખી એ એક વસ્તુઓ ભેગી થવાથી પોતાના પૂર્વસંગતિ
દેવની મારફતે તેમનું કાર્ય થાય તેટલા સાર અઠમ પોષક કરી
શારીરીક કષ્ટ વેદ્યું. પણ મનમાં એમ ન લાગ્યા કે ધારણી ક્યાં મારી
સગી માતા છે કે હું વળી એમના વાસ્તે મારા મિત્ર દેવની માર-
ફતે દોહડ પૂર્ણ કરવા અઠમ કરું.

થોડો કાળ એ પ્રમાણે ગાળ્યા પછી ધારણીદેવી પોતાના સેય-
નક નામના ગંધહસ્તિ ઉપર ચઢી અને શ્રેષ્ઠિક રાજા પણ શ્રેષ્ઠ
હાથીના રકંઘ પર બેઠા અને ધારણીદેવીના હસ્તિ પાછળ ચાલવા
લાગ્યા. આવી રીતે ચતુરંગી સેના વડે રાજગૃહ નગરમાં પાછી આવી.
અને રાજગૃહ નગરના મધ્ય ભાગમાં થઈ પોતાના મહેલમાં આવ્યાં
અને સેના વગેરેને તથા સંબંધી જનોને પોતપોતાને ઠેકાણે જવાની

રળ આપી. અને મનુષ્ય સંબંધી વિપુલ-વિસ્તારથી ભોગ ભોગવવા લાગી.

ધણી સ્ત્રીઓને ગર્ભ રહ્યા પછી દોહદ-અમુક ઇચ્છાઓ ઉપજે છે.

ગર્ભમાં જેવો જીવ ઉત્પન્ન થયો હોય તેવી ઇચ્છા થાય છે. ધણા હીનભાગી જીવો જે બાઈના ગર્ભમાં આવે છે, તે બાઈઓને ખરાબ વસ્તુઓ રાખ, ઠીકરાં જેવી ખાવાની ઇચ્છા થાય છે, અથવા ખરાબ કામો કરવાની ઇચ્છા થાય છે, પણ પુણ્યશાળી જીવો ગર્ભમાં આવે તો તેની માતાઓને સારા દોહદ-સારી ઇચ્છાઓ ઉત્પન્ન થાય છે. અભયકુમારની માતાને અમારી પડો વજડાવવાની ઇચ્છા થઈ હતી. મેઘકુમારની માતાને મેઘનો દોહદ થયો. કરકંડુની માતાને હાથી ઉપર બેસી ફરવા જવાની ઇચ્છા થઈ આવી હતી. જ્યાંસુધી આવી ઇચ્છાઓ પૂર્ણ ન થાય ત્યાંસુધી ગર્ભવંતી સ્ત્રીને ચેન ન પડે. ખાતું પીતું ન ગમે. શરીરે દુર્બળ થાય અને છેવટે ગર્ભને પણ હાની પહોંચે છે. તો સમજી માણસોએ સ્ત્રીઓને સારી ઇચ્છાઓ થઈ હોય હોય તો બનતી મહેનતે પુરી કરવી જોઈએ.

ધારણીદેવી દોહદ પૂર્ણ કરવાને ગયાં અને પાછાં આવ્યાં ત્યાર-પછી અભયકુમારે પૌષધશાળામાં આવી પૂર્વભવના મિત્ર દેવનો સંહાર કર્યો, સન્માન્યો અને પછી દેવને રળ આપી. એટલે દેવે ગર્ભ-રવ સહિત વર્ષાઋતુની લક્ષ્મીને સંહરી લીધી અને જે દિશાએથી આવ્યો હતો તે દિશાએ થઈ પોતાના સ્થળે પાછો ગયો.

ધારણીદેવીનો દોહદ આ પ્રમાણે પૂર્ણ થયા પછી તે ગર્ભની અનુકંપાને વાસ્તે ગર્ભને બાધા પીડા ન ઉપજે તેવી યત્ના વડે ઉભાં રહેતાં, ખેસતાં, સૂતાં તથા આહાર વિહારમાં પણ સાવચેતી રાખતાં.

એટલે અતિ તીવ્ર, ખારું, ખારું, કડવું, કસાયલું તેમજ અતિશય મીઠું પણ જમતાં નથી. પણ દેશકાળ, હવા વગેરે જોઇને ગર્ભને ધીરજ ન થાય અને સુખે સુખે ગર્ભ વૃદ્ધિ મામે તેમજ ખોરાક લેતાં, વળી ઘણી ચિંતા, શોક, દીનતા, મૈથુનની આસક્તિ કરતી નથી, તેમ અતિ ત્રાસ, ભય પામતી નથી. અર્થાત્ ચિંતા, શોક, મોહ ભય અને ત્રાસ રહિત થઇને સર્વ ઋતુમાં ગર્ભને તથા પોતાને સુખ ઉપજે તેવી રીતે ભોજન, વસ્ત્ર, ગંધ, માલ્ય અને અલંકારનો ઉપયોગ કરતાં.

આ વાત પણ ગર્ભવતી સ્ત્રીએ તેમજ તેમના સંબંધીજનોએ ખાસ લક્ષમાં રાખવા જેવી છે. ઘણી સ્ત્રીઓ પોતે ખેદરકાર રહે છે, અથવા તેની સાસુ, નણંદ, દેરાણી, જેઠાણી વગેરે સંબંધી જનોનો એવો સંબંધ હોય છે કે તેનાથી ગર્ભની સંપૂર્ણ સંભાળ લઈ શકાતી નથી. અરે ગર્ભનો પ્રસવકાળ પાસે આવે છતાં તેને અત્યંત વૈતર કરવું પડે છે, અને તેથી ઘણાં બાળકો, રોગી અને નિર્માલ્ય અવતરી પોતાને તેમજ દેશને ભાર રૂપ થાય છે.

ધારણીદેવી આ રીતે સુખે સુખે ગર્ભનું પાલન કરે છે તેમ કરતાં નવ માસ અને સાડા સાત રાત્રિ પૂર્ણ થયે અર્ધ રાત્રીને સમયે તેણે અતિ કામળ હાથપગવાળા અને સર્વોંગે સુંદર પુત્રને જન્મ આપેા.

— ૨૦૮ —

પ્રકરણ પાંચમું.

ધારણીદેવીને પુત્ર જન્મ્યો તે જોઈને તેની અંગપરિચારિકા-દાસીઓ અત્યંત ખુશી થઈઓ. અને હર્ષથી શીઘ્ર, મનવડે તપરાવાળી અને કાયાવડે ચપલ ગતિથી જ્યાં શ્રેણીક રાજાનો મહેલ છે ત્યાં ચાલ્યો. અને શ્રેણીક રાજાને જોઈ, બે હાથ જોડી મસ્તક નમાવી, વંદન કરી, જમવિજય શબ્દ વડે વધાવી બોલી, કે હે સ્વામિન ! ધારણી દેવીને સદા નવ માસ પૂર્ણ થવાથી સુંદર અંગવાળો પુત્ર જન્મ્યો છે, તેના શુભ સમાચાર આપને જણાવતાં અમને અતિ હર્ષ થાય છે. અમને પણ તેવોજ હર્ષ થાય એ સ્વભાવિક છે.

શ્રેણીક રાજા અંગપરિચારિકાઓ પાસેથી આ શુભ સમાચાર સાંભળી હૃદયમાં ધારી હજ, તુષ્ટ થયા અને અંગપરિચારિકાઓ-દાસીઓને મધુર વચનો વડે સન્માન આપ્યું, અને ઘણાં પુષ્પ ગંધ, માળા, અને અલંકારો શિરપાવ આપે. અને સન્માન, સત્કાર કરી દાસી પણામાંથી મુક્ત કરી, તેના પુત્ર પૌત્રાદિક સુધી ચાલે તેવી આ જીવિકા કરી આપી તેને વિદામ કરી. કોઈ કહે છે તે ખરું છે કે “મોટા રાજાની ચાકરી કરતાં, રાંક સેવક બહુ રળશે”-એ કહેવત ખરીજ છે. શ્રેણીક રાજાએ આ વધામણી સાંભળી, કૌતુંબિક પુરૂષોને બોલાવ્યા અને આજ્ઞા આપી, કે હે દેવાનુપિય ! રાજગૃહ નગરના સર્વ રસ્તે સુગંધી જળ છંટકાવો, બધે ગીતગાન કરાવો, ચારકની શુદ્ધિ કરો-કેદખાનામાંથી કેદીઓને મુક્ત કરો, તોલ માપની વૃદ્ધિ કરો, દેવા લેણાના કારણથી જે લોકો કેદમાં હોય તેમનાં દેવાં આપી તેમને પણ મુક્ત કરો અને તે પ્રમાણે કરી મારી આજ્ઞા પાછી આપો-

મને ખબર આપો. કૌટુંબિક પુરુષોએ રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે કાર્ય કરી રાજાને આવી કહ્યું, કે આપની આજ્ઞા પ્રમાણે સર્વ કર્યું છે. ત્યારપછી શ્રેણીક રાજાએ કુંભકાર આદિ જાતિરૂપ અઢાર શ્રેણી અને તેની યેટા જાતિરૂપ અઢાર પ્રશ્રેણીને બોલાવી અને કહ્યું, કે હું હેવાનુપ્રિય તમે રાજગૃહ નગરમાં જાઓ અને દશ દિવસ સુધી વેચાણ ઉપરની જગત માફ કરવામાં આવે છે, ગાયો વગેરે પશુઓ ઉપર દર વરસે જે કર લેવામાં આવે છે, તે આ વરસે માફ છે, ખેડુત વગેરે જમતીના ઘરમાં રાજપુરુષો વેઠનો હુકમ કરવા જાય છે, તેવી વેડ કરાવવાની મનાઇ કરવામાં આવે છે, ગુનેગારો પાસેથી ભારે દંડ લેવામાં આવે છે તે, અને નોકરો સુલથી અપરાધ કરે તે અઢલ લેવાનો દંડ પણ માફ કરવામાં આવે છે, જેને માથે દેવું હશે તે સંઘળું રાજા ચુકવશે આવું સ્થળે સ્થળે જાહેર કરો. તેમજ સ્થળે સ્થળે મુદંગ વગેરે વાજીત્રો વગડાવો. ઠેકાણે ઠેકાણે વિકસ્વર પુખ્તની માળાઓ લટકાવો. ઉત્તમ ગણિકાઓમાં જેની પાસે ઉત્તમ નાટકીઆ છે તેમની પાસે નાટકો કરાવો. સર્વ લોકો આ ઉત્સવમાં ભાગ લે. એ પ્રમાણે દશ દિવસની સ્થિતિ પતિકા-પુત્ર જન્મ મહોત્સવની ક્રિયા કરી અને કરાવો અને મારી આજ્ઞા પાછી આપો. આ હુકમ મળતાં તેઓએ તે પ્રમાણે કાર્ય કરી રાજાજીને ખબર આપી. ત્યારપછી શ્રેણીક રાજા બહારની ઉપસ્થાન શાળામાં ગયા, અને પૂર્વ દિશા ભણી મુખ્ય કરી શ્રેષ્ઠ સિંહાસન ઉપર બેઠા અને કરોડો દ્રવ્ય વડે દેવતાદિકની પૂજા કરાવી, યાચકોને દાન દીધાં અને ઉપજતા દ્રવ્ય-માંથી પણ ભાગ આપ્યો. તેમજ કુંવરના જન્મ નિમિત્તે પ્રજાજનો તરફથી જે ભેટ, સૌગાત મળી તે ગ્રહણ કરી.

ત્યાર પછી તેમણે પહેલે દિવસે પુત્રનું જાતકર્મ-(નાજીછેદ કરી

તેને પૃથ્વીમાં દાટવાનું) કહ્યું, બીજે દિવસે જગરિકા (રાત્રિ જગરણ) કરી. ત્રીજે દિવસે સૂર્ય ચંદ્રનાં દર્શન કરાવ્યાં. એ પ્રમાણે અનુક્રમે અશુચિ એવાં જાત કર્મોદિકની ક્રિયા પૂર્ણ કરી. બારમા દિવસે ઘણાં અશન, પાન, ખાદ્ય અને સ્વાદ્ય પદાર્થો તૈયાર કરાવ્યા. અને મિત્ર, બંધુ આદિ શાતિજનો, પુત્રાદિક નિજજનો, કાકા વગેરે સ્વજન, સસરાદિક સંબંધીજનો, દાસદાસી આદિક પરિજનો, સૈન્ય તેમજ ગણ નાયકો વગેરે સર્વને જમણું આમંત્રણ આપ્યું.

પછી તેઓ (રાજા રાણીએ) સ્નાન કરી, બલિકર્મ કરી, મપી-તિલકાદિક કૌતુક કરી સર્વવસ્ત્રાલંકાર વડે વિભૂષિત થયાં અને મોટા વિસ્તારવાળા તૈયાર કરેલા ભોજન મંડપમાં નોતરેલા પરોણાઓ સાથે તૈયાર કરાવેલાં અશન, પાન વગેરે આસ્વાદ,* વિસ્વાદ* કરવા લાગ્યા, પરસ્પર આપલે કરી સમસ્ત† પ્રકારે જમવા લાગ્યા.

જમી રહ્યા પછી શુદ્ધ જળ વડે આચમન-ચળુ કર્યું. મુખ હાથ ધોઈ ચોકખા કર્યા. અત્યંત પવિત્ર થયાં પછી આસનપર આવ્યાં, આસનપર આવીને નોતરેલા સર્વજનોને વિપુલ પુષ્પ, વસ્ત્ર, ગંધ પુષ્પની માળા અને વસ્ત્રાલંકારવડે સત્કાર સન્માન કર્યા અને પછી આવેલા જનોને સંખ્યાબંધી રાજ્યએ કહ્યું કે અમારો આ પુત્ર ગર્ભમાં આવ્યો ત્યારે તેની માતાને અકાળે મેઘનો દોહદ ઉત્પન્ન થયો હતો. તેથી આ પુત્રનું મેઘકુમાર એવું ગુણ-નિસ્કન નામ ઠરાવીએ છીએ.

* આસ્વાદ એટલે થોડું ખાવું અને નાખી દેવું તે. સેરડી વગેરે

× વિસ્વાદ એટલે ઘણું ખાવું અને થોડું નાખી દેવું તે. ખારેક, ખજુર, કેળાં વગેરે.

+ સમસ્ત એટલે કંઈ પણ નાખી ન દેતાં તમામ ઘાઈ શકાય તે. જોડું વગેરે.

મેઘક્રમાર પાંચ ધાત્રિએ કરીને ઉછરવા-વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. તે પાંચ ધાત્રિઓ આ પ્રમાણે સમજવી. ૧ ક્ષીરધાત્રી-સ્તનપાન કરાવનારી -ધવરાવનારી, ૨ મંડન ધાત્રી-વસ્ત્રાભુષણ પહેરાવનારી, ૩ મંજન ધાત્રી-સ્નાન કરાવનારી, ૪ ક્રીડનધાત્રી-ક્રીડા કરાવનારી, અને ૫ અંકધાત્રી-ખોળામાં ખેંચાડનારી. આ પાંચ ધાત્રીઓ-ધાવો સિવાય બીજી પણ દાસીઓ હતી જેવી કે, કુબ્જી, ચિલાત દેશમાં ઉત્પન્ન થએલી, વામન વડમ તેમોટા પેટવાળી, બર્બરી, બકુશ દેશની, ચોનક દેશની, પલ્હવિક દેશની, ઇશિનિક દેશની, ધોરકિન દેશની, લાસક દેશની, લકુશ દેશની. દ્રવિદ દેશની, સિંહલ દેશની, આરબ દેશની, પુલિદ્ર દેશની, પકકલુદેશની, બહલ દેશની, મરૂઝ દેશની, શવર દેશની, પારસ દેશની વગેરે બુદ્ધા બુદ્ધા દેશ પરદેશની શેલતી દાસીઓ કે જેઓ મુખ, નેત્ર આદિની એટાને બાળુનાર, ચિતિત અને પ્રાર્થિતને બાળુનારી હતી. તેઓ પોતાના દેશનાં વસ્ત્રોને ધારણ કરનારી હતી. તેમજ અતિકુશળ હતી. તેમજ વિનયવાળી હતી. આવી પરદેશી અને દેશી દાસીઓ, ખોળાઓ, કંચુકીઓ અને અંતઃપુરમાં રહેલા મહત્તરોના સહવાસમાં મેઘક્રમાર રહેવા લાગ્યો. અને એકના હાથમાંથી બીજાના હાથમાં, એકના ખોળામાંથી બીજાના ખોળામાં રમવા લાગ્યો. બાળકને લાયક એવાં ગીતો સાંભળતો, આંગળી પકડી ચાલતો, ક્રીડા વડે લાલન પાલન થતું. મનોહર મણિ જડિત ભોંય તળીઆ ઉપર ચાલતો હતો. અને ગુફાઓમાં રહેલા ચંપકના વેલાઓ જેમ વાયુ અને ઉપદ્રવ રહિત થકા વૃદ્ધિ પામે તેમ મેઘક્રમાર સુખે સુખે વૃદ્ધિ પામવા લાગ્યો. મોટો થવા લાગ્યો. દરમિયાન નામ પાડવું. પારણામાં સુવાડવું, પગે ચલાવવું, ચૌલકર્મ (માથે ચોટલી રાખવી એટલે પહેલી વારના વાળ વડ કરાવવા) ઇત્યાદિક ક્રિયાઓ જે જે અવસરે કરવી જોઈએ તે તે અવસરે માતા-

પિતાએ વિપુલ દ્રવ્ય ખરચી સત્કાર, પુજા અને માણસોના સમુદ્ધ સંહિત કરી.

આ પ્રમાણે દિવસે દિવસે વૃદ્ધિ પામતાં આઠ વર્ષની ઉમરનો થયો, (ગર્ભથી આઠ વર્ષનો થયો) ત્યારે માતાપિતાએ ઉત્તમ તિથિ, કરણ, મુહૂર્ત ને વિષે કળાચાર્યની પાસે મોકલ્યો. કળાચાર્યે મેઘકુમારને જેમાં ગણિત મુખ્ય છે એવી લેખનને અને પક્ષીઓના શબ્દ સમજવા સુધીની બહોતેર કળાઓ શીખવી તે બહોતેર કળાનાં નામ નીચે પ્રમાણે.

૧ લખવાની, ૨ ગણવાની, ૩ રૂપ ફેરવવાની, ૪ નાટકની, ૫ આયનની, ૬ વાજિત્ર વગાડવાની, ૭ સ્વર જાણવાની, ૮ વાજિત્રો સુધારવાની, ૯ સમ્માન તાલ જાણવાની, ૧૦ દ્યુત રમવાની, ૧૧ લોકો સાથે વાદવિવાદ કરવાની, ૧૨ પાસા રમવાની, ૧૩ અષ્ટાપદ-ઓપાટ રમવાની, ૧૪ નગરની રક્ષા કરવાની, ૧૫ જળ અને માટીના મિશ્રણથી નવી વસ્તુઓ બનાવવાની, ૧૬ ધાન્ય નિપજાવવાની, ૧૭ નવું પાણી ઉત્પન્ન કરવાની, શુદ્ધ કરવાની અને ઉત્તું કરવાની, ૧૮ નવાં વસ્ત્રો બનાવવાની, તે રંગવાની, તથા પહેરવાની, ૧૯ વિલેપન વિધિ એટલે તૈયાર કરવાં, તેની વસ્તુઓ જાણવી, તેનો ઉપયોગ કરવાની, ૨૦ શયન વિધિ એટલે શય્યા બનાવવી, પાથરવી, સુવાની યુક્તિ જાણવી, ૨૧ સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત ભાષાની આર્યા વિગેરે બનાવવાની તથા તેનાં લક્ષણ જાણવાની, ૨૨ પ્રદેલિકા બાંધવાની કળા ૨૩ મગધ દેશની ભાષામાં ગાથા વગેરે બનાવવાની કળા. ૨૪ પ્રાકૃત ભાષામાં ગાથા વગેરે બનાવવાની. ૨૫ ગીત બનાવવાની, ૨૬ અનુષ્ટુપ શ્લોક બનાવવાની. ૨૭ સુવર્ણ બનાવવાની, તેના અલંકારો બનાવવા અને પહેરવા, ૨૮ રૂપ બનાવવું તેના અલંકારો બનાવવા અને

પહેરવા, ૨૯ મુલાલ અખીલ વગેરે ચુર્ણો બનાવવાં અને તેનો ઉપ-
 યોગ કરવો, ૩૦ આલુપણો ધડવા પહેરવાની, ૩૧ તરણીની સેવા
 કરવાની. ૩૨ સ્ત્રીનાં લક્ષણો જાણવાની, ૩૩ પુરૂષનાં લક્ષણો જાણવાં,
 ૩૪ અશ્વનાં લક્ષણો જાણવાં, ૩૫ હાથીનાં લક્ષણો, ૩૬ ગાય, અળ-
 દનાં લક્ષણો, ૩૭ કુકડાનાં લક્ષણો, ૩૮ જત્રનાં લક્ષણો, ૩૯ દડનાં
 લક્ષણો, ૪૦ ખડગ-તલવારનાં લક્ષણો, ૪૧ મણિનાં લક્ષણો, ૪૨
 કોંગણી રત્નનાં લક્ષણો જાણવાની રીત, ૪૩ ઘર, દુકાન વગેરેનાં
 વાસ્તુક શાસ્ત્ર જાણવાની વિદ્યા, ૪૪ સૈન્યના પડાવનું પ્રમાણ, ૪૫
 નવું ગામ નગર વસાવવાનું પ્રમાણ, ૪૬ વ્યુહ-યુદ્ધની રચના, ૪૭
 પ્રતિવ્યુહ-સામાના લશ્કરની સામે પોતાનું લશ્કર ગોઠવવાની, ૪૮
 ચાર સૈન્ય ચલાવવાની, ૪૯ પ્રતિચાર-સૈન્ય ને સામા સૈન્યની સન્મુખ
 ચાલવાની કળા, ૫૦ ચક્રના આકારે વ્યુહ ગોઠવવું, ૫૧ ગરડાના
 આકારે વ્યુહ ગોઠવવું, ૫૨ ગાડાના આકારે વ્યુહ ગોઠવવું, ૫૩
 સામાન્ય યુદ્ધ કરવાની, ૫૪ વિશેષ યુદ્ધ કરવાની, ૫૫ અત્યંત વિશેષ
 યુદ્ધ કરવાની, ૫૬ અસ્થિ અથવા યજ્ઞી વડે યુદ્ધ કરવાની કળા,
 ૫૭ મુષ્ટિ વડે યુદ્ધ કરવાની, ૫૮ આહુ વડે યુદ્ધ કરવાની, ૫૯ લતા-
 વડે યુદ્ધ કરવાની, ૬૦ થોડાનું ઘણું અને ઘણાનું થોડું દેખાડવાની,
 ૬૧ ખડગની મુઠ બનાવવાની, ૬૨ ધનુષ્ય બાણની, ૬૩ રૂપાનો પાક
 બનાવવાની, ૬૪ સુરણનો પાક બનાવવાની, ૬૫ સુતર છેદવાની, ૬૬
 ક્ષેત્ર ખેડવાની, ૬૭ કમળના નાળ છેદવાની, ૬૮ પત્ર છેદવાની, ૬૯
 કડાં, ચુડી, કુંડળ વગેરે છેદવાની, ૭૦ મરેલાંનિ-મુર્ખા પામવાથી મુવા
 જેવાં જણાતાંનિ મંત્રાદિક વડે જીવતા કરવાની, ૭૧ મંત્ર વડે જીવ-
 તાંનિ મુઆં જેવાં દેખાડવાની, તેમજ ૭૨ કાગડા, ધ્રુવડ વગેરે પક્ષી-
 ઓના શબ્દ જાણવાની કળા.

આ પ્રમાણે કળાચાર્યે મેઘકુમારને ખોતેર કળાઓ સુત્રથી, અર્થથી શીખવી અને પ્રયોગથી સિદ્ધ કરાવી. ત્યાર પછી મેઘકુમારને શ્રેણિક રાજા અને ધારણી દેવી પાસે કળાચાર્ય લાવ્યા.

રાજાએ કલાચાર્યનો મધુર વચન વડે સત્કાર કર્યો અને મેઘકુમારની પરીક્ષા કરી સંતોષ પામી કળાચાર્યને વિપુલ વસ્ત્ર, ગંધ, પુષ્પની માળા, અને અલંકારો આપી સત્કાર, સન્માનથી ઊંઠગી પર્યંત ચાલે તેટલું દ્રવ્ય હર્ષભેર આપ્યું અને કળાચાર્યને સન્માનથી વિદાય કર્યો.

આગળની વિદ્યા આપવા લેવાની અને હાલની વિદ્યા આપવા લેવાની પદ્ધતિમાં કેટલો બધો તફાવત જણાય છે. દરેક ધર્મશાસ્ત્રમાં જુઓ તો આજ રીત દેખાય છે. તથા આવી રીતો પ્રત્યક્ષ જોએલી છે. કળાચાર્યો-પંડિતો-પોતાના ધરની શાળાઓ ચલવતા અને ત્યાં વિદ્યાર્થીઓ પોતાના ખપની વિદ્યાઓ ઇચ્છા પ્રમાણે શીખતા. શીખીને મારંગત થતા, પછીજ વિદ્યાર્થીનાં માખાપો પરીક્ષા કરી શિક્ષા ગુરૂને દ્રવ્ય આપતા-પ્રથમથી નહિ, તેમજ આજની પેઠે “વર મરો કે કન્યા મરો પણ ગોરનું તરલાણું ભરો.” એ કહેતી અનુસાર વિદ્યાર્થી ભણ્યો કે ન ભણ્યો પણ મહિનો થયો એટલે શી આપવીજ જોઈએ. તેમજ શિક્ષકોને પણ સરકાર તરફથી વેતન મળતું હોવાથી વિદ્યાર્થી કેટલું ભણ્યો તેની પુરી દરકાર રહેતી નથી. જો કે આ લખાણ ઘણા શિક્ષકોને કટાક્ષ રૂપ લાગશે પણ તેની સાબિતિ જોવી હોય તો દર વરસે મેટ્રીકમાં કેટલા વિદ્યાર્થીઓ પાસ નાપાસ થાય છે તેની ખાત્રી કરે. પાસ કરતાં નાપાસની સંખ્યા હંમેશા વધારેજ હોય છે. કેટલીક સ્કુલો સારાં પરિણામ જાહેર કરે છે, પણ તે પુરેપુરાં ખરાં હોતાં

નથી. કારણ કે પ્રીલીમરી પરીક્ષામાં પાસ થાય તેનેજ ફોર્મ આપે અને તે ફોર્મ મેળવેલા પછી બધા પાસ થતા નથી.

વળી હાલની ફેળવણી ધંધે લાગવામાં કામ આવતી નથી. ફેળવણી લેનારા પ્રાર્થે ધણા જણાઓ મજદૂરી નોકરી ઉપર આધાર રાખે છે. દેશમાંથી કળા, હુનરેષ ધટવાથી નોકરી પરજ વધારે આધાર રાખવાની જરૂર પડી છે. તો દેશ નાયકોએ ફેળવણીનું સ્વરૂપ એકું ગોઠવવું જોઈએ, કે ભણ્યા પછી ધંધાસેજગારમાં સહેલથી લાગી શકાય. એક જણે ખરેખર કહ્યું છે, કે—

ભણતરથી લાગે નહિ, ભુખ તરસના ભોગ;

ફિલસોફી વાધે દશ ગણી, જે ન જડે ઉદ્યોગ.

મેધકુમાર બોતેરે કળામાં પ્રવિષ્ટ થયે તેની પાંચે ઉદ્દિષ્ટે વિકસીત થઈ અને મન પણ વિકાસ પામ્યું. એટલે આસ્વાવસ્થામાં જે ઓછાં ચેતનવાળાં હતાં, તે યુવાવસ્થાને લીધે પૂર્ણ ચેતનવાળાં થયાં. તે અદાર પ્રકારની દેશી ભાષામાં નિપુણ થયો. ગીતિમાં પ્રીતિ-વાળો થયો. ગંધર્વ એટલે ગીત અને નાટ્યમાં કુશળ થયો. અથ સાથે, હાથીસાથે, રથસાથે, બાહુવડે યુદ્ધ કરવામાં કુશળ થયો. બાહુવડે ખીજનું મર્દન કરવામાં, ભોગ ભોગવવામાં અને સાહસિકપણાને લીધે વિકાસચારી-મધ્યસત્રિને વીધે પણ ચાલતાં ડર ખાય નહિ તેવો સમર્થ થયો.

મેધકુમાર આવો પ્રવિણ થયો અને યુવાવસ્થા પામ્યો જોઈને માતાપિતાએ આઠ પ્રસાદો કરાવ્યા. તે ધણા ઉંચા હતા, ઉજ્જવળ કાંતિને લીધે જણે હસ્તા હોય નહિ ! તેવા શાલતા હતા. મણિ, સુવર્ણ અને રત્નોની રચના વડે વિચિત્ર લાગતા હતા. વાયુવડે ફરકતી

અને વિજયને સુવર્ણની વૈભવ્યતા નામની પતાકા તથા જ્ઞાતિજન શાભી રહ્યાં હતાં. મહેલનાં શિખરો ગગનતળને ઓળંગી જતાં હોય તેવાં ઉંચાં હતાં. તેનાં બળીયાંની મધે રત્નનાં પાંજરાંઓ હતાં. તે પ્રાસાદનાં વિકસ્વર નેત્રો જેવાં શાભતાં હતાં. તેમાં મણિ અને સુવર્ણની થુલિકાઓ હતી. તેમાં શતપત્ર અને પુંડરીક જ્વતીનાં કમળો ફાટરેલાં હતાં. તિલક રત્ન અને પમ્પીયાં સહીત હતાં. ભીંતોએ ચંદનના ચાપા ખરેલા હતા. ચંદ્રકાન્તાદિક વિવિધ મણીઓનાં તોરણો લટકાવેલાં હતાં. અંદરથી તેમજ બહારથી સુંવાળા હતા, તેના આંગણમાં સુવર્ણની મન્નેહર રેતી પાથરેલી હતી, તે પ્રાસાદોનો સ્પર્શ આલ્હાદક લાગતો. તે અતિશય શોભનિક હોવાથી તે જેવા સાદ્યિત આકર્ષાતું હતું અને જોઈને અત્યંત આનંદ પામતું.

આ આઠ પ્રાસાદોની વચમાં એક મોટું ભવન ખાસ મેઘકુમાર વાસ્તે કરાવ્યું. તેને સેંકડો સ્તંભો હતા. લીલા સહિત અનેક પૂતળીઓ જડેલી હતી. તેમાં ઉંચી અને સુંદર વજ્ર રત્નની એવેદિકા હતી અને તોરણો બાંધેલાં હતાં. તે ભવનમાં જુદી જુદી જાતનાં મણિ, સુવર્ણ અને રત્નો જડેલાં હોવાથી તે ઉજ્જવળ દેખાતું હતું. તેના ભૂમિ ભાગ સરખો, વિશાળ અને રમણિય હતો. તેમાં ઈક્ષ્મઃ, વૃષભ, તુરગ, નર, મકર વગેરેનાં વિચિત્ર ચિત્રો ચિતરેલાં હતાં. સ્તંભો વજ્રરત્નની વેદિકાવાળા હોવાથી ભવન રમણિય દેખાતું હતું. તેમાં સમગ્રેણિએ રહેલાં વિદ્યાધરનાં જોડણાં યંત્ર વડે ચાલતાં દેખાતાં હતાં. તે ભવન સૂર્યના હજારો કિરણો વડે પ્રકાશિત થઈ હજારો ચિત્રો ચીતરેલાં હોવાથી ઘણુંજ દૈદીપ્યાન દેખાતું હતું. તે ભવનને જોતાંજ તે જોનારનાં નેત્રો ત્યાંજ સ્થંભી રહેતાં.

૧ લ'બાઈ કરતાં બમણી જંચાઈ હોય તે પ્રાસાદ કહેવાય. ૨ લ'બાઈ કરતાં જંચાશક ઈક ઓછી હોય તે ભવન કહેવાય ૩ બંને બાજુના ઓટલાઓ.

તેમાં રત્નો સુવર્ણ અને મણિની થુલિકા હતી તેનું અગ્રશિખર જુદી જુદી જાતની પાંચ વર્ણની ઘંટાઓ વાળી પતાકાઓ વડે શોભતું હતું. વળી તે લીપેલું, ઘોળેલું અને ચંદ્રવા સહિત હતું. તેમાં ઠેકાણે ઠેકાણે સુગંધીવાળા પદ્મથોં મુકેલા હોવાથી તે ભવન મહેક મહેક થતું હતું. આ રીતે તે ભવન સર્વ રીતે ચિત્તને પ્રસન્ન કરનાર અભિરૂપ, પ્રતિરૂપ વગેરે વિશેષણો સહીત હતું.

શ્રેણિક રાજ્યએ આ પ્રમાણે ભવન અને પ્રાસાદ કરાવ્યા પછી મેઘકુમારને ઉત્તમ તિથિ, કરણ, નક્ષત્ર અને મુહૂર્તમાં શરીરના પ્રમાણમાં સરખી, વયમાં સરખી, કાંતીમાં સરખી, લાવણ્યમાં સરખી, આકૃતીમાં સરખી, યૌવનમાં સરખી, અને પ્રિયલાપિત્માદિક ગુણોમાં સરખી, સરખા રાજકુળની, શ્રેષ્ઠ રાજ્યોની આઠ કન્યાઓ સાથે અંગમાં અલંકાર ધારણ કરેલી કુમારી કન્યાઓનું સ્ત્રીઓના ધવળ મંગળ ગીત ગવાતાની વચ્ચે એકી સાથે પાણિ ગ્રહણ કરાવ્યું. તે આઠે સ્ત્રીઓને માતા-પિતાએ આઠ કરોડ રૂપાનાણું. આઠે કરોડ સુવર્ણ મહોરો વગેરે આપ્યું. તેમજ આઠ નાટક કરનારી આપી, તેમજ બીજું ઘણું ધન કનક, રત્ન, મણિ. મોતી, શંખ, પરવાળાં, રાતાં રત્ન વગેરે ઉત્તમ સારજૂત દ્રવ્ય આપ્યું. તે એટલું બધું આપ્યું, કે તે સ્ત્રીઓની સાત પેઠી સુધી ખાય, ખરચે, ગરીબગરબાંને ઘણું દાનમાં આપે તેમજ પિત્રાઈઓ તથા સંબંધીને આપતાં પણ ખૂટે નહિ તેટલું આપ્યું.

મેઘકુમારે પણ પોતાની દરેક લાર્યાંને એક એક કરોડ હિરણ્ય, એક એક કરોડ સુવર્ણ, એક એક પ્રેક્ષણ-નાટક કરનારી આપી. તેમજ બીજું વિપુલ ધન આપ્યું, કે જે પોતે ખાય, ગરીબોને દાનમાં આપે, પિતરાઈને, સગાં સંબંધીઓને પુષ્કળ આપે તોપણ ખૂટે નહિ તેટલું દ્રવ્ય આપ્યું. આ પ્રમાણે મેઘકુમાર શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદમાં રહ્યો થકો

શ્રીઓ વડે કરાતા ઉત્તમ બત્રીસબદ્ધ નાટકો, ખાયનો, અને ઉત્તમ કીડમાં મશ્ગુલ થયો થકો, શબ્દ, સ્પર્શ, રસ, રૂપ અને ગંધવડે વિપુલ એવો મનુષ્ય સંબંધી કામભોગમાં રચ્યો પચ્યો રહી પોતાના દિવસો સુખે સુખે ગુજરે છે.

પ્રકરણ ૬ ઠું.

તેવામાં એકાદ સમયે શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવ અનુક્રમે ગામાનુગામે સુખે સુખે વિચરતા રાજગૃહ નગરના ગુણશૈલ નામે ચૈત્યમાં આવીને રહ્યા. (સમવસર્યા). ભગવાન મહાવીર દેવના પધારવાથી રાજગૃહ નગરના ખેવાટ, ત્રણવાટ, એમ ઘણા રસ્તાઓ ભેગા થતા હતા. ત્યાં ઘણા લોકોના શબ્દ થવા લાગ્યા. કારણ કે ઘણા ઉગ્રકુળના, વગેરે સર્વ લોકો રાજગૃહમાંથી નીકળી એકજ દિશા તરફ (ભગવત શ્રી મહાવીર દેવને વાંદવાને અને તેમની દેશના સાંભળવા) જતા હતા. આ વખતે મેઘકુમાર પોતાના શ્રેષ્ઠ પ્રાસાદમાં છેક ઉપરના ભાગમાં મુદંગવડે ગવાતા ગાયનમાં તલ્લીન થઈને મનુષ્ય સંબંધી કામભોગ ભોગવતો રાજમાર્ગનું નિરિક્ષણ કરી રહ્યો હતો. જોથી પોતાના જોવામાં આવ્યું, કે સર્વ લોકો એકજ દિશામાં જાય છે. તેથી પોતાને વિચાર થયો, કે આજે નગરમાં કંઈ ઉત્સવ છે કે શું? તે જાણવા તેણે પોતાના કંચુકી-દાસ પુરૂષને બોલાવ્યો, અને પૂછ્યું, કે આજે રાજગૃહમાં ઈંદ્ર મહોત્સવ, કાર્તિક સ્વામીનો મહોત્સવ, છે? અથવા રૂદ્ર, શિવ, વૈશ્રમણ્ય, કુખેર, નાગ, યક્ષ, જૂત, નદી, તળાવ, વૃક્ષ, ચૈત્ય, પર્વત કે ઉદ્યાનની યાત્રા છે? કારણ કે ઘણા ઉગ્રકુળના વગેરે લોકો સર્વ એકજ દિશા તરફ જાય છે.

કંચુકી પુરુષને, તપાસ કરતાં જણાઈ, કે ભગવાન શ્રી મહાવીર, દેવપદાર્થ છે, તેથી તેણે મેલકુમારને કહ્યું કે હે સ્વર્ગસિંહ અશ્વ કહ્યું છો તેવો મહોત્સવ કે યાત્રા કંઈ નથી, પરંતુ શ્રુત ધર્મની આદિના કરણહાર, તીર્થના કરણહાર એવા શ્રમણ ભગવત્ શ્રી મહાવીરદેવ આપણા નગરના ગુણશૈલ ચૈત્યમાં સમવસર્થા છે. સાધુને લાયક અવગ્રહની યાચના કરીને ઉતર્યા છે.

કંચુકી પુરુષ પાસેથી આવાં વચન સાંભળી હૃદયમાં ધારી હર્ષ સંતોષ પામી કૌટુંબિક (સેવક) પુરુષોને બોલાવ્યા અને કહ્યું, કે હે દેવાનુંપ્રિય ! ચાર ઘંટાવાળો અશ્વરથ જલદીથી જોડી લાવો. કૌટુંબિક પુરુષોએ આ સાંભળી બહુ સાર એમ કહી જલદીથી તેઓ ચાર ઘંટાવાળો અશ્વરથ જોડી લાવ્યા.

મેલકુમારે કૌટુંબિક પુરુષો રથ જોડવાનું કહી સ્નાન કર્યું, અને સર્વ વસ્ત્રાલંકાર વડે વિભૂષિત થઈ, કોરંટના પુષ્પની માળા પહેરીને તેના ઉપર છત્ર ધરવામાં આવ્યું. તે ચાર ઘંટાવાળા અશ્વરથમાં બેઠો, સાથે સુભદ્રાનો મોટો પરિવાર કીધો. પછી રાજગૃહ નગરના અખ્યભાગે થઈને ત્યાં ગુણશૈલ ચૈત્ય હતું ત્યાં ગયો. છેટેથી ભગવાન મહાવીર દેવના છત્ર ઉપર છત્ર અને પતાકાપર પતાકા વગેરે અતિશયોને જોયા. તેમજ વિદ્યાધરે, ચારણ મુનીઓ, તીર્થર્થ, અને દેવત્વઓને નીચે કિતરતા અને ઉંચે ચડતા જોઈને પોતાના રથમાંથી નીચે ઉતર્યો. ઉતરીને શુભ, પ્રાંબુલ વગેરે સમિત દ્રવ્યનો ત્યાગ, વસ્ત્ર વગેરે અચિત દ્રવ્યનો અત્યાસ, ૨, એક શાટિકા-ખેસનું ઉત્તરાસણ, ૩, ભગવાનને જોતાં જ બે હાથ જોડવા ૪, તથા ચિત્ત એકાગ્રતા કરવી ૫, એવાં પાંચ અભિગમ સાચવી ભગવાનના સન્મુખ આત્યા

અને ભગવાન પાસે આવીને જમણી બાજુથી આરંભી ભગવાન મહાવીર દેવને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેખ સ્તુતિરૂપા વંદન કર્યું. અને શરીર વડે નમસ્કાર કર્યા. વંદણા નમસ્કાર કરી શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવની બહુ પાસે નહિ, તેમ ઘણા દૂર નહિ, એવા યોગ્ય સ્થાનકે બેઠા. અને ભગવાનની ઉપદેશ સાંભળવાને ઈચ્છતો અથવા સેવા કરતો મરતક નમાવી બેઠાથ જોડી વિનયવડે પ્રભુની સેવા કરવા લાગ્યો.

ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવે મોટી પ્રવૃદ્ધિમાં વિચિત્ર પ્રકારનો શ્રુતધર્મ અને ચારિત્રધર્મ મેઘકુમારને સંભળાવ્યો. તેમાં જીવો કર્મથી કેવી રીતે સંકલિષ્ટ પરિણામવાળા થાય છે, તે સર્વ ધર્મકથા વિસ્તારથી કહી સંભળાવી. પ્રભુની અમોઘ ધારારૂપી દેશના સાંભળી પ્રવૃદ્ધિ પાછી વળી પોતપોતાને સ્થળે ગઈ. ત્યાર પછી મેઘ કુમારે શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવ પાસેથી ધર્મ સાંભળી હૃદયમાં ધારી હૃષ્ટતુષ્ટ થઈ પ્રભુશ્રીને જમણી બાજુથી ત્રણવાર પ્રદક્ષિણા કરી. પછી સ્તુતિરૂપ વંદન કર્યું, શરીરવડે નમસ્કાર કર્યા. અને વંદણા નમસ્કાર કરી ભગવાન પ્રત્યે કહેવા લાગ્યા, કે હે ભગવાન ! હું નિર્ગ્રંથ પ્રવચન ઉપર શ્રદ્ધાવાળો થયો છું. એટલે સર્વમાં જૈનશાસન શ્રેષ્ઠ છે એમ અંગિકાર કરું છું. તેમજ તેની પ્રતીતિ કરું છું. મને તે રૂચે છે. એટલે તેમાં કલા પ્રમાણે કરવાની મારી ઈચ્છા છે. નિર્ગ્રંથ પ્રવચનને અંગીકાર કરવા ઈચ્છું. આપ કહો છો તેમજ મને આપનાં વચનો બરાબર રૂચ્યાં છે. તેથી ચારિત્ર ગ્રહણ કરવાની મારી ઈચ્છા થઈ છે. પરંતુ મારા માતાપિતાની રજા મેળવી આપની પાસે મુંડ થઈને પ્રવચન અંગીકાર કરીશ.

ભગવત શ્રી મહાવીર દેવે કહ્યું, હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કરો, પણ શુભ કાર્યમાં વિલંબ ન કરશો.

મેઘકુમાર મહાવીર દેવની પાસેથી ધર્મ સાંભળી તેમને વંદન નમસ્કાર કરી, જ્યાં પોતાનો ચાર ઘંટાવાળો અશ્વરથ હતો ત્યાં આવ્યા, અને રથમાં બેસી પોતાના સુભટ વગેરે પરીવાર સહીત રાજ-ગૃહ નગરના મધ્ય ભાગે થઈ પોતાના ભવનમાં આવ્યા, અને રથ-માંથી ઉતરી જ્યાં પોતાનાં માતાપિતા હતાં ત્યાં ગયા. માતાપિતાને પગે લાગ્યા અને બોલ્યા, કે હે માતાજી ! પિતાજી ! મેં શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવ પાસેથી આત્માનું કલ્યાણ કરનારો ધર્મ સાંભળ્યો, તે ધર્મ મને પૂરેપૂરો રૂઝ્યો. હું તે ધર્મને વારંવાર ઇચ્છું છું.

માતાપિતા મેઘકુમારનાં વચન સાંભળી બોલ્યાં, કે હે પુત્ર ! તું ધન્ય છે. તું પુણ્યવાન છે. તું કૃતાર્થ છે. તારાં અહોભાગ્ય છે. તારા જેવો બીજો ભાગ્યશાળી કોણ હશે ? કે તું ભગવાન પાસેથી ધર્મ સાંભળવા પામ્યો અને તે ધર્મ તું ઇચ્છે છે. વારંવાર ઇચ્છે છે અને તને રૂઝ્યો છે.

ત્યારપછી મેઘકુમાર ફરીને માતાપિતા પ્રત્યે બોલ્યા, કે હે મા-તુશ્રી ! પિતાશ્રી ! મેં મહાવીર દેવ પાસેથી ધર્મ સાંભળ્યો છે અને તે ધર્મ હું ઇચ્છું છું. તો તમારી રજા મળેથી હું ભગવાન પાસે મુંઝવે અને આ ગૃહવાસ મુકી સાધુપણું અંગીકાર કરવાને ઇચ્છું છું તો મને આપ અનુમતી આપશો.

ધારણીદેવી પુત્રની આવી, અનિષ્ટ, એકાંત અપ્રિય, અમનોરુઢ (નહીં સારી), નહિ રૂચતી, કેષ ધિવસ નહિ સાંભળેલી એવી કઠોર

વાણી સાંભળીને હૃદયમાં ધારીને મનમાં પુત્રના વિયોગનાં ઉત્પન્ન થએલાં ગુમ દુઃખો વડે પરાભવ પામ્યાં. રામકુપમાં પાણી ઝરવાથી તેના ગાત્રમાં પાણી ઝરવાં લાગ્યાં. આખા શરીરે પરસ્વેદ છુટ્યો. શોકથી તેનું શરીર કંપવા લાગ્યું, તે તેજ રહીત થઈ ગઈ. જાણે દીન અને મન વગરની થઈ હોય, તેમ તેનું મુખ અને વચન દીનતાવાળાં થયાં. હાથથી મસળી નાખેલી કમળની માળા જેવી તે ઝાંખી થઈ ગઈ. મેઘકુમારનું હું દીક્ષા ગ્રેહણ કરું, એવું વચન સાંભળતાંજ તેનું શરીર ઝાલી પામ્યું, કૃશ થયું, તે લાવણ્ય રહીત થઈ, કીર્તિ રહીત થઈ, શોભા રહીત થઈ. એકદમ શરીર દુર્બળ થવાથી ચુડીઓ વગેરે અલંકારો હાથેથી સરી પડી ભોંય પડી ગયા. અને બીજા અલંકારો પણ શિથિલ થયા. તેનું ઓઢેલું વસ્ત્ર ખસી ગયું, સુંદર કેશપાસ વિખરાઈ ગયો. મુચ્છાના લીધે ચિત્તનો નાશ થવાથી શરીર ભારે ભારે થઈ ગયું. કુહાડી વડે કાપેલી ઝાડની ડાળ અથવા ઓચ્છવ પુરો થવાથી ઉતારી નાખેલી ધન જેમ ભોંય પર પડે તેમ તે ધન લઈને ભોંય પર પડી ગયાં.

ધારણીદેવીની આવી સ્થિતિ થવાથી અંતઃપુરનાં આપ્ત જનો તેમજ દાસીઓએ સુવર્ણ કળશથી તેના શરીર પર શીતળ જળનું સંચય કર્યું, તેમજ વાંસ અને તાડ પત્રના પંખા વડે જળ મિશ્રિત વાયરો નાખવા માંડ્યો. જેનાથી તેનામાં ચેતન આવ્યું. તેની આંખોમાંથી મોતીનો હાર તુટે તેમ હઠ્ઠ આંસુની ધારા પડવાથી તેનાં સ્તન ભીંજાઈ ગયાં. કરુણા ઉપજે એવી, મનમાં દુભાતી, દીનતાને પામેલી અશ્રુસહીત શબ્દ કરતી, ધૂસકા મુકી રડતી, પરસેવો અને લાળ ચુવરાવતી, હૃદયમાં શોકવાળી થઈને આત્મસ્વરે મેઘકુમારને કહેવા લાગ્યાં, હે પુત્ર ! તું મારે એકજ દીકરો છે. અમારી ઇચ્છાના ખાસ

વિષયરૂપ હોવાથી તું ધણ છે. ચાહવા લાયક હોવાથી કર્ત છે. પ્રેમનું કારણ હોવાથી પ્રિય છે. મનોહર છે. સ્થિરતાના ગુણવાળો, વિશ્વાસનું સ્થાન, કાર્ય કરવામાં સલાહ લેવા લાયક, કાર્ય કરવામાં માન્યવંત, કાર્ય કર્યા પછી પણ અનુમત, આભારણુ કરડીયારૂપ છે. મનુષ્ય જાતિમાં તું ઉત્તમ હોવાથી અમારે એક રત્નરૂપ છે. ચિંતામણી રત્ન સમાન છે. અમારો શ્વાસોચ્છવાસ છે. અમારા હૃદયને આનંદ કરાવનાર છે. ઉમરા વૃક્ષનાં ફૂલની પેઠે તારું નામ સ્મરણુ પણ દુર્લભ છે. તો પછી તારું દર્શન દુર્લભ હોય તેમાં શી નવાઈ ? હે પુત્ર ! અમે તારો વિયોગ ક્ષણ માત્ર પણ ખમવાને શક્તિવંત નથી. માટે હે પુત્ર જ્યાં સુધી અમારો દેહ રહે-અમે જીવીએ ત્યાં સુધી તું મનુષ્ય સંબંધી કામ ભોગ ભોગવ ને ચારિત્ર લેવાનું હમણું મુલતવી રાખ. એટલુંજ નહિ પણ કાળધર્મ પામ્યા પછી પણ તારી યુવાવસ્થા પૂર્ણ થયે પુત્રપૌત્રાદિક કુળવંશરૂપી તંતુનું કાર્ય વૃદ્ધિ પામેલું થાય અને સંસારના કાર્યમાં અપેક્ષા ન રહે ત્યાં સુધી મુલતવી રાખ. ત્યારપછી શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવની પાસે મુંડ થઈને ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી અનગાર પાણું અંગીકાર કરજે.

આ બધું મેઘકુમાર મૌનપણે સાંભળી રહ્યા. પછી માતાને શ્રાંત કરવા બોલ્યા, કે હું માતા ! તમે કહો છો તે વાત ખરી છે, પણ મનુષ્ય ભવ ધ્રુવ-સદાકાળ પહોંચે તેવો નથી. તેમ સુર્યોદયની પેઠે નિયમિત રીતે ફરી ફરીને મળતો નથી. તેમ જ રાજા અને ધનવાન પણ દરિદ્રાદિક થઈ જાય છે. એટલે તે પણ નિત્ય સ્થાયી નથી. ક્ષણમાં નાશ પામે તેવો છે. અનિત્ય છે. જળના પરપોટા જેવો છે. ઝાલની આંખીપર રહેલા જળબિંદુની માફક ક્ષણમાં નાશ પામે તેવો

છે. સંખ્યાતાં સહજાં જોત જોતામાં વીચાર્યું નય છે, અને રંગ બદલે છે, તેવો આ મનુષ્ય દેહ છે. જ્યેષ્ઠ જેવો રંગ આ દેહ રોગથી લેરેલો છે. ક્યારે કયો રોગ ઉત્પન્ન થશે તે નનકરી કહી શકાય નહિ. સર્વથા નાશ પામે તેવો છે. એવા સ્વભાવવાળા શરીરનો કોણ વિશ્વાસ કરે ? પહેલાં અગર પછી આ શરીરમાં કયાનું છે હે તાત ! હે માતા ! કોણ નાણું છે કે પહેલું કોણુ જશે ? અને પછી કોણુ જશે ? તો હે માતા, તાત ! તમો મને મહેરબાની કરી અમણુ ભગવાન મહાવીર દેવ ખસે મુંડ થઈ ગૃહસ્થાગ કરી અનગારપણું અંગીકાર કરવાની રજા આપશો એવી મારી નામ પ્રાર્થના છે.

ધારણદિવી અને શ્રેણિકરાજ આ બધું સાંભળી રહ્યા પછી ધારણદિવી બોલ્યાં, કે હે પુત્ર ! તારે સરખી વયવાળી, સરખી ત્વચા-રૂપવાળી, સરખા શરીરવાળી એટલે ઉંચાઇમાં સરખી, સરખાં લાવણ્ય, રૂપ, યૌવન અને ગુણવાળી, તેમજ સરખા રાજકુળમાંથી આણેલી સ્ત્રીઓ છે, તો હે પુત્ર ! તેમની સાથે મનુષ્ય સંબંધી ઉદાર કામભોગ ભોગવૈને તૃપ્ત થાઓ ત્યારે અમણુ ભગવંત પાસે દીક્ષા લેજો.

મેઘકુમાર—હે માતા પિતા ! તમો ભાર્યાઓની રૂપ વગેરેની વાત કહી, વિલાંબ કરવાનું કહ્યું છે, પણ આ મનુષ્ય સંબંધી કામભોગો અમણુ લેરેલા છે, અપવિત્ર છે, અશાશ્વત છે, વર્ષનંતે વહેવડાવતાર છે. મિત્ર, ખેલ-યુક્ત, શુક્ર, શોણિત મંદિરે સ્વપ્નતારા ઉત્પન્ન કરતાર છે. દુર્લભ એવા ઉચ્ચવાસ, નિશ્વાસનો અથ વર્ષતાર છે, દુર્ભવવાળા, મૂત્ર, વિષ્ટા અને પચ્ચી લેરેલા છે. વિષ્ટા, મૂત્ર, વર્ષન મિત્ર, શુક્ર અને શોણિતથી આ શરીરની કુરુપ્તિ છે. ને તેના નાશ કામવખો સ્વભાવ છે. સ્વળી કુરુપ્તિ નાશ પામશે તે નનકરી નથી.

તો પછી મને આ સંસારમાં રહેવાને શા વાસ્તે લલચાવો છો ? તો આપ મને અવશ્ય સંજમ ગ્રહણ કરવાની રજા આપશો.

ધારણાદેવી મેઘકુમારનું આવું બોલવું સાંભળી બોલ્યાં, કે હે પુત્ર ! આ તારા પિતામહ અને તેમનાએ પિતામહ તરફથી વારસામાં સોનું, રૂપું, કાંસુ, વજ્ર, મણિ, મોતી, શંખ, શિલા, પ્રવાળ રત્ન વગેરે અખુટ દ્રવ્ય છતું મળેલું છે ને તે સાત પેઢી સુધી ખાઓ, ખરચો, દાન આપો, બીજાઓને વહેંચી આપો, તો પણ ખુટે તેવું નથી, તો તેનો સદુપયોગ કરાય તેટલો કરા, એવી રીતે કલ્યાણનો અનુભવ કર્યા પછીજ તું ચારીત્ર ગ્રહણ કરજે.

મેઘકુમાર—હે માતા ! આપ જણાવો છો તે ઠીક છે, પણ હિરણ્ય, સુવર્ણાદિક સર્વ દ્રવ્યને ચોરનો, અગ્નિનો, રાજનો, પિત્રાઈ-ઓનો, ભય છે. તેમ મુઆ પછી તે સાથે આવતું નથી, પણ અહીંજ પડી રહે છે. વસ્ત્રાદિક તથા પાત્રાદિક દ્રવ્યનો સ્વભાવ ઘણી સંભાળ રાખવા છતાં વણસીજ નવાનો છે. એ દ્રવ્ય ઉપર કહ્યું તેમ આપણા જીવતાં આપણી પાસેથી જતું રહે છે, અને કદાચ રહે છે, તો પણ છેવટે આપણે મરણને અંતે મુકી જવું પડે છે. તો હે માતાપિતા ! હું અત્યારેજ તેના ઉપરથી મોહ ઉતારી તેનાથી કેમ છુટો ન થાઉ ? અર્થાત્ ચારિત્ર લેવામાં શા વાસ્તે વિલંબ કરું ? માઆપ વિષયને અનુકુળ એવી પ્રતિષ્ઠાદન કરનારી વાણીથી, સંબોધ કરનારી વાણીથી, વિનંતિવાળી વાણીથી કહેવાય તેટલું કહ્યાથી પણ મેઘકુમારને સંસારમાં રાખવાને લલચાવી શક્યાં નહિ. ત્યારે તેમણે વિષયને પ્રતિકુળ, સંયમ માર્ગમાં ભય, ઉદ્વેગ, સંયમમાં પડતા પરિસહથી પાછો પાડવાના એટલે આચરત્રમાંથી મન દીલું પાડવાનાં વચનો કહેવાની શરૂઆત કરી. હે પુત્ર ! આ નિર્ગ્રંથ

પ્રવચન સત્ય, સર્વોત્તમ અને અદ્વિત્ય છે. પ્રતિપૂર્ણ એટલે મોક્ષને
 પમાડનારા ગુણોથી ભરેલું છે. મોક્ષમાં લઈ જવાના સ્વભાવવાળું છે.
 સમસ્ત પ્રકારે શુદ્ધ એટલે ખામી વગરનું છે. માયાદિક શત્રુનો નાશ
 કરનાર છે. હિતાર્થની પ્રાપ્તિનો માર્ગ છે. પાપકર્મના નાશનો ઉપાય
 છે. સિદ્ધિક્ષેત્રનો માર્ગ છે. એજ પ્રમાણે નિર્વાણનો માર્ગ છે. એટલે
 સર્વથા કર્મરહિત એકાંત સુખવાળા મોક્ષનો માર્ગ છે. સર્વ દુઃખો
 ક્ષય કરવાનો ઉપાય છે. જેમ સર્પ પોતાનો ભક્ષ મેળવવામાં નિશ્ચળ
 દષ્ટિ રાખે છે, તેમ આ પ્રવચનમાં નિશ્ચળ દષ્ટિ રાખવાની છે. આ
 પ્રવચન સળયાની માફક એક ધારવાળું છે. એટલે અપવાદરૂપ માર્ગના
 અભાવવાળું છે. મીઠુના દાંતે લોઢાના ચણા ચાવવા જેવું છે. વેળુના
 કેળીઆના જેવું સ્વાદ વગરનું છે. ગંગા નદીના સામાપુરે જવા જેવું
 દુષ્કર છે. હાથવડે મહાસાગર તરવો દુષ્કર છે. તેમ ચારિત્ર પાળવું
 દુષ્કર છે. તીક્ષ્ણ ધારવાળા ખડગની ધારાને છલે ચાટવા જેવું અને
 ભારે શિલાને ઉચ્ચકવા જેવું દુષ્કર છે. તલવારની ધાર પર ચાલવા
 જેવું દુષ્કર છે. હે પુત્ર ! શ્રમણ નિગ્રંથોને આધાકર્મી, ઔદેશિક,
 વેચાતુ લઈને આપવા આવતા હોય તે, ખાસ સાધુ માટે સંધરી રાખેલું,
 રચિત-સાધુનેજ વાસ્તે લાડુ વગેરેના ભુકાને પાછો લાડવા રૂપ કરે તે,
 દુકાળમાં સાધુને માટેજ રાંધેલું, સાધુને માટે અરણ્યમાં પકાવેલું,
 વૃદ્ધિને લીધે ઉપાશ્રયમાં આવી સાધુ માટે પકાવેલું, માંદા માણસો
 સાળ થવાની આશાએ સાધુને આપે તે, એવો દુષિત આહાર સાધુને
 લેવો કલ્પતો નથી. તેમજ મૂળ, ફળ, કંદ, ડાંગર વગેરે ખીજ, લીલાં
 સ્વાદિષ્ટ ફળ, તૂણ, આવી સર્વ ભોજનની વસ્તુઓ સાધુથી ખાવાપીવામાં
 વાપરી શકાય નહિ.

વળી હે પુત્ર ! તું સુખ ભોગવવાને લાયક છે. દુઃખ સહન કરે તેવું તારું શરીર નથી. તું શીત, ઉષ્ણ, ભૂખ, તરસ અમવાને સમર્થ નથી. તેમજ વાત, પીત, કફ અને સન્નિપાત જેવા રોગો ખમી શકવાને તારું શરીર સમર્થ નથી. તેમજ ઈન્દ્રિયોને પ્રતિકુલ વચ્ચેના બાવીસ પરિસહ અને દિવ્યાદિક ઉપસર્ગો તમારાથી સહન થઈ શકશે નહિ. તો હે પુત્ર ! તું હમણાં તો આ મનુષ્ય સંબંધીના ઉદાર કામ-ભોગ ભોગવ અને ત્યાર પછીજ શ્રમણુ લગવંત મહાતીર દેવ પાસે ચારિત્ર ગ્રહણ કરવા તૈયાર થજે.

મેઘકુમાર માતાપિતાનું આતું વચન સાંભળી વળી બોલ્યા, કે હે માતાપિતા ! આ નિર્ઘ્રેય પ્રવચન મંદ સંઘયણુવાળાને, ચિત્તની દૃઢતા રહિત કાયર પુરૂષને, કુત્સિત મનુષ્યોને, એકાંત આલોકનાજ વિષયના સુખની ઇચ્છાવાળાને, પરલોકની વાંછા વગરનાને ચારિત્ર પાળવું દુષ્કર થઈ પડે તેમાં કંઈ નવાઈ નથી. પણ ધીર એટલે સાહસિક અને નિશ્ચિત વ્યવસાયવાળા પુરૂષને આ પ્રવચન પાળવું લગારે મુશ્કેલ નથી. મારે કરણતા એટલે મંયમયોગને વિષે કંઈપણ દુષ્કર નથી. તેથી હે માતાપિતા ! મારાપર કરુણા લાવી મને સત્વરે ચારિત્ર લેવાની અનુમતિ આપશો. હું ક્ષણ પણ આ-સંસારમાં રોકાવાને રાચતો નથી.

મેઘકુમારનાં માતાપિતા વિષયોને અત્યુક્ત તેમજ પ્રતિકુલ ઘણી સામાન્ય વાણી વડે સંસારમાં રાખવા સાર ચારિત્રને ગ્રહણ કરવાનું મોટી વાળવાને કહી થાક્યાં, ત્યારે ન છુટકે વગર ઇચ્છાએ તેમણે મેઘકુમારને કહ્યું, કે હે પુત્ર ! તમે તમારી આ રાજ્યલક્ષ્મીના એક દિવસ પણ ઉપભોગ કરો તો અમારું અંતઃકરણ તે જોઈને ચળ થાય.

શ્રેણીક રાજા અને ધારણીદેવી બંને સમ્યક્ત્વવાળાં હતાં, ને ભગવાનના માર્ગને વિષે પુરણુ પ્રીતિવાળાં હતાં, છતાં તેમણે મેઘ-કુમારને ચારિત્ર લેતો અટકાવવાને કેટલો બધો પ્રયાસ કર્યો ? એ માતાપિતાનો પુત્ર ઉપરનો રાગ-મોહ નહિ તો બીજું શું ? બીજા કોઈને દીક્ષા લેવી હોત ને તેનાં માબાપો આ પ્રમાણે અટકાયત કરતાં હોત, તો શ્રેણીકરાજા અને ધારણીદેવી બંને તેમને સમજાવવા મંડી પડત, અને પારકા છોકરાને જતી કરવામાં સૌ ઉત્સુક હોય છે તે સાખીત કરત. આજ આ પ્રથામાં કેટલો ફેર પડ્યો છે ? દીક્ષાના ઉમેદવારો માબાપની સાથે આવી રીતે સમજાવટ કરી અનુમતિ મેળવી દીક્ષા લેવાને બદલે માબાપ પાસેથી છાનામાના નાશી જઈ તેમની આજ્ઞા વિના છાના માના દીક્ષાઓ લે છે, ને ધર્મ ગુરુઓ પણ તેમને વગર રજાએ દીક્ષાઓ આપે છે, જેથી શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકાર તેનો અટકાવ કરવાને કાયદો કરવાનું ધારે છે, ને તેને ઘણા આગેવાનો (જેના તેમજ જેનેતરો) સંમત થયા છે. તે વાજબી છે કે કેમ ? તે નક્કી કરવાનું કામ માફ નથી, પણ એટલું તો નિશંકપણે કહી શકાય કે દીક્ષાના ઉમેદવારો અને તેમના ગુરુઓ માબાપને આવી રીતે સમજાવી રજા મેળવી દીક્ષા લે આપે તેમાં વાંધો હોવા જેવું નથી. ગુરુઓએ વ્યવસ્થા, કાલ અને ભાવ જોઈને લાયક ઉમેદવારોને જ દીક્ષા આપવી. દીક્ષા લેનાર શા વાસ્તે દીક્ષા લે છે તેનું ખરું કારણ તપાસવું જોઈએ. તે ખરા વૈરાગ્યથી દીક્ષા લે છે કે બીજો કોઈ હેતુ સાધવા દીક્ષા લે છે તે અવસ્ય જોવું જોઈએ. ખરા વૈરાગ્યથી દીક્ષા લેનાર લાયક માણસ બુદ્ધિમંત્રી ચારિત્ર એક સરખું જ પાળે છે.

કેટલાક કેસોમાં ગુરુઓ છોકરાને નસાડે છે, તે સંતારાડે છે. તેમનાં માબાપો તેમને જોઈને કદપૂર્ત કરે છે અને કરગરે છે, પણ દીક્ષા

આપનાર ગુરૂઓ તથા તેમના સાગરીતો તેને મંચક આપતા નથી. આ રીતે યોગ્ય કહેવાય નહિ. શા વાસ્તે દીક્ષા લેનાર પોતે માયાપની સાથે દલીલો કરી તેમને રાજી કરી પછી પોતે દીક્ષા લેતા નથી. વળી પોતે પરણેલ હોય તો, પોતે દીક્ષા લે તેથી નિરાધાર સ્ત્રીના ભરણ-પોષણની વ્યવસ્થા તેમણે કેમ ન કરવી જોઈએ? આ સર્વ વાતોનો વિચાર દીક્ષા લેનારે કરી શાસ્ત્ર પ્રમાણે માયાપની અને હાલના દેશકાળને અનુસરી પોતાની સ્ત્રીની પણ રજા મેળવવી જોઈએ.

મેઘકુમાર માતાપિતાનું રાજ્યનું આમંત્રણ સાંભળી મૌન રહ્યા. ઐશ્વિક રાજ્યે મેઘકુમારને રાજ્યની ઇચ્છાવાળો જાણીને કૌટુંબિક પુરૂષોને બોલાવ્યા, અને આજ્ઞા આપી, કે હું દેવાનુપ્રિયો! મેઘકુમાર વાસ્તે મોટા પ્રયોજન વાળી, મોટા મુલ્યવાળી અને મહાપૂજ્ય વિપુલ રાજ્યાભિષેકની સામગ્રી શીઘ્રપણે તૈયાર કરો.

કૌટુંબિક પુરૂષોએ રાજ્યની આજ્ઞા મળતાંજ તેમણે જોઈતી સામગ્રી તૈયાર કરી.

સર્વ સામગ્રી તૈયાર થઈ એટલે ઐશ્વિક રાજ્યે ઘણા ગણ-નાયક, દંડ નાયક પ્રમુખ ઘણા પરીવાર સહીત મેઘકુમારનો ૧૦૮ સુવર્ણ કળશ, ૧૦૮ રૂપાના કળશ, ૧૦૮ સુવર્ણ અને રૂપાના કળશ, ૧૦૮ મણીના કળશ, ૧૦૮ સુવર્ણ અને મણીના કળશ, ૧૦૮ રૂપા અને મણીના કળશ, ૧૦૮ સુવર્ણ મણી અને રૂપાના કળશ, ૧૦૮ માટીના કળશ એમ કુલ ૮૬૪ કળશોમાં સર્વ તીર્થોનાં પવિત્ર જળ ભરીને, સર્વ જાતની મૃતિકા, પુષ્પો, ગંધો, માળાઓ, ઔષધીઓ, અને સરસવ વડે પરિપૂર્ણ કરીને, સર્વ સ્મૃદ્ધિ વડે, સર્વ કાંતીવડે અને સર્વ સૈન્યવડે હુકુમીઓના નિર્દેષ અને પ્રતિષ્ઠા વડે

ઉત્તમ ક્રિયાવડે રાજ્યાભિષેક કર્યો. મેઘકુમારને રાજ્યાસન પર બેસાડી શ્રેણિક રાજા તેમની સામે બે હાથ જોડી ઉભા રહી બોલ્યા, કે હે નંદ ! તમે જય પામો. વિજય પામો, હે ભદ્ર ! તમે જય પામો, વિજય પામો, હે જગન્નંદ ! તમારું ભદ્ર-કલ્યાણ થાઓ. તમે નહિ જીતેલાને જીતજો. જીતેલાનું પાલન કરજો, જીતની મધ્યે નિવાસ કરો. નહિ જીતેલા શત્રુના પક્ષને જીતજો. જીતેલા મિત્રના પક્ષનું પાલન કરો. ભરત રાજાની પેઠે આ રાજગૃહનગર અને બીજાં પણ ગામ નગરોનું સર્વ રાજ્યનું અધિપતિપણું પામો અને સુખે સુખે વિચરો.

મેઘકુમાર રાજ્યપદ પામી મહા હિમવંત પર્વતની પેઠે શાભતો વિચરવા લાગ્યો.

મેઘકુમારને માતાપિતાએ કહ્યું, કે હે પુત્ર ! અમે તારા કયા અનિષ્ટનો નાશ કરીએ ? અને તારા પ્રિયજનને શું આપીએ ? તથા તમને પોતાને શું આપીએ ? તમારા હૃદયમાં શું ધ્વજ છે, જે હોય તે કહો. અમે તે પ્રમાણે કરવાને તૈયાર છીએ.

મેઘરાજાએ માતાપિતાને કહ્યું, કે મારી એવી ધ્વજ છે, કે કુત્રિકાપણને ત્યાંથી રજોહરણ અને પાત્રાં મંગાવો. તેમજ કાશ્યપ એટલે નાયીકને બોલાવો.

શ્રેણિક રાજાએ આવાં વચન સાંભળી કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવી આરા આપી, કે હે દેવાનુપ્રિયો ! શ્રી ગૃહ-ખજનામાંથી ત્રણ લાખ સોનામહોરો લો, અને તેમાંથી બે લાખ સોનામહોરો આપી કુત્રિકાપણની દુકાનેથી રજોહરણ અને પાત્રાં લાવો. તેમજ એક લાખ સોનામહોરો આપી હજમને બોલાવો.

કૌટુંબિક પુરુષોએ શ્રેણિક રાજાની આરા મળતાંજ હૃષ્ટ તુષ્ટ

ચઈ ભંડારમાંથી ત્રણ લાખ મહોરો લીધી, અને તેમાંથી બે લાખ સોનામહોરોનાં કુત્રિકાપણની દુકાનેથી રજ્જેહરણ અને પાત્રાં લાવ્યાં, અને એક લાખ સોનામહોરો આપી નાપીકને બોલાવ્યો,

કૌટુંબિક પુરોએના બોલાવ્યાથી નાપીક હજી તૃષ્ટ-ચઈ હૃદયમાં આનંદ પામ્યો. તેણે સ્નાન કરી, બલિકર્મ કર્યું. મપીતિલકાદિક કૌતક કર્યું. અને દહીં, ધરો વગેરે મંગલ તથા દુષ્ટ સ્વપ્નના નિવારણ રૂપ પ્રાયચિત્ત કર્યું. પછી રાંજ્ય સભામાં જવા લાયક શુદ્ધ અને શ્રેષ્ઠ વસ્ત્રો પહેર્યાં. આભરણો પણ પહેર્યાં. પછી જ્યાં શ્રેણિક રાજા છે ત્યાં આવ્યો. રાજાને હાથ જોડી નમ્રતાથી બોલ્યો, કે મને કેમ બોલાવ્યો ? સેવકને શું આજ્ઞા છે તે કરમાવો ? મારે શું કરવાનું છે ? શ્રેણિક રાજાએ નાપિકને સુગંધી ગંધાદક વડે હાથ પગ ધોવરાવી સર્વરીતે મળ રહીત કરાવ્યા, અને ચારપડવાળું શ્વેતવસ્ત્ર મુખે બંધાવ્યું, અને મેઘકુમારના માથાના વાળને દીક્ષાને લાયક ચાર આંગળી રાખી, બીજા સર્વ કાઢી નાખવાનું કહ્યું.

શ્રેણિક રાજાની આવી આજ્ઞા સાંભળી નાપિક હજી તૃષ્ટ ચઈ આનંદ પામ્યો, અને રાજાની આજ્ઞા મુજબ સુગંધી ગંધાદક વડે હાથપગ ધોયા. શુદ્ધ વસ્ત્ર વડે મુખ બાંધ્યું. પછી અત્યંત યત્ના વડે મેઘકુમારના માથાના કેશને દીક્ષાલાયક ચાર આંગળી રાખી બાકીના કાપી નાખ્યા. (હર્ષમતે કરી)

મેઘકુમારની માતાએ તે અગ્રકેશને મહામુલ્યવાળા, હસના ચિત્રવાળા, સ્વચ્છ ધોળા વસ્ત્રમાં ઝીલ્યા. તેને સુગંધી જળ વડે ધોયા. પછી ગોશીર્ષચંદનના તેના ઉપર ઝાંટા નાખ્યા. પછી શ્વેત વસ્ત્રમાં બાંધી રત્નના દાબડામાં મૂક્યા, ને તે દાબડા પેટીમાં મૂક્યો, અને

પુરેલા મેઘનીના હારની માફક અમુ વર્ષાવર્તી બોલી, કે આ મેઘકુમા-
રના કૈશીનું દર્શન, રાત્ર્યાદિકના લાલચ અમ્યુદધને વિષે, ઉત્સવને
વિષે, પુત્ર જન્મ વખતે, કાળત્રયેદિશી વગેરે તિથિઓમાં, ઇદ્ર
વગેરેના મહોત્સવમાં, નાગાદિકની પૂજા વખતે, પર્વ તિથિઓમાં છેલ્લા
દર્શન રૂપ થશે. એટલે કેશ જોવાથી મેઘકુમારને જોયા બરાબર
ગણીશું. એમ કહી તે પેટી પોતાના ઓશીકા નીચે મૂકી.

પછી મેઘકુમારનાં માતાપિતાએ ઉત્તર દિશાના મુખવાળું સિંહા-
સન રચાવ્યું. મેઘકુમારને એ ત્રણ વાર સોનારૂપાના કળશો વડે સુગંધી
જળથી નવરાવ્યા. નવરાવી દસીઓ વાળા અતિ કોમળ ગંધકાપાય
વસ્ત્ર વડે તેનાં ગાત્ર લૂછ્યાં. પછી શસીરે ગોશિષ્યે દંનનું વિલેપન
કર્યું. વળી ભારમાં અલપ પણ અતિ કીમતી વસ્ત્રો પહેરાવ્યાં. વસ્ત્રો
પહેરાવી એકાવળી, કનકાક્ષી, મુક્તાવળી, રત્નાવળી, વગેરે હારો
પહેરાવ્યા. કડાં, આબુખંધ પહેરાવ્યાં. દશે આંગળીએ મુદ્રિકાઓ
પહેરાવી. કડમાં કંદોરો પહેરાવ્યો. એવા સર્વ અલંકારો પહેરાવ્યા.
માથે રત્નજડીત મુગટ પણ મૂક્યો. વળી દિવ્ય પુષ્પની માળા પહેરાવી.
પછી ચંદનનાં સુગંધીવાળાં તેલ તેના શરીર પર છાંટ્યાં.

વળી તેને સુતરથી ગુંથેલી, પુષ્પથી વીંટેલી, વાંસ વગેરેની સળી-
ઓથી પુરેલી ચાર પ્રકારની ફૂલમાળા વડે કલ્પ વૃક્ષના જેવો અલંકૃત
તથા વિશુષિત કર્યો.

ત્યારપછી ત્રિલોક રાજાએ કૌટુંબિક પુરુષોને બોલાવ્યા અને
કહ્યું, કે તમે અનેક સ્થંભોવાળી, કીડા કરતી પુતળીઓ જડેલી હોય
તેવી, વળી તેમાં ઇલામૃગ, વૃષભ, અશ્વ, મનુષ્ય, મગરપક્ષી, સાપ,
કિન્નર, કાલિયૈરમૃગ ચમરી ગાય, હાથી, વનલતા, પંચલતા વગેરેનાં
ચિત્રો ચીતરેલી હોય, ઘંટાનાં સમુદ્ધનાં મનોહર અને મધુરા શબ્દ

થતા હોય, જે જેવા લાયક હોય, નિપુણ કારીગર બનાવેલી હોય, મણિ અને રત્નની ધુધરીઓ મુકેલી હોય, સ્થંભ પર વજ્રની વેદિકા મુકેલી હોય, જેતાં નેત્રોને અતિશય આનંદ મળે તેવી, સુખ સ્પર્શ વાળી, હજાર પુરૂષો ઉપાડે તેવી શિખિકા જલદીથી અહીં લાવો.

કૌટુંબિક પુરૂષોએ રાખની આસા સાંભળી, હૃદયમાં, ધારી હૃદય તૃષ્ટ થઈ જેવી કહી હતી તેવી શિખિકા જલદીથી લાવી રાખ આગળ હાજર કરી.

મેઘકુમાર તે શિખિકા પર ચડી તેમાં મૂકેલા સિંહાસન પર પૂર્વ દિશા તરફ સુખ રાખી બેઠા.

મેઘકુમારની માતા ધારણીદેવીએ પણ સ્નાન કરી, બલીકર્મ કરી, સ્ત્રીના જોઈતા શણગાર ધારણ કર્યાં. અને સુંદર વજ્રાલંકાર પહેરી શિખિકા પર ચઢી મેઘકુમારની જમણી બાજુએ ભદ્રાસન પર બેઠાં.

મેઘકુમારની અંબધાત્રી-ધવડાવનારી રંગેહરણ અને પાત્રાં લઈ મેઘકુમારની ડાબી બાજુએ ભદ્રાસન પર બેઠી.

વળી મેઘકુમારની પાછળ મનોહર વેશવાળી, સુંદર ગતિ, હાસ્ય, વચન, ચેષ્ટા, નેત્રના વિકાર. વણુન કરવામાં નિપુણ, ચોચ ઉપચાર કરવામાં કુશળ અને સમશ્રેણિએ રહેલાં ગોળ, ઉંચાં, પુષ્ટ, પ્રીતિ ઉપભવનારાં અને વિશિષ્ટ સંસ્થાનવાળાં યુગલ સ્તનને ધારણ કરનારી એક સ્ત્રી સોનારૂપા અને ચંદ્ર જેવા પ્રકાશવાળા કોરંટ વૃક્ષની પુષ્પ-માળા જેમાં છે, એવું એક ઉજવળ છત્ર મેઘકુમાર ઉપર ધરી લીલા સહીત ડોલતી ઉભી રહી.

વળી મેઘકુમારની બંને બાજુએ ઉપર કહી તેવી શોભાવાળી બે સ્ત્રીઓ વિવિધ પ્રકારના મણિ, સુવર્ણ, અને રત્નથી જડેલા ઉજળા,

વિચિત્ર ઢાંડીવાળા, સુક્ષ્મ, શ્રેષ્ઠ અને લાંબા વાળવાળા અને શંખ, કુંદપુષ્પ, જળકણુ તેમજ સમુદ્રના શીણ જેવા ઉજળા બે ચામરો ત્રહણ કરી ઉભી ઉભી મેઘકુમારને વીંઝવા લાગી.

વળી ઉપરના ગુણોથી યુક્ત એવી એક સ્ત્રી તેમની પાસે પૂર્વ ભણી મુખ કરી ચંદ્રકાન્તમણિ, વજ્રરત્ન અને વૈદુર્યરત્ન જડેલાં છે, એવા નિર્મળ ઢાંડીવાળો વીંઝણો લઈને ઉભી રહી. એક સ્ત્રી મેઘકુમારથી અગ્નિ ખુણામાં શ્વેતવર્ણવાળા, રૂપામય, નિર્મળ જળથી ભરેલા, હાથીના મુખની આકૃતિવાળા કળશને લઈને ઉભી રહી.

વળી શ્રેણિક રાજાએ કૌટુંબિક પુરૂષોને બોલાવી કહ્યું, કે સરખા શરીરવાળા, સરખી વયવાળા, સરખી છપ્પીવાળા, એક સરખાં આભુ-ખણોથી સરખા વેષને ધારણ કરનાર, શ્રેષ્ઠ તરણ, એવા એક હજાર પુરૂષોને બોલાવી લાવો. શ્રેણિક રાજાના સેવકો હજાર પુરૂષોને બોલાવા ગયા, તેથી તેઓ હર્ષ પામ્યા, અને સ્નાન કરી સરખાં વસ્ત્રાભુષણો પહેરી, શ્રેણિક રાજા પાસે આગ્યા, અને પ્રણામ કરી કહ્યું, કે અમારા લાયક કામ હોય તે કરમાવો.

શ્રેણિક રાજાએ તે હજારે પુરૂષોને મેઘકુમારની શિયળિકા-પાલખી ઉચકવાની આજ્ઞા આપી. સેવક પુરૂષો રાજાની આ આજ્ઞા સાંભળી ખુશ ખુશ થઈ ગયા. અને રાજાના કહેવા પ્રમાણે મેઘકુમારની પાલખી ઉપાડી:—

મેઘકુમારની પાલખી ચાલવા લાગી, તેના મુખ આગળ સ્વસ્તિક ૧, શ્રી વત્સ ૨, નંદાવર્ત ૩, વર્ધમાન ૪, લક્ષ્મણ ૫, કળશ ૬, મત્સ્ય ૭, અને દર્પણ ૮, એવાં આઠ મંગલીક ચાલતાં હતાં તેમજ ચાલકો તેની જ્ય જ્ય બોલતા આગળ ચાલવા લાગ્યા.

તેઓ મોક્ષતા હતા, કે હે નંદે ! તમે જન્મ પામો. હે ભક્ત ! તમે જન્મ પામો. હે જગન્નંદ ! તમારું કલ્યાણ થાઓ. તહિ જીતેલી એવી પાંચે ઇન્દ્રિયોને તમે જીતજો. જીતેલા અમૃતમાને આશ્રિત કરેલા સાધુ ધર્મનું પાલન કરો. હે દેવ ! તમે વિધનાને જીતી સિદ્ધિપદને પામો. ધૈર્ય વડે કેડ આંધીને ભ્રમણ અને અભ્યંતર તપ જડે રાગ દ્રેષ્ટ્રી મક્ષને હણો. પ્રમાદ રહીત થઇને ઉત્તમ શુકલ જ્ઞાન વડે આઠ કર્મ રૂપી શત્રુઓનું મર્દન કરો. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારના સમુદ્ર રહીત સર્વોત્તમ એવા કેવળજ્ઞાનને તમે પ્રાપ્ત કરો. પરીસહોરૂપી સેતાને હણનારા તથા પરીસહ અને ઉપસર્જનેા ભય રહિત તમે શાશ્વત અને અચળ પરમ-પદરૂપ મોક્ષને પામજો. તમારા ધર્મમાં તમને કંઈ વિધન આડું ન આવે. આવા માંગલિક શબ્દો વારંવાર બોલી જ્ય જ્ય બોલવા લાગ્યા.

આવી રીતે જ્ય જ્ય બોલાતા મેધકુમાર રાજગૃહ તમરના મધ્ય ભાગમાં થઇને જ્યાં ગુણુશૈલ ચૈત્ય હતું ત્યાં આવી, હગ્ગર પુરૂષોએ વહન કરેલી શિબિકામાંથી નીચે ઉતર્યા.

મેધકુમારને આગળ કરી, શ્રેણિક રાજા તથા ધારણીદેવી જ્યાં અમણુ ભગવંત શ્રી મહાવીરદેવ બિરાજમાન હતા ત્યાં આવ્યાં. આવીને તેમણે ભગવાનને ત્રણવાર જમણી બાજુથી પ્રદક્ષિણા કરી, વંદના નમસ્કાર કર્યા. પછી બોલ્યાં, કે હે ભગવાન ! આ અમારે એકજ પુત્ર છે.* તે અમને મૃષ્ટિ છે, કાંત છે, જીવિતરૂપ છે, આસોગ્ધવાસ રૂપ છે. અમારા હૃદયને આનંદ પમાડનાર છે. ઉંબરાના ફૂલની ખેડે તેનું નામ અવ્યય દુર્લભ છે, તો દર્શન દુર્લભ હોય તેમાં શું કહેવું, જેવો કમળ કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને જળમાં વૃદ્ધિ પામે છે, છતાં કાદવથી સેપાતું નથી, તેમ મેધકુમાર પણ કામ લોભથી ઉત્પન્ન થયો છે,

* ધારણી દેવીની અપેક્ષાએ. શ્રેણિક સમને તો ઘણા પુત્રો હતા.

અને કામ ભોગે કરીને વૃદ્ધિ આમ્મો છે. છતાં કામ ભોગમાં રજ પણ લેવાયો નથી, અને સંસારના જન્મ, મરણ, રોગ અને મરણના ભયથી ઉદ્દેગ પામ્યો છે, તે કારણથી આમલીની ખાસે મુંડ મધ અવગારપણું અંગીકાર કરવાનું હવે છે, તો અમે આપને આ શિષ્ય રૂપ શિક્ષા આપીએ છીએ, તો અમારી રાંકની આ શિક્ષા અંગીકાર કરશો.

ધારણી મનાવેરે મેઘકુમારનેરે, તું મુજ એકજ પુત્ર,
તું વિણ જન્યારે! સુનાં મંદિર માળીયારે;

રાખો રાખો ધરતણાં સૂત્ર...ધારણી૦ ૧

તુજને પરણાવીરે આઠ કુમારીકારે, સુંદર અતિ સુકુમાળ;
મલપતિ ચાલેરે જેમ વન હાથણીરે, નયણ વયણ સુવિશાળ. ધારણી૦ ૨
મુજમન આશારે પુત્ર હતી ઘણીરે, રમાડીશ વહુનારે બાળ;
દૈવ અટારારે દેખી નવ શક્યારે, ઉપાયો એહ જન્મજ. ધારણી૦ ૩
ધન કણ કંચનરે ઋદ્ધિ ઘણી યછેરે, ભોગવો ભોગ સંસાર;
છતી ઋદ્ધિ વિલસોરે જાયાધર આપણેરે, પછી લેજો સંયમભાર. ધારણી૦ ૪
મેઘકુમારેરે, માતાજીને બુઝવીરે, દીક્ષા લીધી વીરજની પાસ;
પ્રીતિ વિમળરે ધણિપેરે ઉચરેરે, પહોતી મારા મનડાની આશ. ધારણી૦ ૫

ભગવાન મહાવીરદેવે તેમની અરજ માન્ય રાખી.

મેઘકુમાર મહાવીરદેવ પાસે આવી પોતે મહાવીરની પાસેના ઇશ્વાન કોણમાં ચાયા. તે ત્યાં આગળ પોતે પોતાની મેળેજ પોતાના વસ્ત્રાલુપણો ઉતાર્યા. તે સર્વ ધારણી દેવીએ પોતાની હંસલક્ષણા સ્પાડીમાં ઝીલ્યાં, અને જળની ધારા અને છુટેલી મોતીની માળાનાં મોતી જેવાં આસુ વરસાવતી, આકંઠ અને વિલાપ કરતી બોલી, કે હે

પુત્ર ! આ પ્રાપ્ત થએલા ચારિત્ર યોગને વિષે તમે પ્રયત્ન કરજો. વિશેષ પ્રયત્ન કરજો. અને પ્રાપ્ત ન થએલા ચારિત્ર યોગને વિષે ઘટના કરજો. તેમાં પરાક્રમ કરજો. હવે અમારી પેઠે બીજાં માત-પિતાને માં રોવડાવ શો અમે પણ આ માર્ગેજ વળીએ એવી ઈચ્છા છે. આ પ્રમાણે બંને જણાંએ કહી મહાવીરદેવને વંદના નમસ્કાર કરી, પોતાના નગરમાં-પોતાના સ્થળે પાછાં આવ્યાં.

મેઘકુમારે પોતાના હાથે પંચમુદ્રા લોચ કર્યો, અને જ્યાં શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરદેવ હતા ત્યાં આવ્યા, અને ભગવાનને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા દઢ વંદના નમસ્કાર કરીને કહ્યું, કે હે ભગવાન ! આ લોક-સંસાર જન્મ, જરા, રોગ અને મરણરૂપી અગ્નિ વડે બળે છે, સંપૂર્ણ રીતે બળે છે, તેમાંથી હું બહાર નીકળવા ઈચ્છું છું. જેમ કેાષ ધરધણી પોતાનું ઘર અગ્નિથી બળતું હોય, તો તેમાંથી ઓછા ભારવાળી પણ અતિ કીંમતી વસ્તુઓ બહાર કાઢી, પોતે નિર્ભય સ્થળે જાય, અને વિચારે કે આ વડે ઘડપણમાં, અને હમણાં તથા પછી, તેમજ આ જન્મમાં મને સુખ મળશે. સમર્થપણ આવશે. માંડકદ્યાણુ થશે. તે જ પ્રમાણે માંડ આત્મારૂપી ભાંડ મને ઈષ્ટ છે, કાંત છે, પ્રિય છે, મનોહર છે. આ આત્મારૂપી ભાંડ વિસ્તાર પામવાથી તે સંસારનો વિચ્છેદ કરનાર થશે. તેથી હું ઈચ્છું છું, કે આપ શ્રી પોતેજ મને દીક્ષા આપશો. આપ પોતેજ સુત્ર અને અર્થ શીખવી મને શિક્ષિત કરશો. આપ પોતેજ મને જ્ઞાનાદિક આચાર, ગોચરી, વિનય, વૈનયિક વ્રતાદિક ચરણ સીતરી, પિંડ વિશુદ્ધિ આદિ કરણસીતરી, સંયમ યાત્રા, સંયમને માટેજ આહારનું પ્રમાણ એ સર્વ ધર્મ શીખવશો.

મેઘકુમારની આવી ઈચ્છા હોવાથી મહાવીરદેવે પોતેજ પ્રવ્રજ્યા આપી. અને પોતેજ આચાર વગેરે ધર્મ કહ્યો. પછી કહ્યું કે હે દેવાર્જ-

પ્રિય ! પૃથ્વી પર યુગ માત્ર દ્રષ્ટિ રાખીને ચાલવું. શુદ્ધ ભૂમિ પર ઉભા રહેવું. ભૂમિને પુંજીને બેસવું. સામાયકાદિનો ઉચ્ચાર કરવા પૂર્વક શરીરની પ્રમાર્જના કરવી. સંસ્તારક અને ઉત્તરપટ્ટને વિષે પોતાની ભુગ્મનું ઓશીકું કરી, ડાબા પડબે શયન કરવું. વેદનાદિકના કારણે અંગારાદિક દોષ રાહત ભોજન કરવું. હિત, મીત અને મધુર વચન બોલવું. પ્રમાદ અને નિંદ્રાને દૂર કરી, બોધ પામીને પ્રાણ, ભુત, જીવ અને સત્ત્વને વિષે સંયમ વડે સમ્યક પ્રકારે યત્ના કરવી. પ્રાણાદિકની રક્ષા કરવામાં જરાપણ પ્રમાદ કરવો નહિ.

પ્રકરણ સાતમું.

મેઘકુમારે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર સ્વામીની પાસેથી આવેા ધર્મ સંબંધી ઉપદેશ સાંભળી સમ્યક પ્રકારે તે ધર્મ અંગીકાર કર્યો. પછી મહાવીરદેવે શીખવેલી શિક્ષા પ્રમાણે ચાલે છે, બેસે છે, ઉઠે છે, તે પ્રમાદ તથા નિંદ્રાનો ત્યાગ કરીને બોધ પામીને પ્રાણ, ભુત, જીવ અને સત્ત્વની યત્નાપૂર્વક રક્ષા કરવામાં પ્રમાદ તજી સંયમને પાળે છે.

મેઘકુમારે જે દિવસે દીક્ષા અંગીકાર કરી, તેજ દિવસે સાંજે દીક્ષા પર્યાયના અનુક્રમથી શ્રમણ નિર્ગ્રંથોની શય્યા-સંચારાનો વિભાગ કરતાં મેઘકુમારનો સંચારો-પથારી દ્વારની પાસે થયો.

શ્રમણ નિર્ગ્રંથો પહેલી અને પાછલી રાત્રિના સમયે વાચનાને માટે, પૂછવાને માટે, પરાવર્તન કરવા માટે, ધર્મની વ્યાખ્યાનું ચિંતવન કરવા માટે, વડીનીતિ, લઘુનીતિ માટે બહાર આવતા જતા. તે કારણે કેટલાક સાધુઓને મેઘકુમારના હાથનો સ્પર્શ થયો,

પમનો સ્પર્શ થયો, મસ્તકનો સ્પર્શ થયો, પેટનો સ્પર્શ થયો, કેટલાક મેઘકુમારને ઝોળાંગી ગયા, કેટલાકના પગની રજા મેઘકુમાર ઉપર પડી, આવી રીતે થવાથી અમ્મી રાત્રીમાંથી એક લાણુ વાર પણ મેઘકુમાર આંખ મીચવાને સમર્થ થયા નહિ. સતલણ કે તે રાત્રિએ તેમને બીલકુલ ઉંઘ આવી નહિ.

આ પ્રયામાં હાલ ઘણો ફેર પડી ગયો છે. ઘણાં સાધુસાધવીઓ સંસારીઓ સાથે આલાપ સાલાપમાં વખત ગાળે છે, એટલુંજ નહિ, પણ દિવસે પણ નિદ્રામાં કેટલોક વખત ગુમાવે છે, અતે જ્ઞાનધ્યાનમાં જીજ્ઞ વખત ગાળે છે. જો કે સર્વ સાધુ, સાધવીઓને આ લાગુ પડતું નથી. ઘણાં ઉચ્ચમંત સાધુ, સાધવીઓ પોતાથી બને તેટલો વધારે વખત જ્ઞાનધ્યાનના અભ્યાસમાં રોકે છે. જેઓ જ્ઞાનધ્યાનના અભ્યાસમાં ચિત્ત પરાવી પોતાના જ્ઞાનમાં વધારો કરે છે, તેમના તરફ જનસમુહ સહેજે આકર્ષાય છે, ને તેમના પ્રતિ તેમને પૂજ્યભાવ ઉત્પન્ન થાય છે. જેઓ પ્રમાદમાં વખત ગાળી જ્ઞાનધ્યાનથી વિમુખ રહે છે, તેમની સંસારીઓ ઉપર જોષ્ટિએ તેવી છાપ પડતી નથી. તેથી ઘણાં શ્રાવક શ્રાવીકાઓ તેમના સમાગમમાં ઓછાં આવે છે.

વળી કેટલાંક સાધુ સાધવીઓ પોતાના સંધાડના સાધુ સાધવીઓ સાથે, અરે ! પોતાનાં જીર્ણીક સાથે સારો મેળ રાખતાં નથી, ને સહેજ સહેજમાં વાંકું પાડી તેમનાથી જીર્ણ પડી જાય છે, તે હીક કહેવાય નહિ. તેમણે પોતે વિચારવું જોઈએ, કે પોતે પોતાના આત્માને તારવા ચારિત્ર લીધું છે, તો ગુર્વાદિક તેમજ એકજ સમાચારીવાળાં સાધુ સાધવી સાથે તેમને કેમ મેળ ન આવે ? અત્રિ તેમનાથી જીર્ણ પડી એકલ વિહારી થવા જેટલી હદે જવું પડે.

આવું તમામ સાધુઓ સાધ્વીઓમાં હોતું નથી. પણ જેઓમાં છે, તેઓની કામા ચાહીને ઇચ્છું છું, કે તેઓએ વિતરણની આશને અનુસરી પોતાના આચાર્યની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવા કોશીષ કરવી જોઈ એ.

રાત્રે જતા આવતા સાધુઓથી પડેલા પરિસ્થિતી મેઘકુમારને ઉંઘ નહિ આવવાથી મનમાં ઉદ્વેગ પામ્યા, અને વિચાર કરવા લાગ્યા, કે હું શ્રેણિક રાજાને પુત્ર અને ધારણીદેવીનો આત્મજ મેઘકુમાર ઉપરના વૃક્ષના પુષ્પની પેઠે નામ શ્રવણ માટે દુર્લભ છું. જ્યારે હું ગૃહવાસમાં હતો, ત્યારે સર્વ શ્રમણ નિર્ગ્રંથો મારો આદર કરતા. જિમ્મિતતા વડે સન્માન કરતા હતા. તથા જીવાદિક પદાર્થોને સિદ્ધ કરવા માટે, અન્વય અને વ્યતિરેક પૂર્વક હેતુઓને માટે, પ્રશ્નના વાસ્તે, તથા વ્યાકરણના પ્રશ્નના ઉત્તરને કહેતા હતા. તથા ઈષ્ટ, કાંત વાણી વડે મારી સાથે વાર્તાલાપ કરતા. વારંવાર વાર્તાલાપ કરતા. પણ જ્યારથી મેં ગૃહવાસપણું ત્યાગીને મુંડ થઈને અનગ્રારપણું અંગીકાર કર્યું છે, ત્યારથી સાધુઓ મારો આદર કરતા નથી, મારી સાથે વાર્તાલાપ ખીલકુલ કરતા નથી. ઉલટા તે શ્રમણ નિર્ગ્રંથો આગલી અને પાછલી રાત્રે વાંચના અને પૂછવા માટે જતાં આવતાં મારા સંચારાને ઓળંગે છે. તે કારણથી મને ઉંઘ ખીલકુલ આવી નહિ. તો હવે મારે રાત્રિ પૂર્ણ થએ, પ્રભાત થતાં, સૂર્ય જ્વાળામય-મ્મન થતાં, શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીર દેવની રજા લઈ ફરીથી ગૃહવાસમાં વસતું એ એવ છે. આ પ્રમાણે વિચાર કરી આત્મધ્યાન વડે વિચાર કરી, હુંએ પીડાતા અને વિકલ્પોને વશ થએલા મનમાં તેણે આખી રાત્રે નરકના જેવી ગાળી. પછી પ્રભાત થઇ જ્વાળામયમાન સૂર્યનો ઉદય થતાં, જ્યાં શ્રમણ ભગવંત શ્રી મહાવીર દેવ

ખિરાજેલા હતા, ત્યાં આવ્યા, અને પ્રભુશ્રી ને ત્રણ વાર પ્રદક્ષિણા દેખને વંદણા નમસ્કાર કરી પ્રભુની પર્યાપાસના કરવા લાગ્યા.

મેઘકુમાર ભગવાન મહાવીરદેવની પાસે આવી ઉભા, કે પ્રભુશ્રી બોલ્યા, હે મેઘ ! આજ મયધ્યરાત્રિને વિષે શ્રમણુ નિર્ગથોની વાંચના અને પ્રચ્છનાને માટે થએલી જ આવથી તને ખીલકુલ ઉંઘ આવી નથી, તેથી તને એવો અધ્યવસાય ઉત્પન્ન થયો, કે જ્યારે હું ગૃહ-વાસમાં હતો, ત્યારે શ્રમણુ નિર્ગથ સાધુઓ મારો આદર કરતા, મને સારો જાણતા, મારી સાથે સારો વાર્તાલાપ કરતા. પણ જ્યારથી મેં સંસારનો ત્યાગ કરી મુંડ થઈને અનગારપણું અંગીકાર કર્યું છે, ત્યારથી આ સાધુઓ મારો આદર કરતા નથી, વગેરે મેઘકુમારે રાત્રે જે જે વિચારો કર્યા હતા, તે સર્વ પ્રભુશ્રીએ કહ્યા, અને પછી પૂછ્યું કે આ વાત ખરી છે ને ! અને પાછા ઘેર જવાના વિચારથીજ મારી પાસે આવીને ઉભા છોને ? મેઘકુમારે નીચું જોઈ હકારમાં ઉત્તર આપ્યો.

પ્રકરણ આઠમું

પછી ભગવાન મહાવીરદેવે મેઘકુમારને કહ્યું, હે મેઘ ! અત્યારે તારાથી આટલો પરીસહ સહન ન થઈ શક્યો ? પણ આથી વધારે પરીસહ આગલા ભવમાં તેં તારી ખુશીથી સહન કર્યો છે, ને તેના પ્રતાપેજ તું આ મનુષ્ય ભવ અને આ મોટા રાજકુળની ઋધિ તેમજ શરીરનું નિરોગીપણું પામ્યો છું. તારા પૂર્વ ભવની વાત સાંભળ. તું આ ભવની પહેલાં થએલા ત્રીજા ભવમાં વૈતાલ્ય પર્વતની તળેટીમાં ભીલોએ ઠરાવેલા સુમેરુપ્રભુ નામનો હાથી હતો. સર્વ

હસ્તિઓનો તું ઉપરી હતો. તે વખતે તે હાથીનો વર્ણુ સ્વેત હતો, શંખના દળ જેવો ઉજળો, નિર્મળ, દહીંના ફેદા જેવો, ગાયના દૂધ જેવો, સમુદ્રના શીશુ જેવો અને ચંદ્ર જેવો શ્વેત હતો. સાત હાથ ઉંચો અને નવ હાથ લાંબો હતો. ઉદરના ભાગે દશ હાથના પ્રમાણવાળો હતો. તેના ચાર પગ, સુંદ, પુચ્છ અને લિંગ એ સાત અંગ ભૂમિ સુધી પહોંચે એટલાં લાંબાં હતાં. તેનો આકાર જ્ઞેનારને આનંદ પમાડતો હતો. નીરોગી હતો. પ્રમાણુ યુક્ત અંગવાળો, અગ્ર ભાગમાં ઉંચો, ઉંચા મસ્તકવાળો હતો. તેના સ્કંધ વગેરે આસનો શુભ હતાં. તેનો પાછલો ભાગ વરાહના જેવો નમેલો હતો. શરીરે હષ્ટપુષ્ટ હતો, અને એકપણ અપલક્ષણ નહોતું. સારાંશ કે બધી રીતે તે હાથી સુંદર, મનોહર અને જોતાં ચિત્તને આનંદ થાય તેવો હતો. તેને છ દંતુશળ હતા.

તે વખતે હે મેઘ ! તું હાથીરૂપે ધણુ હાથી, હાથણીઓ તથા કુમાર અવસ્થાવાળા અને બાલ્યાવસ્થાવાળા હાથીઓનો ઉપરી હોઈ તેમની સાથે વસતો હતો. તારા તાબામાં હજાર હાથીઓ હતા. તેમાં ધણુ હાથીઓ હિતમાર્જને દેખાડનાર, વિવિધ કાર્યમાં પ્રવર્તાવનાર અને યુથની વૃદ્ધિ કરનાર હતા.

તે ભવમાં તું નિરંતર પ્રમાદી, અત્યંત ક્રીડા કરનાર, મૈથુનમાં આશકત અને તેમાં સંતુષ્ટ નહિ થનાર, હાથણીઓ સાથે કામભોગમાં સદા રચ્યો પચ્યો રહેતો હતો.

વળી તું પર્વતની પાસેના ભાગમાં, ગુફાઓમાં, પાણી પડવાના સ્થાનમાં, નાની મોટી નદીઓમાં, ખાડા ખાખોચીઆમાં, કાઢવવાળા ખાખોચીઆમાં, અટવીમાં, નીચે પહોળા અને ઉપર જતાં સાંકડા એવા પર્વતોમાં, પર્વતોના શીખરોમાં, પુલ જેવા મંચોમાં,

મજાણાઓમાં, કાનનોમાં, વનમાં, વનખંડમાં, ચાર ખુણાવાળી વાવોમાં, ગોળાકાર વાવોમાં, સરોવરોમાં તું તારા પરિવાર સહીત વિચરતો હતો, અને વૃક્ષોનાં પાંદડાં તેમજ ફળાદિક તેમજ ઘણી જગાનું ઘાસ ખાઈને, ઘણાં જળાશયોનું પાણી પીને વિચરવા લાગ્યો. તે હાથી (તારો આગલો ભવ) શુસ્તીર હોવાથી નિર્ભયપણે અનુકુળ વિષયોની પ્રાપ્તિ હોવાથી ઉદ્દેગ રહિત વિષયોને ભોગવતો હતો.

આવી રીતે અનુકુળ વિષયોને ભોગવતાં થકાં ઘણાં વર્ષ વીતી ગયાં. એકદા એક વર્ષની પ્રાવૃત્તઋતુ, વર્ષાઋતુ, શરદઋતુ, હેમંતઋતુ અને વસંતઋતુ એ પાંચ વસ્તુઓ વીતી ગઈ, અને ગ્રીષ્મ ઋતુ બેઠી. તે ઋતુમાં જેઠ માસમાં ડાળાં પરસ્પર ઘસાવાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થયો, અને તેને સુકાં ઘાસ તેમજ પાંદડાં રૂપ કચરાઓ મદદ કરી. વળી વાયુએ તે મદદમાં ઉમેરો કર્યો. જેથી જીજ્ઞ અગ્નિ એ મોટા દાવાનળનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું. એ દાવાનળથી વનનો મધ્ય ભાગ સળગવા લાગ્યો. દિશાઓ ધુમાડા વડે વ્યાપ્ત થઈ ગઈ. જવા-જાઓ તુટક પડતી તો વાયુ તેને સાંધતો. પોલાં ઝાડો પણ વચ-માંથી બળવા લાગ્યાં. વનમાં વહેતી નદીઓનાં પાણી મરેલા મૃગનાં મડદાંથી ગંધાવા લાગ્યાં, ને તેનું સ્વચ્છતાપણું નાશ પામ્યું. તેના કાદવમાં કીડા ખદખદ થવા લાગ્યા. નાની નદીઓનાં પાણી દાવા-નળના લીધે સુકાઈ ગયાં. લુંગારક પક્ષીઓ દીનતા ભરેલા શબ્દ કરવા લાગ્યાં. વૃક્ષો ઉપર રહેલા કાગડાઓ અત્યંત કઠોર અને અનિષ્ટ શબ્દો ઘોસવા લાગ્યા. પક્ષીઓ તરસની પીડાથી પાંખો ઢીલી કરી, જીભ બહાર કાઢી, તાળવું દેખાવ્ય તેમ મોઢું પહોળું કરી શ્વાસોચ્છવાસ મુકવા લાગ્યાં. એક તો ગ્રીષ્મઋતુનો તાપ, એટલું પુરતું હોય નહિ તેમ દાવાનળના અગ્નિએ તેમાં ઉમેરો કર્યો. એ રીતે

તાપથી શ્વપદોનો શબ જો સિંહ વગેરેથી વ્યાપ્ત થયેલા પર્વતો પણ વ્યાકુળ થયા હોય તેમ ત્રાસમાં વધારો કરવા લાગ્યા. આવા ત્રાસથી મૃગો, બીજાં પશુઓ-એકાદિક આમતેમ તરફડવા લાગ્યાં.

આવી રીતે કાવળજનનું જોર વધવાથી સુમેરૂપલહસ્તિ (તારો જીવ) તું પણ મુખવિવર-પહોળું થયું. તેની જીભા બહાર લપડવા લાગી. તેના બંને કાનો લુંબડાના આકાર જેવા સ્તંભ અને પુણ્ય એટલે વ્યાકુળતા વડે શબ્દ ગ્રહણ કરવામાં તત્પર થયા. તેની સુંદર સંક્રાંત્ય પાખી, પુંછડું ઉંચું કર્યું, જાણે આકાશને ફાડી નાખતો હોય તેમ આરાટિના શબ્દો કરવા લાગ્યો. પૃથ્વી ઉપર એટલા જોરથી પગલાં ઠોકવા લાગ્યો, કે જાણે પૃથ્વીને ફાડી નાખવી ન હોય ? ચારે બાજુએથી વેલાને છેદતો, હજારો વૃક્ષોને ભાંગતો, બ્રષ્ટ થએલા રાજાની પેઠે, અથવા વાયુથી ડોલતા વહાણની પેઠે, આમતેમ ભમવા લાગ્યો. અને વારંવાર ઝાડા પિશાબ કરતો પોતાના સમુહ સાથે ગમે તે દિશામાં દોડવા લાગ્યો.

હું મેઘ ! આ વખતે તું (પૂર્વ ભવનો હાથી) ધરડો થયો હતો, અને તેથી દેહ જર્જરિત થયો હતો, વ્યાકુળ થયો હતો. તે વખતે તને ભૂખ અને તરસ અત્યંત લાગ્યાં હતાં, તેથી પણ દુખનો થયો હતો, ગ્તાની પામેલો, બહેરો અને દિગ્મૂઢ થયો હતો. તેથી તને કંઈપણ લાન નહિ રહેવાથી તારા યુથથી તું છુટો પડી ગયો. વનના દાવાનજની જવાબાથી, ભૂખથી, તરસથી અને થાકથી ઘણો પરાભવ પામ્યો. તેમજ ભય, શોક, ત્રાસ અને આનંદ વિના શુષ્ક થયો. આ કાવળજનથી કેમ બચવું તેના તને મોટો વિચાર થઈ પડ્યો, અને ઉદ્વિગ્ન પામ્યો, અને સર્વ દિશામાં ભય દેખવા લાગ્યો. ચારે તરફ દોડવા લાગ્યો. એમ દોડતાં દોડતાં થોડા પાણીવાળું

અને ઘણા કાદવવાળું સરોવર તારા જોવામાં આવ્યું. તેમાં આરા વિનાના મોર્ગે થઈને તું જળ પીવા સાર પેઠો. તું કાંઠાથી બહુ દૂર ગયો, પણ પાણી પામ્યો નહિ અને કાદવમાં ખુંચી ગયો. તારાથી આગળ જવાયું નહિ, એટલે પાણી પીવા સૂંઢ લાંબી કરી, તે પણ પાણીને પહોંચી નહિ. એટલે કાદવમાંથી નીકળી પાણી સુધી જવાને ઘણી મહેનત કરી, પણ ઉલટા કાદવમાં વધારે ખુંચી રહ્યો.

આવી સ્થિતિમાં પડ્યો હતો. ત્યાં તે પ્રથમ સૂંઢ, પગ અને હાંતરૂપી મુશળના મારથી માર મારી જે એક જુવાન હાથીને તારા ટોળામાંથી હંમેશને માટે કાઢી મૂક્યો હતો. તે જુવાન હાથી પણ અકસ્માત યોગથી પાણી પીવા આવ્યો, અને તેજ દ્રહમાં પાણી પીવા પેઠો. પાણી પીતાં પીતાં તે જુવાન હાથીએ તને જોયો. અને જોતાંજ પોતાનું પૂર્વનું વેર તેને સાંભર્યું. અને તારા ઉપર ક્રોધ આવ્યો. પૂર્ણ ક્રોધ આવ્યો. અને તેનું રૌદ્ર સ્વરૂપ પ્રગટ થયું. અને ક્રોધાગ્નિ વડે અંતરમાં બળવા લાગ્યો. અને પોતાનું વેર વાળવા તારી પાસે આવ્યો. અને પોતાના દંતુશળથી તારી પીડમાં ત્રણ વાર પ્રહાર કર્યા અને પોતાનું વેર પૂર્ણ થયું જાણી, હૃદયમાં હર્ષ પામ્યો અને પછી પાણી પી જે દિશામાંથી આવ્યો હતો તે દિશાએ ચાલ્યો ગયો.

જુવાન હાથીના મારથી સુમેરુપ્રભને શરીરે ઉજળી એટલે જરા પણ શાંતિ વગરની વેદના ઉપજી. તે આખા શરીરે વ્યાપી રહી મન, વચન અને કાયાની તુલના કરનારી, કઠોર પદાર્થની પેઠે અનિષ્ટ લાગે તેવી, દુસહ એટલે ખમવી આકરી પડે તેવી વેદના

તેને (તને) ઉપજી, તેથી તારા શરીરમાં પિત્તજ્વર અને અત્યંત દાહ-
ઉત્પન્ન થયાં.

આવી ઉજળી અને દુઃસહ પીડા સાત રાત્રી દિવસ ભોગવી,
એકસો વીસ વર્ષનું લાંબુ આયુષ્ય ભોગવી, આત્મધ્યાનને વશ
થએલો અને દુઃખથી પીડા પામેલો, તું કાળના સમયે કાળ કરીને
આજ જંબુદ્વિપના ભરતક્ષેત્રમાં દક્ષિણાર્ધ ભરતમાં ગંગા નદીના
દક્ષિણ તરફના કાંઠે વિધ્યાચળ પર્વતની તળેટીમાં એક મદો-મત્ત
શ્રેષ્ઠ હાથીણીની કુક્ષીને વિષે હાથીના ખચ્ચાપણે (તું) ઉત્પન્ન થયો.
ત્યારપછી તે ગજકલ્પિકા-હાથીણીએ નવ માસ પુરા થએ વસંત
માસને વિષે તને જન્મ આપ્યો.

તું ગર્ભવાસથી અવતર્યો પછી નાનો હાથી થયો, તે વખતે
રાતા કમળ જેવો, રાતા વણુનો અને અતિ સુકોમળ હતો. જાસુ-
મણુ અને આરકત પારિજાત નામના વૃક્ષ, લાક્ષારસ કંકુ અને
મંથાકાળના વાદળાંના રંગ જેવો તે હાથીનો (તારો રંગ રાતો
હતો. પોતાના યુથપતિને તું વલ્લભ થયો. યુવાન હાથીણીઓના ઉદર
સ્થાનમાં તું પોતાની સૂંઠ નાખતો. મતલબ કે કામક્રીડામાં તત્પર
રહેતો. તું સેંકડો હાથીઓના પરિવારથી રમણીય પર્વતના વનને
વિષે સુખે સુખે વિચરતો હતો. તું સુખમાં દહાડા ગમન
કરતો.

ત્યારપછી તું બાલ્યવસ્થાથી મુકાયો. એટલે યૌવનપણું પામ્યો. એવામાં
તમારો યુથપતિ-હાથીઓનો ઉપરી હાથી કાળધર્મતે પામ્યો. મરણુ
પામ્યો. તેથી એ સર્વ હાથી તથા હાથીણીઓનો ઉપરી થયો. રાજા થયો. તેનું
નામ ભિલ્લોએ મેરૂપ્રભ એવું પાડ્યું હતું. તેને આર હંતુશળ હતા. તું
હસ્તિરત્ન કહેવાયો.

હે મેઘ ! તારા એ હાથીપણના લવમાં તું સાત અંગે પ્રતિષ્ઠિત તેમજ સુંદર રૂપવાળો હતો. તારા પરીવારમાં સાતસો હાથીનું જુથ હતું. તે સર્વનું ઉપરીપણું ભોગવતો. એવો મનોહર રૂપવાળો તું સુખમાં દહાડા નિર્જનન કરવા લાગ્યો.

એમ કેટલોક કાળ તિલા પછી એક સમયે ગ્રીષ્મ ઋતુના સમયે જે માસમાં વનમાં દાવાનળ પ્રગટ થયો. તેની જ્વાળાઓથી વનના વિભાગો સળગવા લાગ્યા. સર્વ દિશાઓમાં ધુમાડાના ફેલાવાથી અંધકાર વાળ્યો. આથી તું વંદોળીઓના વાયુની પેઠે આમ-તેમ ભમવા લાગ્યો. કારણકે તને ભય-ત્રાસ ઉત્પન્ન થયો. જેથી તું તારા હાથી અને હાથણીઓના પરીવાર સાથે ત્યાંથી નાસી ગયો.

આ દાવાનળને જોઈ હે મેઘ ! તને એવો વિચાર થયો કે મેં આવી અગ્નિની ઉત્પત્તિ પૂર્વે કામક વખતે જોઈ હોય એમ લાગે છે. ક્યાં અને ક્યારે જોઈ છે, તેનો વિચાર કરતાં તું ઉંડા ધ્યાનમાં ઉતરી પડ્યો, અને વિશુદ્ધ લેશ્યા, સુંદર અધ્યવસાય, અને આત્માના શુભ પરિણામ વડે જાતિ સ્મરણને આવરણ કરનાર કર્મના ક્ષયોપશમ થવાથી ધ્રુહા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણાને કરતાં તને સંસી જીવોને થાય છે, તેવું પૂર્વે લવતું જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન વડે તારા જાણવામાં આવ્યું, કે મૂર્ધના લવમાં આજ જ જુદ્ધિપના દક્ષિણાર્થ ભરતક્ષેત્રના વૈતસકય પર્વતની તળેટીમાં હું સુખે સુખે હાથીપણામાં વિચક્ષ્ણો હતો, તે વખતે ત્યાં આવો દાવાનળ સળગેલો મેં જોયો હતો. હે મેઘ ! તારાપછી તું ત્યાંથી ચાલી આર દંતુસળવાળો મેરપ્રભ થયો. તે વખતે મેં તને હમણાંજ કહી.

જાતિસ્મરણમાં દાવાનળ દીકો અને મેરપ્રભના કાવમાં પ્રત્યક્ષ દાવાનળ દીકો લેથી બચવાનો ઉપાય શોધવા લાગ્યો, અને વિચાર કરતાં તારા મનમાં (મેરપ્રભના મનમાં) આપ્યું, કે ગંગા મહાનદીની દક્ષિણ બાજુએ શિંખાસળ પર્વતની તળિયે પાસે પોતાના સુથના રક્ષણ માટે ધાસ વિનાનું એક મોટું મંડળ-મેદાન બનાવવું સારું છે. એવો વિચાર કરી વર્ષાઋતુ આવી ત્યારે, ધણો વરસાદ વરસતો હતો તે વખતે ગંગા નદી પાસે ધણા હાથી અને હાથણીઓ (૭૦૦) ના પરીવારે વિચરતાં, એક યોગ્ય પ્રમાણુવાળું મોટું મંડળ તે બનાવ્યું. તે મંડળમાં જે કોઈ તુણ, પાંદડાં, વૃક્ષ, કાષ્ટ, કાંકર, લતા, વેલા, ફુંદાં, હતાં તે સર્વેને ત્રણવાર ચારવાર હલાવી હલાવીને પથ્ર અને સુંદ વડે ઉખાડીને ફર ફેંકી દીધાં. આવી રીતે સાદ્ર મેદાન બનાવી તું તારો કાળ સુખે નિર્જન કરવા લાગ્યો. બીજા ચોમાસામાં પણ ફરીથી જે કાંઈ ઉગવા પામ્યું. તેને પણ તેજ રીતે કાઢી નાખ્યું. તેવીજ રીતે ત્રીજા ચોમાસામાં પણ ઉગેલું કાઢી નાખ્યું. એમ કરવાથી તે મેદાન બીલકુલ ધાસ, તુણ, પાંદડાં અને વૃક્ષ વગરનું થઈ ગયું. અને ત્યાં તું સુખે સુખે પોતાના દિવસો ગાગવા લાગ્યો. હે મેઘ ! મેરપ્રભ હાથીના ભવમાં વિચરતાં ધણો કાળ ગયો. ત્યારપછી કોઈ એક વર્ષમાં કમલિનીના વનને નાશ કરનાર અને કુંદ્યુષ્પ તેમજ ખીલેલા લોઘવૃક્ષથી સમૃદ્ધિવાળી અને અત્યંત હિમવાળી હેમંત ઋતુ વ્યતીત થઈ-પુરી થઈ. પછી ત્રીજા ઋતુ એકી. તે કાળમાં વનમાં કીડા કરતાં હાથણીયો તારા ઉપર જાતજાતનાં કમળ અને ફૂલોનો વરસાદ વરસાવતો. તેજ ઋતુમાં ઉત્પન્ન થયેલાં ફૂલોથી જાણે આમર ન વીંજતા હોય તેવા કાનથી હું મનોહર દેખાવા લાગ્યો. અદના વચથી ખીલેલા ગંડરજાને બીના

કરનાર ઝરતા સુગંધી મદ જળ વડે તું સુગંધમય બન્યો. તે વખતે હાથણીઓ સાથે વિચરતાં બધી રીતે તારી ઋતુ સંબંધી શોભા સારી દેખાવા લાગી. તે ગ્રીષ્મકાળમાં સૂર્યનાં પ્રચંડ કિરણો પડતાં હતાં. તેના આકરા તાપથી મોટાં વૃક્ષોની ટોચો પણ અત્યંત વીરસ થઈ હતી-સુકાઈ ગઈ હતી. ભૂગાર જાતિનાં પક્ષીઓ ભયંકર શબ્દો કરતાં હતાં, નાના પ્રકારનાં પાંદડાં, કાષ્ટ, ઘાસ, અને કચરાને ઉડાડનાર પ્રચંડ વાયરો વાતો હતો, અને તેથી આકાશ અને વૃક્ષો છવાઈ ગયાં હતાં. એવી ગ્રીષ્મ ઋતુ વંટોળીઆવડે ભયંકર દેખાતી હતી. તરસના લીધે ઉત્પન્ન થએલી વેદનાથી પીડાએલાં, આમતેમ ભમતાં શ્વાપદોવડે વ્યાપ્ત થઈ હતી. આવી રીતે જેનું દર્શન ભયંકર લાગતું હતું, તેવી ગ્રીષ્મ ઋતુમાં અધુરું હોય, તે જાણે પુર કરવું ન હોય, તેમ દાવાનળ લાગ્યો. તે દાવાનળ વાયુના લીધે વધારે ભાગમાં ફેલાયો. વૃક્ષોપરથી ઝરતાં મધ તેમાં વૃદ્ધિ કરતાં હતાં, અને તેથી તેનું તેજ વધારે થતું. વળી તે દાવાનળ જ્વાળાઓથી, તણખાથી અને ધુમાડાથી બધે ફેલાએલો હતો. તેમાં હજારો પશુઓ, બળી મરતાં હતાં. આજ ભયંકર દાવાનળથી ગ્રીષ્મ ઋતુ વધારે ભયંકર લાગવા માંડી. હે મેઘ ! મેરૂપ્રભના ભવમાં લાગેલા આ દાવાનળમાં તું-મેરૂપ્રભ સપડાયો-ફંધાયો. જેથી તું ઇચ્છિત દિશામાં જવાને અસમર્થ થયો. ધુમાડાના લીધે થએલા અંધકારથી તું ભય પામ્યો. અગ્નિનો આ તાપ જોવાથી તારા મોટા બે કાન તુંબડાની પેઠે સ્થંભી ગયા. તારી સૂંઠ સંકોચાણી. તારાં દેદીપ્તમાન નેત્રો ભયના લીધે ચોરતરફ ફરવા લાગ્યાં. પ્રચંડ વાયુથી મેઘનું સ્વરૂપ મોઢું થાય છે, તેમ તારું સ્વરૂપ મોઢું થયું. તે દાવાગ્નિથી બચવા સાર પ્રથમથી જે ઠેકાણે તુલ્ય પાંદડાં, મૂળીઆં અને વૃક્ષો દૂર કરી ઉગડ

પ્રદેશ કર્યો હતો, ત્યાં જવાને તું તૈયાર થયો, અને ધણા હાથીઓ સહીત તે તરફ દોડ્યો. અને જ્યાં તે મંડળ-ઉગડ મેદાન બનાબું હતું. ત્યાં આવીને વિસામો લીધો.

તે મંડળમાં તારા આવ્યા પહેલાં બીજાં પણ સિંહ, વાઘ, વર, ચિત્રા, રીંછ, તરચ્છા, શરભ, શિયાળ, સુવર, કુતરાં, કોહલા, સસલા ચિત્તા અને ચિત્રવ્રગા આદિ ધણાં પશુઓ ત્યાં આવી રહ્યાં હતાં, અને એક દરમાં જેમ ધણા મંકોડાઓ સંકોડાઈને રહે તેમ રહ્યાં હતાં. ત્યાં તું પણ આવીને તેમની સાથે સંકોડાઈને રહ્યો. આવી રીતે રહેતાં તને ખરજ આવવાથી તે ઠેકાણે ખજવાળવાને શ્રાર તે તારો એક પગ હુચો કર્યો, ને ખજવાળીને નીચે મુકતા પહેલાં તો મંકળમાં ભરાયેલાં પ્રાણીઓની ધક્કાધક્કોથી ખસીને એક સસલા તારા પગની ખાલી પડેલી જગ્યામાં આવી પડ્યો. પગ ખજવાળીને નીચે મુકતાં પગ આવે તેજ જગ્યાએ તે સસલાને બેઠેલો જોયો, જોવાથી તને પંચેન્દ્રિયરૂપ જીવોની અનુકંપા આવી, તેથી તે પગ નીચે મુક્યો નહિ, પણ અદર તેણી રાખ્યો. આવી બેઠેલિથી માંડી પંચેન્દ્રિયાદિક જીવોની અનુકંપાથી તે સંસારને પરિત કર્યો, (ધણો સંસાર ઘટાડ્યો), અને મનુષ્યપણાનું આયુષ્ય પાંખ્યું.

તે દાવાગિ અઢી રાત્રિ દિવસ સુધી વનને બાળી જણે પોતાનું કાર્ય કરીને કૃતાર્થ થયો નહોત્ય ? તેમ પોતાની મેજજ ઓસવાઈ ગયો-ઉપશમ પામ્યો. કારણકે બાળવાના પદાર્થો રહ્યા નહિ. જવાગાઓ શાંત થઈ. તણુખા, અંમારા સર્વત્ર ઓસવાઈ ગયા. મતલબ કે દાવાનળ પુરેપુરી રીતે હોલવાઈ ગયો.

હાવાનળ હોલવાઈ જવાથી મંડળમાં આવેલાં સિંહ, વામ, વરૂ વગેરે સર્વ પશુઓ અગ્નિના હાયથી મુક્ત થયાં. કાંઈ જાતનો જાય રહ્યો નહિ. પણ બૂખ અને તરસથી પીડાએલાં હોવાથી, તે સઘળાં મંડળમાંથી બહાર નીકળ્યાં, અને પોતપોતાને ફાવતી દિશામાં ફરતા લાગ્યાં. તેમજ તારા પરિવારનાં હાથી હાથણીઓ પણ બૂખ તરસથી પીડા મટાડવાને મંડળ બહાર નીકળી ગયાં. આ વખતે પણ તને ધકપણ આવેલું હતું. જેથી જર્જસ્ત શરીરવાળો, શિથિલ અને કસ્યલીઓ પડેલી ચામડીવાળો, દુર્બળ, ચાકી ગએલો, બૂખ્યો તરસ્યો, શરીરના બળ વગરતો, ચાલવાની હિંમત વિનાનો, તેમજ લાંબા વખત સુધી ઉભા રહેવાથી વૃક્ષના ઠુંદાની પેઠે અચ્છડ ગાત્રવાળો થયો હતો. તેના લીધે વેગથી ચાલવાની ઈચ્છાને લીધે પગ ભોંય મુકવાને લાગ્યો કર્યો, કે તુરંત વીજળીથી પર્વતનો અગ્રભાગ તુટી પડે, તેમ, તું પૃથ્વી ઉપર પડી ગયો. પડવાથી તારા શરીરને ઉજળી વેદના થઇ ને દાહજ્વર ઉત્પન્ન થયો. એવી અવસ્થામાં તું ત્યાંજ રહ્યો. આવી રીતે તે ઉજળી વેદના ત્રણ દિવસ ભોગત્રી છેવટે એકસો વર્ષનું આવરણ પુરું કરીને આ રાજગૃહનગરમાં શ્રેષ્ઠિક રાજાની ધારણીદેવીની કુખે પુત્રપણે ઉત્પન્ન થયો.

ત્યારપછી તારો જન્મ થયો, બાલ્યાવસ્થાથી મુક્તયો, યુવાવસ્થા પામ્યો, અને સ્ત્રીઓ પરણી તેમની સાથે ભોગવિલાસમાં દહાડા ગાળતો હતો. તેવામાં તે મારી પાસેથી ધર્મ સાંભળી ગૃહવાસનો ત્યાગ કરી ચારિત્ર ગ્રહણ કર્યું.

હે મેઘ ! તું જ્યારે તિર્યચ યોનીમાં હતો અને તે વખતે સમ્યક્ત્વ પણ નહોતું, છતાં તે વખતે તે તારો પગ અનુકંપાને

લીધે તે પ્રાણી-સસલા ઉપર ન મૂકતાં અદર રાખ્યો. તે વેદના ખમી. તો પછી હે મેવ ! હમણાં તો તું વિશાળ કુળમાં ઉત્પન્ન થયે છે, ઉપદ્રવરહિત શરીર પામ્યો છે. પ્રથમથીજ પાંચે ઇન્દ્રિયોને દર્શી છે એટલે ઉપશમાવી છે. તેજ પ્રમાણે તું ઉત્થાન, અગ્નિ, વાયુ, પુરુષકાર અને પરાક્રમથી યુક્ત છે. એથી તું મારી પાસે શુદ્ધવાસથી નીકળી મુંડ થયો છે. છતાં આગલી પાંચલી રાત્રિમાં શ્રમણ નિર્ગ્રથો વાચનાને માટે યાવત ધર્માનુયોગના ચિંતવનને માટે તથા વડીનીતિ, લઘુનીતિના માટે આવતાં જતાં તેમનાં હાથ પગને તને સ્પર્શ થયો, અને સ્પર્શથી તું ભરાઈ ગયે છે, તે સર્વ તારાથી નિર્ભયપણે સહન કરી શક્યાં નહિ. ક્ષોભ પામ્યા વિના ખમી શક્યો નહિ. દીનતારહિત ખમી શક્યો નહિ. શરીરને નિશ્ચળ રાખી સહન કરી શક્યો નહિ. તે તને શકીત છે ?

મેઘકુમારે મેઘપ્રભ નામના હાથીના લવમાં એક સસલાની દયા પાળી તેનું કુળ તને એ મળ્યું, કે સંસાર ઘટાડી મનુષ્યપણું પામ્યો. તો મનુષ્યો જો શુદ્ધ વૃત્તિથી જીવદયા પાળે તો તેનું કુળ શું તેમને ન મળે ? ઘણાં જો પુરુષોની બેઠકારીથી હજારો ત્રસ જીવો હણાઈ જાય છે. બાળવાનાં લોકડાં જો કાળજી પૂર્વક ન ખંખેરાય તો તેમાં ચડેલા પડેલા જીવો ચુલાગાં અગ્નિને વશ થઈ પ્રાણ ખુએ છે. લી, તેજ, અને નરમ ગોળનાં તેમજ બીજાં પ્રવાહી પદાર્થોનાં વાસણો ખંધ કરવામાં કાળજી ન રાખવાથી માખી, ગરોળી, ઉંદર, વંદા વગેરે ઘણા જીવોની ઘાત થાય છે, અને તેવા પદાર્થો જીવથી વાપરવાથી વાપરનારને પણ નુકસાન થાય છે. સીંઘ સામાન વાપરતાં પણ પુરી કાળજી રાખવી જોઈએ.

મેઘકુમારને ભગવાન મહાવીરદેવ પાસેથી આ વૃત્તાંત સાંભળવાથી, તેમજ તેમના બોધથી શુભ પરિણામવડે પ્રશસ્ત અધ્યવસાય વડે, વિશુદ્ધ લેસ્થાવડે અને જાતિસ્મરણ જ્ઞાનાવરણીય કર્મના ક્ષયોપસમ વડે ઇલા, અપોહ, માર્ગણા અને ગવેષણા કરતાં સંતીપૂર્વે એટલે સંતી જીવોને થનાર જાતિસ્મરણજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. જેથી તેણે પૂર્વનો ભવ સમ્યક પ્રકારે જાણ્યો.

પ્રકરણ નવમું.

ભગવંત શ્રી મહાવીરદેવે મેઘકુમારને પાછળનો ભવ સંભાળી આપ્યો, તેથી તેમને અમણો સંવેગ પ્રાપ્ત થયો. આનંદના અશ્રુથી તેમનું મુખ ભરાઈ ગયું. અને મેઘની ધારાથી જેમ કદંબવૃક્ષનાં ફૂલ વિકસીત થાય, તેમ હર્ષનાં આંસુવડે તેનાં રોમાંચ ઉભાં થયાં-ખીટ્યાં. તેથી ભગવંત મહાવીરદેવને વંદના-નમસ્કાર કરીને બોલ્યા, કે હે ભગવાન! આજથી હું ફક્ત એ નેત્રો વજીને સમગ્ર શરીર શ્રમણ નિર્ગથોની સેવામાં અર્પણ કરું છું. એ પ્રમાણે કહી ફરીવાર વંદના નમસ્કાર કરી કહ્યું, કે હે ભગવાન! આપ પોતેજ હમણાંજ મને ખીજવાર પ્રવ્રજ્યા આપો. પોતેજ મને મુંડ કરો. આપ પોતેજ મને આચાર, ગોચર-ગોચરીને માટે ફરવું તે, યાત્રા-પિંડવિશુદ્ધાદિક સંયમ યાત્રા અને માત્રા-પ્રમાણોપેત અહાર ગ્રહણ વગેરે જેમાં રહેલો છે એવો શ્રમણધર્મ મને શીખવો.

શ્રમણ ભગવંત મહાવીરદેવે મેઘકુમારને પોતેજ ફરીને પ્રવ્રજ્યા આપી, અને સંયમયાત્રા વગેરે જેમાં રહેલાં છે, તેવો ધર્મ કહી ખતાવ્યો અને કહ્યું, કે હે દેવાનુપ્રિય! તારે ધુંસરા પ્રમાણ પૃથ્વીપર દૃષ્ટિ રાખીને ચાલવું, ભૂમિને પુંજીને ઉભા રહેવું, ભૂમિને પ્રમાણને

મેસવું. જૂમિને તેમજ શરીરને પુંજને સુવું, દોષરહીત આહાર કરવો, ભાષા સમિતિ પૂર્વક બોલવું અને યત્નાપૂર્વક પ્રાણ, બૂત, જીવ અને સત્વોની રક્ષારૂપ સંયમને વિષે સમ્યક પ્રકારે ઉદ્ધમ કરવો, વગેરે યથાતથ્ય ધર્મ શીખવ્યો.

ભગવાન મહાવીરદેવ પાસેથી મેઘસાધુએ આવા પ્રકારનો ધર્મ સાંભળી તે સમ્યક પ્રકારે અંગીકાર કર્યો. પછી તે પ્રકારે સર્વથા વર્તવા લાગ્યા. સંયમને વિષે ઉદ્ધમવંત થયા.

આવી રીતે મેઘકુમાર ઈર્ષ્યાસમિતિ વગેરેથી યુક્ત એવા અનગાર-સાધુ થયા.

ત્યાર પછી મેઘ અનગાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરદેવની સમીપે રહી સ્થવિર મુનિઓની પાસે સામાયિક વગેરે અગ્યાર અંગોને ભણ્યા. ભણીને એક ઉપવાસ, છટ્ઠ, અઠ્ઠમ, ચાર ઉપવાસ, પાંચ ઉપવાસ, અર્ધ માસખમણ, માસખમણ વગેરે તપ વડે આત્માને ભાવતા વિચરવા લાગ્યા.

ભગવાન મહાવીરદેવ રાજગ્રહ નગર અને ગુણશૈલ નામના ચૈત્યમાંથી નીકળી અન્ય દેશમાં વિહાર કરવા લાગ્યા.

ઘણાં વર્ષ મેઘમુની આ પ્રમાણે તપશ્ચર્યા કરતા રહ્યા. પછી એક સમયે પ્રજુશ્રીને વાંદી નમસ્કાર કરી કહ્યું, કે આપશ્રી આજા આપો તો હું એક માસની બિહુની પ્રતિમાને અંગીકાર કરવાની ઇચ્છા રાખું છું.

ભગવાન મહાવીરદેવે કહ્યું, જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર. પ્રતિ-અર્ધ એટલે ઇચ્છિત કાર્યનો વિધાત ન કર-વિલખ ન કર.

ભગવાન મહાવીરદેવની આજ્ઞા પામવાથી એક માસની સાધુની પ્રતિમાને અંગીકાર કરી વિચરવા લાગ્યા. તે પ્રતિમાને યથાસુત્ર, યથાકલ્પ અને યથાભર્ગ અથવા પોતાના ક્ષાયોપશમનિક લાભ પ્રમાણે, નહિ કે પોતાના મનોરથવડે, સમ્યક પ્રકારે કામચે કરીને યોગ્યકાળે વિધિપૂર્વક પ્રતિમા મહત્વ કરતા હતા. વારંવાર ઉપશ્રેયવડે જગતા હોવાથી તેને જાળતા હતા. પારણાના દિવસે લાવેલા આહારમાંથી ગુરને આપી બાકીનો આહાર કરી પ્રતિમાને શોભાવતા હતા. અથવા અતિચારરૂપ કાદવને-મેલને ધોવાથી શુદ્ધ કરતા. પ્રતિમાનો કાળ પૂર્ણ થયા છતાં પણ થોડો વધારે કાળ પ્રતિમામાં રહેવાથી તરી જતા. તથા મેં પ્રતિમાનું અમુક અમુક કાર્ય કર્યું છે, એમ મારણાને દિવસે તે કીર્તિ કરતા હતા. આ પ્રમાણે સમ્યક પ્રકારે કાયાવડે પ્રતિમાને કરી, પાણી, શોભાવી, તરી તથા કીર્તન કરી, ફરીને તે ભગવાન મહાવીરદેવ સમીપે આવ્યા, અને તેમને વંદના, નમસ્કાર કર્યા, અને બોલ્યા, કે હું ભગવાન! મારી એક માસની પ્રતિમા પુરી થઈ, તો જો આપશ્રીની આજ્ઞા હોય તો હું બીજી બે માસની પ્રતિમા અંગિકાર કરું. ભગવાન મહાવીર દેવ બોલ્યા, કે જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર. પ્રતિબંધ-વિલંબ મા કર.

મેં મુનીએ મહાવીર પ્રભુની આજ્ઞા મેળવી બીજી પ્રતિમા બે માસની, ત્રીજી પ્રતિમા ત્રણ માસની, ચોથી પ્રતિમા ચાર માસની, પાંચમી પ્રતિમા પાંચ માસની, છઠી પ્રતિમા છ માસની, સાતમી પ્રતિમા સાત માસની અને આઠમી, નવમી, તેમજ દશમી, પ્રતિમાઓ સાત સાત અહોરાત્રીની, તથા અગીઆરમી ને બારમી એક એક રાત્રી દિવસની એમ બારે ભિક્ષુની પ્રતિમાઓ પુરી કરી.

અહીં આ પડિમાઓને કાણ અંગીકાર કરી શકે તેનો ખુલાસો બીજા ગ્રંથમાં કહેલો છે તે લખવામાં આવે છે. જે સાધુ ઉચ્ચ મંદનન અને દ્રુતિયુક્ત હોય, મોટા સત્યવાળા હોય. અને જેનો આત્મા ભાવિત હોય, તેજ ગુરૂની આજ્ઞાથી આ બાર પડિમાઓ અંગીકાર કરી શકે છે. આ પડિમા વહન કરનાર સાધુ જિવકલ્પી તહિ પણ ગચ્છવામી હોવા જોઈએ. તેમણે દશ પૂર્વથી કંઈક ઓછો એટલે ઓછામાં ઓછો નવમા પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ સુધી શ્રુતનો અભ્યાસ કરવો હોવો જોઈએ. આના પ્રતિષ્ઠાધારી સાધુઓ જિવકલ્પી મુનિઓની પેઠે કાયોત્સર્ગવડે દેહનો અમુક વખત સુધી ત્યાગ કરે છે. તેમની એપણા અભિગ્રહવાળી હોય છે. (એટલે પહેલી પડિમામાં આરપાણીની એક એક દાત, બીજામાં બે દાત, ત્રીજામાં ત્રણ ત્રણ દાત વગેરે). દુષ્ટ હાથી, ઘોડા તેમની સન્મુખ આવે, તોપણ લયથી પાછા હડે નહિ, અને ધારે કે હું પણ જૈનનો હાથી છું. તો તેનાથી કેમ ડર પામું ? તે મને શું કરનાર છે ? આવી રીતે પડિમાનું નિયમ સહીત સેવન કરતાં પડિમાધારી સાધુઓ પરિપૂર્ણ માસાદિક સુધી વિચરે છે. કોઈ કહેશે કે મેઘમુની તો ફક્ત અંગીઆર અંગજ લણેલા હતા, તો તે પડિમાઓ કેવી રીતે કરી શકે. તેનો એકજ ઉત્તર કે ભગવાન મહાવીર-જૈનની આજ્ઞા મળવાથી તેઓ તેમ કરી શક્યા હતા.

આ પ્રમાણે બિહુની-સાધુની બારે પડિમાઓ સમ્યક પ્રકારે કાયા વડે આદરી, પાલન કરી, શોભારી, તરી તથા કીર્તન કરી પુરી કરી, ભગવાન પાસે આવ્યા, અને વંદના નમસ્કાર કરી બોલ્યા, કે હે ભગવાન ! આપની અનુમતિથી, આપની સહાયથી, મેં બિહુની બારે પડિમાઓ પૂર્ણ કરી. તો હવે જો આપ રમ આપો તો

ગુણરત્ન સંવત્સર નામનો તપ આદરે. ભગવાન મહાવીર દેવનો એકજ ઉત્તર કે હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર. પ્રતિબંધ માં કર. જે તપમાં ત્રણ ભાગ સહિત એક વષે કરીને વિશેષ પ્રકારની નિજેરા રૂપ ગુણોની રચના કરવામાં આવે છે, તે ગુણરત્ન સંવત્સર નામનો તપ કહેવાય છે. અથવા ગુણરૂપી રત્નો જે સંવત્સરમાં હોય, તે ગુણરત્ન સંવત્સર કહેવાય છે. અને તે ગુણરત્ન સંવત્સર, જે તપ-માં હોય, તે ગુણરત્ન સંવત્સર તપ કહેવાય છે. આ તપમાં બધા મધ્યે તેર માસ અને ૧૭ દિવસ ઉપવાસના થાય છે, એટલે કુલ ૪૦૭ ઉપવાસના દિવસ અને ૭૩ દહાડા પારણાના આવે છે. કુલ સોળ માસે આ ગુણરત્ન સંવત્સર તપ પુરો થાય છે. તેની સમજણ માટે નીચેનો ફોટો જુઓ.

ક્ર.સં.	શા. તપ	તપના દહાડા	પારણાના દિવસ	કુલ દિવસ	શા. તપ	તપના દિવસ	પારણાના દિવસ	કુલ દિવસ
૧	આઠ ઉપવાસ	૧૫	૧૫	૩૦	દેવનવર્તના પારણા	૨૭	૩	૩૦
૨	છઠ્ઠ	૨૦	૧૦	૩૦	દશ દશનાં	૩૦	૩	૩૩
૩	અદ્વિત	૨૪	૮	૩૨	૧૧ વ્યગ્રીઆરનાં	૩૩	૩	૩૬
૪	ચાર ઉપવાસ	૨૪	૬	૩૦	બાર બારનાં	૨૪	૨	૨૬
૫	પાંચ ઉપવાસ	૨૫	૫	૩૦	તેર તેરનાં	૨૬	૨	૨૮
૬	છ ઉપવાસ	૨૪	૪	૨૮	ચૌદ ચૌદનાં	૨૮	૨	૩૦
૭	૭ ઉપવાસ	૨૧	૩	૨૪	પંદર પંદરનાં	૩૦	૨	૩૨
૮	૮ ઉપવાસ	૨૪	૩	૨૭	સોળ સોળનાં	૩૨	૨	૩૪
કુલ.						૪૦૭	૭૩	૪૮૦

આમાં દિવસોની વ્યવસ્થા છે તે બીજા માસમાંથી લઈ શકાય.
અથવા બોજા કરી શકાય.

આવે ગુણરત્ન તપ કરતાં પહેલા માસે એકાંતર ઉપવાસ,
એટલે એક દિવસ ઉપવાસ અને એક દિવસ ખાનું. તથા દિવસે ઉત્કટ
એટલે ગાય દોઢવા બેસે એવા આસને સૂર્યના સામા બેસી આતાપના
લેતા, અને રાત્રે વસ્ત્ર વિના ઉઘાડા શરીરે વીરાસને*બેસતા.

એ પ્રમાણે બીજે માસે છઠ્ઠ જટનાં પારણાં, ત્રીજા માસે અઠ્ઠમ
અઠ્ઠમનાં પારણાં, ચોથે માસે ચાર ચાર ઉપવાસ, પાંચમા માસે
પાંચ પાંચ, છઠ્ઠા માસે છ છ ઉપવાસ, સાતમા માસે સાત સાત
ઉપવાસ, આઠમા માસે આઠ આઠ, નવમા માસે નવ નવ, દશમા
માસે દશ દશ, અગીઆરમા માસે અગીઆર અગીઆર, બારમા માસે
બાર બાર, તેરમા માસે તેર તેર, ચૌદમા માસે ચૌદ ચૌદ, પંદરમા
માસે પંદર પંદર, અને સોળમા માસે સોળ સોળ ઉપવાસ કરતા.
વચમાં પારણાનો એકજ દિવસ લેતા. વળી દિવસે ઉત્કટ આસને
સૂર્યની સન્મુખ આતાપના ભૂમિમાં આતાપના લેતા અને રાત્રે વસ્ત્ર
રહિત યંઈ વીરાસને રહેતા. આ પ્રમાણે મેઘમુનીએ ગુણરત્ન સંવત્સર
નમનો તમ સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે સમ્પ્રક પ્રકારે કાયા વડે કર્યો,
ખાળ્યો, શોભાળ્યો, પુરો કર્યો, તથા સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે તેમજ
કલ્પમાં કહ્યા પ્રમાણે આરાધી, શ્રમણ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવને
વાંઠી નમસ્કાર કરી બીજા જાણુ છઠ્ઠ, અઠ્ઠમ, ચાર ચાર, પાંચ પાંચ
ચૌદ તથા પંદર પંદર તેમજ માસ માસના ઉપવાસ કરતાં મુખે
મુખે વિચરવા કાઢ્યા.

* પ્રશ્ન પર જમ મૂકી સિંદાસન પર બેસે પછી સિંદાસન લઈ લેતાં
જેમનાં તેમ રહે તે આસન.

મેઘમુનીનું શરીર આના પ્રધાન, વિપુલ, સંશ્રીક, પ્રમાદરહિત, બહુ માનથી ગ્રહણ કરેલા-આરંભેના, કલ્યાણકારક, મોક્ષને આપનાર, ધનને આપનાર, પાપોનો નાશ કરનાર, તીવ્ર, ઉદાર, અજ્ઞાન રહીત અને મોટા પ્રભાવવાળા તથા વડે સુકાર્મ થયું નીરમ થયું, એટલે લેણી સુકાર્મ થયું. ભૂખવા લીધે દુર્બળ થયું, રક્ત-નીકાશ રહીત થયું થયું, માંસ રહીત થયું. એસતાં હિંતાં, ગાડાનાં કાપલા મખડે તેમ હાડકાં કડકડ શખ્દ કરવા લાગ્યાં. તેનાં હાડકાં માત્ર ચામડીથી મટેલાં રહ્યાં. તેનું શરીર કૂચ થયું. તસો બધી દેખાવા લાગી.

શરીર આવું થવાથી જીવના બધા વડેજ ઉભા રહેતા, એસતા, હિંતા, સાવતા. ભાષા પણ એટલા પહેલાં, એલતાં અને એટલા પછી જાની પામતા. અરે ભાષા એલવાનો વિચાર કરતાં જ્ઞાની મૃમતા.

કાલસાનાં ગાડાં, તક્કસરાનાં ગાડાં, ચેરડાના લાકડાનાં ગાડાં તડકે ઉભાં રાખ્યા પછી ચામડાં જેમ કડકડ શખ્દ ચામ છે, તેમ મેઘમુનીના ચામવાળી તેમનાં હાડકાં પણ કડકડ થતાં હતાં. તે મુની પોત્તના તપના બધા વડેજ જીવિ પામતા હતા. પણ માંસ અને રક્તરમાં ક્ષીણ થતા હતા. રાખમાં જુપાએલો અગ્નિ જેમ જહારથી નિસ્તેજ દેખાય, પણ અંદર ઝગઝગાટ વાળો હોય છે, તેમ મેઘમુની જમ વડે બહારથી શુદ્ધ દેખાતા, પણ અંદરથી ક્ષીણ થવાનરૂપ તપના તેજને દીપ્તિ દીપ્તતા હતા. તથા તેજની લક્ષ્મી વડે શોભતા હતા.

આમ ધણાં વર્ષ વીતી ગયા પછી બાવનિંધ સંધની તથા ધર્મની આદિને કરનાર, તીર્થને કરનાર એવા અમણુ ભગવંતની મહાવીર્યેવ એક ગામથી બીજો ગામ જાયતા મુખે મુખે વિહાર

કરતા રાજગૃહ નગરના ગુણશીલ ઉદ્યાનમાં પધાર્યાં. અને સાધુધર્મને યોગ્ય આજ્ઞા માગીને ત્યાં ઉતર્યા અને સંયમ તથા તપ વડે પોતાના આત્માને ભાવતા વિચરવા લાગ્યા.

તે અવસરમાં મેઘમુનીને રાત્રે ધર્મ જાગરિકા કરતાં મધ્યરાત્રિના વિષે તેમને વિચાર આવ્યો કે ‘ભાષા બોલવાનો વિચાર કરતાં જ ગ્ધાનિ પામું છું. તો જ્યાંસુધી મારામાં ઉઠવાની, બેસવાની, ક્રિયા કરવાની શક્તિ છે, બળ, વીર્ય, પુરૂષકાર, પરાક્રમ, શ્રદ્ધા-વાંછા, ધૃતિ-સંતોષ અને સંવેગ છે, અને જ્યાંસુધી મારા ધર્માચાર્ય, ધર્મોપદેશક, શ્રમણુ ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ ગંધ હસ્તિ જેવા (ક્ષાયિક જ્ઞાનાદિક શુભ અર્થવાળા જિનેશ્વર દેવ) વિચરે છે, ત્યાંસુધીમાં મારે આ રાત્રિ વીતી પ્રભાતે તેજવડે સૂર્ય દેદીપ્યમાન થાય, ત્યારે પ્રભુશ્રીને વંદના, નમસ્કાર કરી તેઓશ્રીની આજ્ઞા લઈ હું પોતે પાંચ મહાવ્રતો કરી અંગીકાર કરી ગૌતમાદિક સર્વ શ્રમણુ નિર્ગ્રંથોને તથા નિર્ગ્રંથીશ્ચિ-ઓને ખમાતી, જેમણે યોગવહનાદિક ક્રિયાઓ કરેલી છે, તેવા સ્થવિર સાધુઓની સાથે વિપુલ પર્વત ઉપર ધીમે ધીમે ચડી પોતેજ ગાઢ મેઘ જેવા કાળા પૃથ્વી શિલાપટ્ટકને પડીલેહી સંલેખના કરી ભાત પાણીનું પ્રત્યાખ્યાન કરી પાદપોષગમન અનશન ગ્રહણ કરી મૃત્યુની ઇચ્છારહિત વિચરવું એ ઉત્તમ છે.

આવા વિચારમાં રાત્રિ પુરી થઈ અને પ્રભાત થયું. પૂર્વ દિશામાં સૂર્ય ઝળહળી રહ્યો, એટલે મેઘમુની ભગવાન શ્રીમહાવારદેવ જ્યાં બેઠા હતા ત્યાં આવ્યા, અને પ્રભુને જ મણી બાબુથી પ્રદક્ષિણા દર્શ વંદના નમસ્કાર કરી, ભગવાનથી અતિ દૂર નહિ, તેમ અતિ પાસે નહિ એવા યોગ્ય સ્થળે ભગવાનની સેવા કરતા તેમની સન્મુખ બે હાથ બેઠી બેઠા.

મેધમુનીના બેઠા પછી ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવે મેધમુનીને રાત્રે થએલા વિચારો સંભળાવી પૂછ્યું, કે તને આવા વિચારો થયા હતા ? અને અનસન કરવાની રજા લેવાની ઇચ્છાથી મારી પાસે આવ્યા છો ? મેધમુની વિનય ભાવથી પ્રભુશ્રીને કહેવા લાગ્યા, કે હે સ્વામીન ! આપ કહો છો તે અક્ષરે અક્ષર સત્ય છે.

ભગવાન મહાવીરદેવ બોલ્યા, કે હે દેવાનુપ્રિય ! જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર. પણ પ્રજાબંધ-ધારેલા કામમાં વિઘ્ન કરનાર વિલંબ ન કર.

ભગવાનની આજ્ઞા મળતાંજ પોતે હજીજી થઈ મનમાં આનંદ પામી મેધમુની પોતાના સ્થળેથી ઊભા થયા. ઊભા થઈ ભગવાનને અણુવાર પ્રદક્ષિણા દેઈ ધંદના નમસ્કાર કરી, પંચ મહાવ્રત પ્રત્યે આરંભ થયા. આરંભ થઈ ફરીથી પંચ મહાવ્રતનો ઉચ્ચાર કરી ગૌતમાદિક સર્વ સાધુઓને તથા સાધવીઓને ખમાવી ઉત્તમ ચારિત્રવાળા સ્થવિર મુનીઓ સાથે વિપુલ પર્વત ઉપર ધીમે ધીમે ચઢ્યા, ચઢીને પોતે પોતાના હાથે ગાઢ મેઘના જેગ કાળા પૃથ્વીશિલા પટ્ટકનું પડિલેહણ કરી. પછી વડીનીતિ, લઘુનીતિની ભૂમિનું પડિલેહણ કર્યું, ને ત્યાં દર્ભનો સંચારો પાથર્યો. તેના ઉપર પૂર્વભણી મૂખ કરી પદ્માસને બેઠા. પછી બે હાથ જોડી મસ્તકે અડાડી નમોદ્યુણું વડે બોલ્યા, કે મોક્ષ પામેલા સર્વ તીર્થકરોને મારેગ નમસ્કાર હજો. હાલ વિદ્યમાન એવા ચરમ તીર્થકરથી મહાવીરદેવ જે સિદ્ધ ગતિ પામવાની ઇચ્છાવાળા છે તે મારા ધર્માચાર્યને નમસ્કાર હજો. રાગમદ નમરના ગુણશૈલ ચૈત્યમાં યિરાજતા ભગવાનને હું અહીં રહી વાંદુ છું. ત્યાં રહેલા ભગવાન અહીં રહેલા મને ભુઓ. એ રીતે ભગવાનને વાંછા નમસ્કાર કર્યા.

પ્રધી ખોલ્યા કે મેં પહેલાં ભગવાનની પાસે સર્વ પ્રાણાતિ-
પાતાદિક અદાર પાપસ્થાનકોનું પ્રત્યાખ્તાન કર્યું છે. હમણાં પથ્ય કરીને
તેજ ભગવાનની સમીપે સર્વ પ્રાણાતિપાતાદિક અદાર પાપ સ્થાન-
કોનું પચખાણું કરું છું. તે સાથે સર્વ અશન. પાન, ખાદ્યિમ અને
સ્વાદિમ એ ચારે પ્રકારના આહારનું નવજીવ સુધી પચખાણું કરું
છું. તથા આ મારું શરીર જે મને ઇષ્ટ, કર્તિ અને પ્રિય છે. તેને
રોજ, શુદ્ધાદિક આધિ, બાધિસ પરિસહ અને દેવાદિકના ઉપસર્ગો
સ્પર્ષ કર છે, તેથી કરી આ શરીરને ફળુ હું છેલ્લા શ્વાસોચ્છવાસની
સાથે વોસિરાવું છું. આ પ્રમાણે સંલેખનાને અંગીકાર કરી, ભાત
પાણીનું પ્રત્યાખ્તાન કરી, પાછોપગમન અતસનને અંગીકાર કરી મર-
જીની ઇચ્છા કર્યા વગર તે મેઘમુની આત્મધ્યાનમાં વિચરવા લાગ્યા.
સ્થવિર ભગવંતે મેઘમુનીની આનંદથી વચાવંચ કરતા તેમની
પાસેજ રહ્યા.

મેઘમુનીએ સ્થવિર મુનિઓની પાસે સાંભાગિકાદિક અગ્યાર
અંગ ભણી પુરેપુરાં બાર વરસનું ચારિત્ર પાળી એક માસની સંલેખના
વડે શરીરને ફીણું કરી, અનમનવડે સાઠ ભક્તને છેદી-૩૦ ઉપવાસ
કરી આલોચના તથા પ્રતિક્રમણું કરી ત્રણે શસ્ત્રોના ઉદ્ધાર કરી
સમાધિપૂરક કાળધર્મ પામ્યા-કાળ કર્યો.

મેઘમુની કાળધર્મ પામ્યા એટલે સ્થવિર ભગવંતેએ તેમના
નિર્વાણ નિમિત્તે કાઉસચ્ચ કર્યો. પછી મેઘમુનીનાં જ્ઞાનાદિક આચાર-
નાં સાધન, ઓધો અને પાત્રાદિક ઉપકરણ લઈને વિમુલ્ક પર્વતથી
નીચે ઉતરી ગુણશૈલ્ય ચૈત્યમાં જ્યાં ભગવાન શ્રી મહાવીરદેવ ગિરા-
જતા હતા ત્યાં આગ્યા. આવીને ભગવાનને વાંઘા, નમસ્કાર કર્યો, પછી
ખોલ્યા, કે આપના પ્રકૃતિના ભદ્રિક, વિનયશાળી શિષ્ય જે મેઘ
અનગારે આપની આજ્ઞા મેળવી, અને ગૌતમાદિક શ્રમણોને તથા

સાધવીએને ખમાતી વિપુલ પર્વતપર જઈ અનસન કર્યો હતો, તે કાળધર્મને પામ્યા છે. તેમનાં આ જ્ઞાનાદિ આચારનાં લંડોપકરણ છે.

સ્થવિરોએ મેઘકુમારના કાળ પામ્યાના સમાચાર કહ્યા, તે જાણી ભગવાન ગૌતમ ગણધર્મે પોતાના ગુરુદેવ શ્રી મહાવીરદેવને જો હાથ જોડી વંદના નમસ્કાર કરી પૂછ્યું, કે હું ભગવાનનાં આપનો શિષ્ય મેઘકુની કાળધર્મ પામી કઈ ગતિમાં ગયો છે તે જણાવશો?

ભગવાન બોલ્યા, કે હે ગૌતમ! મારો પ્રકૃતિનો ભદ્રિક મેઘ અમગાર મારી રૂપ લઈ વિપુલ પર્વતપર જઈ અનસન કરી ધર્મ-પામ્યા આવનાં કાળધર્મને પામી બાર દેસલોક અને નવ ગ્રંથેક ઝોળંગી અનુત્તર વિમાનમાં વિજય નામનાં મહા વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયો છે. તે વિજય વિમાનમાં કેટલાક દેવોની સ્થિતિ બગીસ સાગરોપમની કહી છે. તે પ્રમાણે મેઘદેવની સ્થિતિ પણ બગીસ સાગરોપમની જણવી.

કરી ગૌતમ સ્વામીએ પૂછા કરી, કે હે ભગવાન! તે મેઘ નામનો દેવ ત્યાંથી આયુષ્ય કમનો ક્ષય કરી ત્યાંથી ચીંટી કયાં ઉત્પન્ન થશે. તે પણ જણાવશો કૃપા કરશે.

હે ગૌતમ! તે મેઘ નામનો દેવ મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થશે અને ત્યાંથી સિદ્ધિ ગમનની યોગ્યતાએ સર્વ પ્રયોજનને સમાપ્ત કરશે. કેવળ જ્ઞાતવડે સર્વ પદાર્થને જાણશે. અને સર્વ કર્મથી મુકાઈ પરિનિર્વાણ પામશે. એટલે સમસ્ત દુઃખોનો અંત કરનાર સિદ્ધ ગતિમાં જશે.

આ મેઘકુમારની કથા જ્ઞાતા સુત્રમાં કહેલી છે તે મહામાત્રમાં જણાવેલું છે. શાસ્ત્રકારે તેની ઋદ્ધિ, રૂપ, વૈભવ વગેરે વિસ્તારથી બતાવ્યાં છે, તે એટલા કારણથી કે આવા વૈભવો મરણથી મુક્ત કરાવતા નથી અને તે મેઘકુમાર, પોતે પોતાની માતાને પણ જણાવે

છે. એ મેઘકુમાર, જંજુસ્વામી અને શાલીલદ્ર જેવા ખીજા અનેક પુરુષોએ એવા વૈભવો છોડ્યા તોજ તેમનું કલ્યાણ થયું. અને બ્રહ્મ-દત્ત ચક્રી આદી જે પુરુષો મરણ પર્વત વૈભોગમાં રચ્યાપચ્યા રહ્યા, તે દુરમતી પામ્યા અને સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે.

પ્રભુ ગૌતમ જે આર જ્ઞાનના ધણી હતા અને ધણી વાતો પોતે પોતાના જ્ઞાનવડે જાણવાને શક્તિવાન હતા. પણ પોતે હજી મંપુર્ણ નથી અને મારા સુવર્ણ ગુરુ દેવ હોવાત છે તો તેમની પાસેથી કેમ ન જાણવું એવી ઈચ્છાવાળા હતા અને ગુરુની બહુ સેવા કરનાર હતા. તેમજ પોતાની પૂજાથી ખીજા ઓછા જ્ઞાનવાળા મુનીઓ તેમજ ખીજાઓ પણ જાણી શકે એવી ઈચ્છાવાળા હતા. આકાળમાં પણ એવા ધણા મુનીઓ છે, કે જેઓ પોતાના ગુરુને પૂજી તે પ્રમાણે નિર્ણય કરે છે. વળી તેઓ જ્યારે જ્યારે લગવાનું મહાવીરદેવને પૂજા કરે છે ત્યારે ત્યારે કેટલો વિનય સાચવે છે. અને એ વિનયના પ્રતાપેજ તેમને શાસ્ત્રનું બહોળું જ્ઞાન થએલું. આજ વિનયની ખામી ધણા ઠેકાણે જોવામાં આવે છે. તેમ કેટલાક ઠેકાણે એવું પણ જોવામાં આવે છે, કે ગુરુ કરતાં શિષ્ય વધારે જાણકાર થયો તો ગુરુનું બહુ માન કરતા નથી.

કેઈ ગુરુને પૂજા કરે તો ગુરુના કહ્યા સિવાય જાણે ગુરુ કરતાં પોતે વધારે જાણે છે તે બતાવવા પૂજનારને જવાબ આપી દે છે, પણ તેમણે ગૌતમસ્વામીના દર્શાવેલી ધડો લઈ ગુરુની વાત-ચીતમાં ગુરુના કહ્યા સિવાય વચ્ચે બોલવું ન જોઈએ. આ લખવું સર્વ સાધુઓને લાગુ પડતું નથી. જ્યાં આ પદ્ધતિ હોય ત્યાં શિષ્યોએ ગુરુનું બહુ માન કરતાં શીખવું જોઈએ.

આ મેઘકુમાર ચરિત્ર અત્રે પુરું થયું. તેમાં જ્ઞાનાદિક અતિચારો લાગ્યા હોય તે શ્રી લગવાનની સાખે મિચ્છામીદુકડં હજો.

સમાપ્ત.

અગાઉથી થએલા ગ્રાહકોનાં મુખારક નામ.

સરસપુર.

૨૫ ભાવસાર જગનભાઈ શામળદાસ

૧ શા. મણીલાલ ચુનીલાલ

૧ ભાવસાર ગોરધન રાધવજી

૧ ભા. દેવચંદ જ્યેંદ

૧ ભા. ધરમસી જીવરાજ

૧ ભા. વ્રજલાલ ઝવેરદાસ

૧ ભા. જયચંદ સ્વામજી

૧ ભા. માવજી કલ્યાણદાસ

૧ ભા. દુર્લભજી નાગરદાસ

૧ ભા. ગાંડાલાલ પોચાભાઈ

૧ ભા. જમનલાલ બી. રાદોડ

૧ ભા. પરજીભાઈ ઠાકરસી

૧ ભા. ગાંડાલાલ સંધજી

૧ ભા. જીવજીલાલ દેવસી

૧ ભા. રામજીભાઈ ઓતમદાસ

૧ ભા. હરિલાલ ઓતમદાસ

૧ ભા. દુર્લભજી જમનલાલ

અમદાવાદ.

૮ વકીલ મોહનલાલ મુળચંદ

૫ શા. ઇશ્વરલાલ પુરસોતમદાસ

૫ શા. અમુલખ ભાવચંદ

૫ શા. મણીલાલ વલભદાસ

૪ શા. મણીલાલ ઈન્દ્રમસી

૨ શા. સકરાભાઈ દોલતરામ

૨ શા. જીલાખીદાસ હાથીભાઈ

૨ શા. ભગુભાઈ ગોરધનદાસ

૧ શા. વરજીવનદાસ ઉમેદરામ

૧ હીરાલાલ મોતીલાલ

૧ શેઠ નગીનદાસ જીડાભાઈ

૧ શા. કાન્તીલાલ મણીલાલ

૧ શા. મુળચંદ મગતલાલ

૧ શા. મોહનલાલ દોલચંદ

૧ શા. ડાહ્યાભાઈ દોલતરામ

૧ શેઠ ચંદુલાલ મયાચંદ

૧ શા. નગીનદાસ ડાહ્યાભાઈ

૧ શા. પરસોતમ કાળીદાસ

૧ શા. પુંજલાલ કેશવલાલ

૧ શા. સાંકળચંદ ચક્રભાઈ

૧ શા. કાળીદાસ ગોરધનદાસ

૧ શા. મોહનલાલ હીરાચંદ

૪ શા. સામળભાઈ ગોરખનદાસ
 ૨ મહેતા મુળચંદ મગનલાલ
 ૪ શા. અમરતલાલ કેશવલાલ
 ૧ મોદી. ચમનલાલ હરગોવિંદ
 ૫ મોદી. રતનચંદ મોહનલાલ
 ૧ યુનીલાલ ચકાભાઈ
 ૧ રતીલાલ મોદનલાલ
 ૧ શા. રમણલાલ અહેયરદાસ
 ૫ શા. ગિરધરલાલ કરમચંદ
 ૨ શા. પ્રેમચંદ ગોપાળદાસ
 ૨ મહેતા જેમંગભાઈ ટાકરસી
 ૧ મહેતા ખુશાલદાસ ઓઘડદાસ
 ૧ શા. મોહનલાલ જમનાદાસ
 ૧ શા. જગનલાલ વનમાળીદાસ
 ૧ શા. જેસીંગભાઈ ત્રિભુવનદાસ
 ૧ મોદી નાથાલાલ મહાદેવભાઈ
 ૧ શા. ગિરધરલાલ મહાસુખરામ
 ૧ મોદી ચમનલાલ નાથાલાલ
 ૧ મારતર જીવનલાલ જગનલાલ
 ૫ શેઠ આત્મારામ માણિકલાલ
 ૫ શા. અચરતલાલ મોનીલાલ
 ૪ શા. કચરાભાઈ વાડીલાલ
 ૪ શા. વાડીલાલ ડાહ્યાભાઈ

૨ શા. કર્તુરચંદ યુનીલાલ
 ૧ મોદી ડાહ્યાભાઈ નાથાલાલ
 ૪ શા. યુનીલાલ કૃતેચંદ
 ૨ શા. રંગજીભાઈ મોહનલાલ
 ૧ શા. મણીલાલ આશારામ
 ૧ શા. પોપટલાલ દલસુખરામ
 ૧ શા. ચંદુલાલ ધહેલાભાઈ
 ૧ શા. ડાહ્યાભાઈ ધરમચંદ
 ૧ રતનલાલ ત્રીકમલાલ
 ૧ ચમનલાલ મનસુખરામ
 ૧ નરોત્તમદાસ મગનલાલ
 ૨ સંઘવી મણીલાલ જગનલાલ
 ૨ દોરસી મણીલાલ જગનલાલ
 ૨ શા. જકકડલાલ મગનલાલ
 ૨ સંઘાણી ખુશાલદાસ હીરાચંદ
 ૧ પટવા રમણલાલ મોહનલાલ
 ૧ ભા. અહેયરદાસ રણછોડદાસ
 ૧ યુનીલાલ મગનલાલ
 ૧ શા. લાલભાઈ છોટાલાલ
 ૫ વકીલ ત્રીકમલાલ ઉગરચંદ
 ૨ શા. લહેરાભાઈ ઉમેદચંદ
 ૨ શા. ધહેલાભાઈ મલુકચંદ
 ૨ શા. હરજીવન પીતાંબરદાસ

- ૫ સંઘાણી ગુલામચંદ હીરાચંદ
૩ સુખલાલ દલીપચંદ
૨ ખીમચંદ વખતચંદ
૨ લનજીભાઈ જયચંદ
૧ શા. કેશવલાલ ધારસી
૧ શા. મોહનલાલ ત્રીલુવનદાસ
૧. શ્રી પી. એમ. જૈન બોડીંગ
૧ શા. ડાહ્યાભાઈ મગનલાલ
૨ શા. હીમતલાલ ચત્રભૂજ
૨ શા. દત્તેચંદ લલ્લુભાઈ

વિરમગામ

- ૩૧ મોદી આગ્રહાસ ઉગરસી
૫ શા. હરિલાલ પરભુદાસ
૫ શા. ઝવેર કુંવરજી
૫ શા. બોટાલાલ અમથાભાઈ
૨ શા. મોહનલાલ ત્રિલુવનદાસ
કલોલ.
૧ શેઠ કપુરચંદ ચતુરદાસ
૧ શા. નગીનદાસ સામગદાસ
૧ શા. અમરતલાલ સામગદાસ

ખોરજ નાડોદાનું

- ૨ મોદી તલકસી જેઠાભાઈ
૧ મોદી કેશવલાલ વિઠ્ઠલદાસ
૧ મોદી જેસંગભાઈ જેઠાભાઈ

- ૧ મોદી અમરતલાલ હીમજીભાઈ
૧ શા. સોમચંદ માવજીભાઈ
૧ શા. નેમચંદ ત્રિપાલ
૨ શા. વનગાવતદાસ જીવનજી
૧ શા. ચીકાભાઈ વીરચંદ
૧ શા. જનાભાઈ ભામચંદ
૧ શા. શીવલાલ મોતીચંદ

સાણંદ

- ૧ પા. ડોઆભાઈ ગોપાળજી
૧ પા. જીવાભાઈ ગિરધરદાસ
૧ શા. રામચંદ હરજીવનદાસ
૧ સંઘવી નારણદાસ ધરમરીભાઈ
૧ ગાંધી જીવનલાલ માણિકચંદ
૧ શા. ભામચંદ રામવજી
૧ શા. હીરાચંદ જીવનલાલ
૧ શા. પોપટલાલ નાગરદાસ
૧ શા. લક્ષ્મીચંદ પ્રાગજીભાઈ
૧ શા. પરસોતમ રાજપાળભાઈ
૧ શા. કસ્તુભાઈ હરજીવનદાસ

પ્રાંતીજ

- ૫ દેશાઈ સુતીલાલ મોહનલાલ
લડકણ
૧ શા. વાડીલાલ સુતીલાલ

વજ્રા

- ૧ બાવસાર નીમચંદ ખીમચંદ
- ૧ શા. ગાંધીભાઈ જીવનલાલ
- ૧ શા. વીરપાળ તંબકસી
- ૧ શા. માણિકચંદ નરસી
- ૧ શુક્લ મહાદેવ જીવનલાલ

વસવેલીઆ

- ૨ ઠક્કર ઝવેર ધારસી
  - ૨ ઠક્કર દેવજી કલ્યાણ
- મોઢા તરાડીઆ

- ૧ શા. રામચંદ કસ્તુરદાસ
- વઠવાણ શહેર
- ૧ મોદી કસ્તુરભાઈ ધમરસી

લાખતર

- ૧ બાવસાર પોપટલાલ પરસોતમ
- સંરખેજ

- ૫ શા. પુંભભાઈ માણિકચંદ
  - ૫ ભા. હરગોવિંદ મંગરામ
  - ૧ શા. પુંભભાઈ સામળદાસ
- મોઢા વડોદરા

- ૨ શેઠ ધરમચંદ યુનીલાલ
- મુળી

- ૫ જૈન સ્થાનકવાસી લાયબેરી

- ૧ શા. ઠાકરશી હરજીવન
  - ૧ શા. નીમચંદ મેલજી
  - ૧ શા. લક્ષ્મીચંદ દેવસી
  - ૧ ખેન સુરજ સુખલાલની દીકરી
  - ૧ શા. સુખલાલ ઝુંઝાભાઈ
- નંદરખાર

- ૧ ગાંધી રતનસી રામજીભાઈ
- સોપાસર તામે મુળી
- ૧ શા. ઉમેદભાઈ જેસીંગભાઈ
- વટામજી

- ૧ ભાવસાર ગાંધીલાલ હલુભાઈ
  - ૧ શા. ગુલાબચંદ જીવાભાઈ
- પીસાવાડા

- ૧ ભા. નાથાલાલ પીતાંબરદાસ
  - ૧ ભાવસાર કેશવલાલ પીતાંબરદાસ
- દેવા

- ૧ ભાવસાર મોહનલાલ વીઠલદાસ
- ઝોગણજી ગાંધીનું
- ૨ નાથાલાલ ગોપાળદાસ
- બલદાણા

- ૧ દોસી પોપટલાલ જીનમસી
- ૧ શા. શાંતિલાલ સોમચંદ
- ૧ શા. લક્ષ્મીચંદ ખેતસી